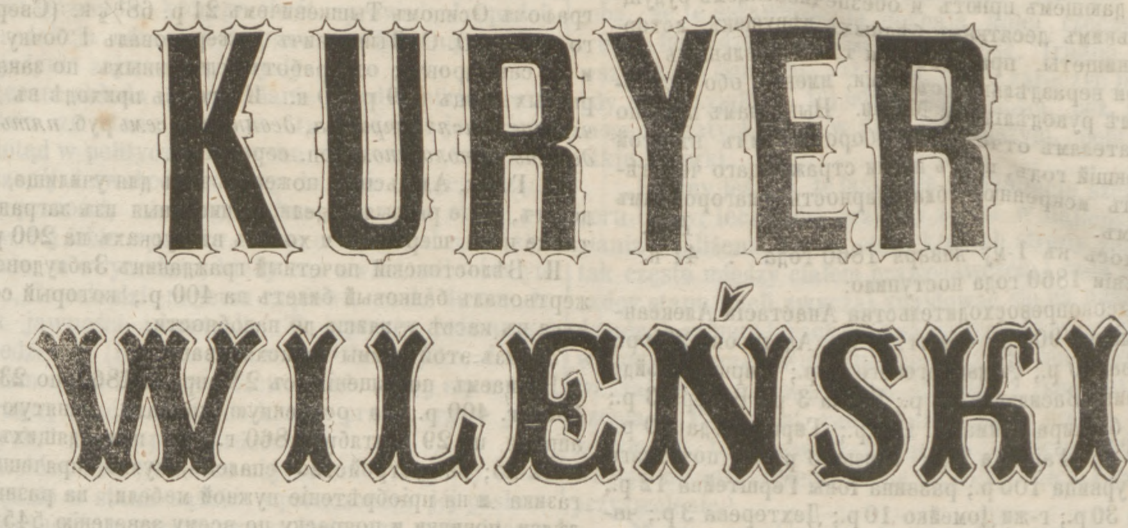
№ 11. ВТОРНИКЪ, 7 ФЕВРАЛЯ. 1861. WTOREK, 7 LUTEGO. Nr. 11.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ



ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА. GAZETA URZĘDOWA.

„ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ“ выходитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Цѣна за годъ	10 р.
„ „ съ пересылкою	12 „
„ за полъ года	5 „
„ „ съ пересылкою	6 „
„ на четверть года	2 „ 50 к.
„ „ съ пересылкою	3 „
„ за 1 мѣсяцъ	1 „

За объявленія плотится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

„KURYER WILENSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY:

Cena roczna	rs. 10
„ „ z przesyłką	„ 12
„ półroczna	„ 5
„ „ z przesyłką	„ 6
„ kwartalna	„ 2 k. 50.
„ „ z przesyłką	„ 3
„ miesięczna	„ 1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Bióro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiéj (Dworcowéj), w murach po-uniwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ:

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 30 января.

Въ Биржевыхъ Вѣдомостяхъ 13 января помѣщена статья г. Бунге подъ заглавіемъ: „Что такое новые четырехпроцентные билеты государственнаго банка, и чего слѣдуетъ отъ нихъ ожидать?“ На вопросъ этотъ авторъ даетъ слѣдующій отвѣтъ:

Выпускъ новыхъ билетовъ государственнаго банка, съ обязательствомъ платить по нимъ проценты и погашеніе монетою, легко можетъ быть представленъ, какъ мѣра, вынужденная финансовою крайностію.— Неблаговолящіе Россіи иностранные журналы, безъ сомнѣнія, скажутъ, что угрожающій дефицитъ заставляетъ правительство обратиться къ чрезвычайнымъ способамъ; но такъ какъ заемъ невозможенъ, потому что на внутреннемъ рынкѣ нѣтъ свободныхъ капиталовъ, а европейскія биржи даютъ деньги только при извѣстныхъ условіяхъ, напримѣръ, государствамъ, которыя закладываютъ свои доходы (какъ это дѣлаетъ Турція), то пришлось выдумать новыя процентныя бумажныя деньги, гарантированныя отъ всѣхъ потрясеній кредита сущихъ и будущихъ. Къ этому могутъ прибавить, что кредитные билеты, а вмѣстѣ съ ними и процентныя бумаги, по которымъ платежи не обѣщаны монетою, отдаются въ жертву всѣмъ случайностямъ возвышенія и паденія курса. Подобныхъ толкованій слѣдуетъ ожидать за границею, потому что въ настоящее время низкій курсъ нашихъ биржевыхъ цѣнностей очень выгоденъ для европейскихъ капиталистовъ и спекуляторовъ. Когда правительство преобразуетъ кредитную систему, когда общество предпринимаетъ обширныя промышленныя предпріятія, и оба, по необходимости; должны прибѣгать къ кредиту, тогда пониженіе курса на процентныя бумаги, въ виду покупки ихъ по низкой цѣнѣ, составляетъ естественный расчетъ, объясняющій неблагопріятный отзывъ о финансовой мѣрѣ даже безъ достаточнаго къ тому повода.

Въ Россіи слѣдуетъ остерегаться другой крайности. Торговое сословіе повторяло болѣе года: дайте, намъ денегъ, побольше денегъ! откройте намъ въ банкѣ легкій и дешевый кредитъ. Одинъ изъ наиболѣе вліятельныхъ журналовъ нашихъ утверждалъ не разъ: дѣлайте займы, обѣщая уплату прецентовъ и капитала металлическими деньгами, и монета снова явится въ обращеніи, вексельный курсъ возстановится и все прійдетъ снова въ болѣе нормальное положеніе. Изрѣдка слышались жалобы на то, что по пяти-процентнымъ билетамъ не выдаются ссуды 100 за 100, что по счетамъ на срочныя вклады банкъ ничего не выдаетъ, и пр. Въ виду этихъ требованій, оптимисты могутъ сказать, что новые 4 проц. билеты государственнаго банка осуществляютъ всѣ наши лучшія надежды и желанія: капиталы притекутъ въ банкъ, учетъ понизится съ 7 на 5 проц., при платежѣ процентовъ и тиражѣ билетовъ польется золотой дождь: вексельный курсъ поднимется до пари, промышленность оживится и возникнутъ многочисленныя предпріятія, для которыхъ откроются снова тугозатянутые кошельки лукаваго запада...

Вникая въ изложенныя выше крайнія мнѣнія, нельзя не допустить, что оба, по всей вѣроятности, равно далеки отъ истины. Если съ одной стороны надо запастись нѣкоторою долею недобросовѣстности или незнанія, для того чтобы утверждать, при тѣхъ данныхъ, которыя обнародованы (какъ бы онѣ скудны не были), что финансовыя средства Россіи истощены, и что нельзя болѣе ничего придумать, кромѣ выпуска новыхъ бумажныхъ денегъ: то съ другой стороны, было бы нѣсколько опрометчиво ожидать отъ новыхъ билетовъ того, на что они конечно неразчитаны и чего не могутъ произвесть.

Сами по себѣ, они не избавятъ рынка отъ бумажныхъ денегъ не возстановятъ металлическаго обращенія, не обратятъ безпроцентнаго долга (заключающагося въ кредитныхъ билетахъ,) въ процентный, консолидированный, не понизятъ учетнаго процента. При 700 милл. рублей кредитными билетами, превращеніе одной седьмой доли сихъ послѣднихъ въ новыя процентныя бумаги, съ тѣмъ, что часть извлеченныхъ билетовъ будетъ пущена въ обращеніе при учетахъ, несоставляетъ еще коренной мѣры, вѣрнаго средства противъ бумажныхъ денегъ. При 700 милл. руб. кредитныхъ билетовъ, при 272 милл: рублей пятипроцентныхъ билетовъ, при 150 милл. руб. 4 проц. непрерывно-доходныхъ билетовъ, при значительной суммѣ билетовъ государственнаго казначейства, при 300 милл. банковыхъ вкладовъ и при существованіи многихъ внѣшнихъ займовъ, по коимъ проценты и погашеніе неуплачиваются монетою—однимъ словомъ, при существованіи на сумму свыше 1,500 милл. руб. кредитныхъ бумагъ, находящихся подъ вліяніемъ денежнаго лажа, новые банковые билеты будутъ имѣть также мало вліянія на возстановленіе металлическаго ебращенія, какъ 5-ти процентые фонды 6-го займа. Пріемъ новыхъ билетовъ въ платежахъ казною лишаетъ ихъ значенія консолидированнаго займа съ цѣлію уничтоженія бумажныхъ денегъ; а привлеченіе этими билетами денежныхъ капиталовъ въ банкъ ни понизитъ еще учетнаго процента, если капиталы вообщее не сдѣлаются изобильнѣе, и банковый учетный процентъ будетъ соображаться съ биржевымъ, а не биржевой съ банковымъ. Что же такое 4 пр. билеты государственнаго банка и чего слѣдуетъ отъ нихъ ожидать?

Билеты эѣи суть ничто иное, какъ новый видъ серій (билетовъ государственнаго казначейства) только не 50-ти, а 300 рублеваго достоинства и выше, и съ назначеніемъ къ нимъ платежей монетою. Какъ платежные знаки, выданные на болѣе крупныя суммы, они въ меньшей степени имѣютъ характеръ денегъ, чѣмъ прежніе билеты государственнаго казначейства, какъ процентныя бумаги, наиболѣе соотвѣтствующія вкусамъ русской публики, которая хочетъ, во чтобы то ни стало, чтобы капиталъ, затраченный въ процентной бумагѣ, былъ всегда свободнымъ; они могутъ способствовать большему и большему ознакомленію общества съ помѣщеніемъ денегъ на проценты, и подготовить почву для болѣе раціональныхъ формъ кредита. Наконецъ, какъ бумаги 4 пр. они должны довершить ликвидацію банковыхъ вкладовъ, потому что нѣтъ никокого разсчета оставлять свой капиталъ въ банкѣ за 2 пр. когда можно имѣть 4 пр, на несравненно выгоднѣйшихъ условіяхъ. Наконецъ какъ процентныя бумаги, исключающія систему вкладовъ на сроки, принятую государственнымъ банкомъ, новые билеты составляютъ по всей вѣроятности временную мѣру. Въ самомъ дѣлѣ: кто согласится отдать капиталъ за 3 пр. или на срокъ за 4 проц., когда можно имѣть помѣщеніе за 4 проц. и притомъ въ бумажныхъ деньгахъ съ металлическою стоимостію! Таковы надежды и ожиданія, которыя можно имѣть, не отдаваясь увлеченію; если же увлеченіе позволительно, то развѣ въ одномъ только случаѣ. Можно полагать, что присвоеніе новымъ билетамъ мателлической стоимости служитъ признакомъ готовящагося возстановленія свободнаго размѣна билетовъ на монету, и что пополненіе размѣннаго фонда не заставитъ ссбя долго ждать. Надежда эта основана на томъ, что и при настоящемъ лажѣ, не было никакого разсчета обѣщать за 100 руб. бумажками 106 или 107 руб. золотомъ или серебромъ и сверхъ того платить тотъ же процентъ, который платится по билетамъ государственнаго казначейства, потому что 4 рубля монетою, при лажѣ къ 7 проц., равняется 4 р. 18 к., не принимая во вниманіе преміи, существующей на билеты государственнаго казначейства. (*)

(*) 100 м. рублей банковыхъ билетовъ обойдутся правительству въ 41 годъ до 205 м. руб. металломъ. Быть можетъ, заемъ одной пятой части этой суммы или покупка металла на 40 м. или продажа Николаевской желѣзной дороги, о которой такъ много уже писали, было бы достаточно для открытія размѣна выпущенныхъ кредитныхъ билетовъ и для предоставленія банку новыхъ выпусковъ постоянно размѣнныхъ бзпроцентныхъ билетовъ, по мѣрѣ потребности торговли.

TREŚĆ:

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

St.-Petersburg 30 stycznia.

W Gazecie Giełdowéj z dnia 13-go stycznia czytamy artykuł p. Bunge pod tytułem: „Czém są nowe bilety czteroprocentowe banku państwa, i czego należy oczekiwać od nich?“ Na takie zapytanie autor w następujący sposób odpowiada:

Wypuszczenie w obieg nowych biletów banku państwa, z obowiązkiem wypłacania za nie procentów i umorzenia monetą, łatwo wziąć mogą za środek, przez ostateczność skarbowości doradzony. Nieżyczliwe dla Rossji dzienniki zagraniczne powiedzą bez wątpienia, że deficyt grożący zmusza rząd do przedsiębrania środków nadzwyczajnych; lecz że pożyczka stała się rzeczą niepodobną, na rynkach bowiem krajowych czuje się brak swobodnych kapitałów, a giełdy europejskie dają pieniądze jedynie przy pewnych warunkach, naprzykład państwom dającym w zastaw swoje dochody (jak to Turcja czyni), przeto trzeba było powziąć pomysł nowych papierowych pieniędzy procentowych, gwarantując je od wszelkich wstrząśnień kredytu tak obecnych, jako i przyszłych. Nadto mogą jeszcze dodać, iż bilety kredytowe, i wespół z niemi papiery procentowe, które nieobiecano spłacać monetą, wystawione są na niepewność podnaszania się i upadku kursów. Takich to rozumowań możemy spodziewać się zagranicą, gdyż w obecnym czasie nizkie kursa naszych papierów giełdowych, bardzo są korzystne dla kapitalistów i spekulantów europejskich. W chwili kiedy rząd reformuje systemat kredytowy, kiedy społeczność przedsiębierze rozległe przedsięwzięcia przemysłowe, i kiedy zatém jedna i druga strona muszą koniecznie uciekać się w takich razach do kredytu,— naówczas zniżenie kursu papierów procentowych, w nadziei nabycia ich po cenie nizkiéj, stanowi naturalną rachubę, tłumaczącą nieprzyjazne opinje względem środków finansowych, bez dostatecznych ku temu powodów.

W Rossji trzeba wystrzegać się innéj znowu ostateczności. Stan handlowy przeszło od roku powtarzał: dajcie nam pieniędzy, jak najwięcéj pieniędzy! otwórzcie nam w banku kredyt łatwy i tani. Jeden z naszych dzienników największy wpływ mających niejednokrotnie wyrażał się w ten sposób: zaciągajcie pożyczki, obiecując wypłatę procentów i kapitału pieniędzmi metalowemi, a moneta znowu ukaże się w obiegu, kurs wekslowy ustali się i wszystko do zwyczajnego powróci stanu. Niekiedy użalano się na to, że na bilety pięcioprocentowe nie pożyczają 100 za 100, że na rachunek lokat terminowych bank nic nie daje i t. d. W obec tych żądań, optymiści mogą powiedzieć; że nowe bilety 4 proc. banku państwa urzeczywistniają wszystkie najświetniejsze nadzieje nasze: kapitały spłyną do banku, dyskonto zniży się z 7 na 5 proc., przy wypłacie procentów i losowaniu biletów lunie deszcz złoty, kurs wekslowy podniesie się do pari, przemysł zostanie ożywiony i nastaną liczne przedsięwzięcia, dla których znowu otworzą się niedostępne dziś worki przebiegłego zachodu...

Rozważywszy bacznie podobne opinje ostateczne, nie można nie przypuścić, że te zarówno dalekie są od prawdy. Jeżeli z jednéj strony trzeba jakicjś niesumienności lub nieznajomości stanu rzeczy. iżby utrzymywać, wbrew danym jakie zostały ogłoszone (jakkolwiek mogłyby być niedostateczne), że środki skarbowości Rossji są wyczerpane i że nic więcéj nie można wymyśleć, jak tylko puszczenie w obieg nowych pieniędzy papierowych; tedy z drugiéj znowu strony byłoby zbyt lekkomyślnie oczekiwać od nowych biletów tego, na co zapewne nie liczono przy ich uchwaleniu, i czego zatém uczynić nie mogą.

Same przez się nie uwolnią one rynku od pieniędzy papierowych, nie przywrócą obiegu monety brzęczącéj, nie zamienią długu bezprocentowego (składającego się z biletów kredytowych) w procentowy, konsolidowany, nie zniżą procentu disconto. Przy 700 mil. rubli w biletach kredytowych, zamienienie 1/7 części tych ostatnich na nowe papiery procentowe, z zastrzeżeniem, że część wyjętych z obiegu biletów będzie znowu puszczona w obieg przy zaliczeniach, nie stanowi jeszcze pewnego środka przeciwko pieniędzom papierowym. Przy 700 rub. w biletach kredytowych, przy 272 mil. rub. w biletach pięcioprocentowych, przy 150 rub. w 4 procentowych biletach ciągłego dochodu, przy znaczné́j summie w biletach podskarbstwa państwa, przy 300 mil. w lokatach bankowych i przy istnieniu wielu pożyczek zagranicznych, w których procenta i umorzenie nie wypłacają się monetą —jedném słowém, przy istnieniu summy przeszło na 1500 mil. rub. papierów kredytowych, zostających pod wpływem łaży pieniężnéj, nowe bilety bankowe również mało wpłyną na przywrócenie obiegu monety brzęczącéj, jak 5-cio procentowe fonds 6-téj pożyczki. Przyjmowanie przez skarb nowych biletów w opłatach, pozbawia je znaczenia pożyczki konsolidowanéj w celu zniszczenia papierowych, a ściągnienie przez te bilety kapitałów pieniężnych do banku, nie zniży jeszcze procentu diskontowego, jeżeli kapitały nie staną się w ogólności obfitsze, i bankowy procent diskontowy będzie się stosował do giełdowego, nie zaś giełdowy do bankowego. Czemże więc są bilety 4 procentowe banku państwa i czego należy oczekiwać od nich?

Bilety te niczém innem nie są, jak tylko nowym rodzajem serij (biletów podskarbstwa państwa), lecz już nie 50-ciu, ale 300 rublowego waloru i wyższeg , do których przywiązana jest wypłata monetą. Jako znaki płatne, na znaczniejsze summy wydane, w mniejszym stopniu posiadają charakter pieniędzy, niż dotychczasowe bilety podskarbstwa państwa; a jako papiery procentowe, naibardziéj odpowiadające potrzebom publiczności, która chce koniecznie, by kapitał zamieniony na papier procentowy był zawsze wolny, mogą się one przyłożyć do coraz większego oznajomienia *ogółu* z lokowaniem pieniędzy na procenta i przygotować niwę do racjonalniejszych form kredytu. Nakoniec, jako papiery 4 procentowe, powinny dokonać likwidację lokat bankowych, niema bowiem żadnéj rachuby zostawiać swój kapitał w banku za 2 proc. wówczas, kiedy można mieć 4, na dogodniejszych bez porównania warunkach. Wreszcie, jako papiery procent przynoszące, wyłączające przyjęty przez bank państwa systemat lokat terminowych, nowe bilety stanowią zapewne środek czasowy. Jakoż w saméj rzeczy, kto zechce oddać kapitał na 3-ci procent, lub na termin na 4 procent, mogąc ulokować na 4 proc. i przytém w pieniądzach papierowych z wartością metaliczną. Takie to są nadzieje i widoki, jakie mieć można, nie oddając się zbytnim przywidzeniom; jeżeli zaś godzi się wyprowadzać jakie wnioski, to chyba w jednem tylko zdarzeniu: oto można mniemać, że nadanie nowym biletom wartości kruszcowéj, zapowiada gotujące się przywrócenie wolnéj wymiany biletów na monetę, i że uzupełnienie fondu wymiany dość rychło do skutku przyjść może. Nadzieja ta zasadza się na tém, że i przy obecnéj łaży żadnéj nie było rachuby obiecywać za 100 rubli w papierach 106 lub 107 rubli złotem albo srebrem i nadto płacić jeszcze tenże sam procent, jakie się płaci za bilety podskarbstwa państwa, gdyż 4 ruble w monecie, przy łaży do 7 proc., równa się 4 r. 28 k., nie mowiąc tu już nic o premji, do biletów podskarbstwa państwa przywiązanéj (*).

(*) 100 miljonów rubli biletów bankowych będzie rządowi kosztować przez 41 rok do 205 miljonów rubli monetą brzęczącą. Być może, iż pożyczka 1/5 téj summy czy nabycie metalu za 40 m., albo też przedanie Mikołajewskiéj drogi żelaznéj, o czém tak wiele już pisano, byłoby dostatecznem do otworzenia wymiany puszczonych w obieg biletów kredytowych i do upoważnienia banku do nowego puszczenia *w obieg ciągle wymienianych biletów bezprocentowych, w miarę uczuwanéj potrzeby w handlu.*

О ДѢЙСТВІЯХЪ КОММИССІИ ДЛЯ НАЧЕРТАНІЯ ПРОЕКТА ПОЛОЖЕНІЯ ОБЪ АКЦИЗѢ СЪ ПИТЕЙ.

Изъ газетъ извѣстны уже читателямъ высочайше утвержденныя главныя основанія системы взиманія питейныхъ сборовъ въ Россіи съ 1-го января 1863 г.

Для составленія на основаніи ихъ проекта положенія и для обработки всѣхъ, относящихся до него предположеній, образована при министерствѣ финансовъ, подъ непосредственнымъ вѣдѣніемъ самого министра, особая коммиссія.

Развитіе высочайше утвержденныхъ главныхъ основаній акцизной системы, возложенное на эту коммиссію, составляетъ, въ настоящее время, одно изъ важныхъ правительственныхъ дѣлъ, касающихся интересовъ и правительства, и всего общества. Значительность питейнаго налога, упадающаго вообще на народъ, тягость способа взиманія этого налога, стѣсненіе торговли въ трактирныхъ заведеніяхъ, ренсковыхъ погребахъ, портерныхъ лавкахъ, жалкое состояніе промышленостей винокуренной, пивоваренной, водочной, и наконецъ, важность для правительства получаемаго нынѣ этимъ путемъ дохода, составляющаго почти половину всего государственнаго дохода,— всѣ эти причины даютъ право на полное вниманіе публики къ дѣйствіямъ коммиссіи. Имѣя достовѣрныя свѣдѣнія о составѣ и занятіяхъ этой коммиссіи, мы дѣлаемъ ихъ извѣстными читателямъ.

Въ составъ коммиссіи, сверхъ чиновниковъ разныхъ вѣдомствъ, вошли и частныя лица, которыхъ свѣдѣнія въ этомъ дѣлѣ могутъ быть полезны правительству.

Предсѣдателемъ коммиссіи назначенъ, по избранію министра, съ высочайшаго ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА соизволенія, исправляющій должность статсъ-секретаря государственнаго совѣта А. П. Заблоцкій-Десятовскій. Въ члены коммиссіи вступили: *По приглашенію министра финансовъ:* М. Х. Рейтернъ, статсъ-секретарь; К. И. Домонтовичъ, помощникъ статсъ-секретаря въ государственномъ совѣтѣ; А. А. Абаза, помѣщикъ и владѣлецъ винокуренныхъ заводовъ въ Саратовской, Курской и Кіевской губерніяхъ; А. И. Кошелевъ, помѣщикъ и владѣлецъ винокуреннаго завода въ Рязанской губерніи; А. А. Гагемейстеръ, помѣщикъ Лифляндской губерніи.—*По назначенію министра финансовъ:* Я. И. Голубевъ, вице-директоръ департамента разныхъ податей и сборовъ; В. М. Княжевичъ, предсѣдатель Таврической казенной палаты; И. А. Ганъ, предсѣдатель Саратовской казенной палаты; Ф. Ф. Киселевъ, предсѣдатель Полтавской казенной палаты; А. А. Де-Роберти, предсѣдатель Виленской казенной палаты.—*По назначенію министерствъ: внутреннихъ дѣлъ:* К. К. Гротъ, Самарскій гражданскій губернаторъ *). *Государственныхъ имуществъ:* П. А. Кондыревъ. *Удѣловъ:* Н. Н. Тютчевъ. Въ эксперты вступили: *по приглашенію министра финансовъ отъ Академіи наукъ:* ординарные академики: А. Я. Купферъ, Э. Х. Ленцъ, Б. С. Якоби, Ю. Ф. Фричше.—*По приглашенію предсѣдателя коммиссіи въ разное время*: С. С. Скибиневскій, помѣщикъ и сидѣлецъ винокуреннаго завода въ Саратовской губерніи; К. П. Вэймарнъ, помѣщикъ и винокуренный заводчикъ С. Петербургской губерніи; баронъ Ю. Ф. Корфъ; Ф. С. Илишъ, преподаватель химіи въ технологическомъ институтѣ; Ф. В. Штейнбергъ, механикъ и строитель винокуренныхъ заводовъ; А. О. Злотницкій, помѣщикъ и владѣлецъ винокуреннаго завода въ Кіевской губерніи; графъ Э. С. Чапскій, помѣщикъ Ковенской губерніи; А. Н. Казелетъ, бывшій пивоваренный заводчикъ; пивоваренные заводчики въ С. Петербургѣ: И. А. Дурдинъ, К. П. Казалетъ, А. И. Кропъ и М. М. Лазутинъ; Г. А. Медынцовъ, пивоваренный заводчикъ въ Москвѣ; Ф. Е. Астрѣевъ, пивоваренный заводчикъ въ Калугѣ; К. Кюммель, пивоваренный заводчикъ въ Ригѣ, и чиновники государственной канцеляріи: С. А. Мордвиновъ, графъ К. И. Паленъ, Н. П. Щепкинъ и В. А. Ѳедоровскій. Послѣдніе двое завѣдуютъ и дѣлопроизводствомъ коммиссіи.

*) Нынѣ директоръ департамента разныхъ податей и сборовъ.

Прежде открытія занятій коммиссіи, въ государственной канцеляріи составленъ былъ проектъ положенія объ акцизѣ съ питей, на основаніи утвержденныхъ главныхъ началъ, въ видѣ матеріяла для дальнѣйшей обработки. По открытіи занятій, коммиссія раздѣлилась на нѣсколько частей или спеціяльныхъ коммиссій, для обработки порознь всѣхъ главныхъ вопросовъ, положивъ вносить въ общее собраніе коммиссіи работы, уже подготовленныя или членами, или спеціяльными коммиссіями. Въ первыхъ предварительныхъ засѣданіяхъ коммиссіи были распредѣлены работы.

Главнѣйшій вопросъ въ настоящемъ дѣлѣ, само собою разумѣется, состоитъ въ установленіи порядка для взиманія акциза съ вина; а какъ, по мнѣнію государственнаго совѣта, взиманіе акциза съ вина должно быть основано, между прочимъ, на опредѣленіи нормальной силы заводовъ, то, поэтому, па коммиссіи лежитъ обязанность составить правила для описанія заводовъ, измѣренія посуды, опредѣлить нормальные выходы вина изъ каждаго рода припасовъ и затѣмъ, установить правила для самаго винокуренія и для учета заводовъ въ выкуркѣ. Коммиссія нашла, что вопросы эти съ основательностію могутъ быть разрѣшены только при помощи лицъ, близко знакомыхъ съ практикою винокуренія и съ надзоромъ за заводами; по этому обсужденіе ихъ признано необходимымъ поручить особой спеціяльной коммиссіи, въ которую вступили: А. И. Кошелевъ (предсѣдательствующій), А. А. Абаза, К. П. Веймарнъ, А. А. Гагемейстеръ, И. А. Ганъ, А. А. де-Роберти, А. О. Злотницкій, Ф. С. Илишъ, Ф. Ф. Киселевъ, графъ К. С. Паленъ, С. С. Скибинскій, графъ Э. С. Чапскій, Ф. В. Штейнбергъ и В. А. Ѳедоровскій.

Для коммиссіи этой была составлена и разсмотрѣна программа главныхъ вопросовъ, подлежащихъ ея разрѣшенію, разработкою которыхъ она въ настоящее время и занимается.

Другой важный вопросъ, возбужденный въ общей коммиссіи, касается способовъ опредѣленія выкурки вина на заводахъ посредствомъ механическаго контрольнаго снаряда.

Государственный совѣтъ, въ мнѣніи своемъ, положилъ: взимать акцизъ съ вина одной опредѣленной крѣпости, и призналъ полезнымъ, при начертаніи подробныхъ правилъ относительно учета и контроля по винокуренію, имѣть въ виду возможное облегченіе заводчиковъ отъ стѣснительныхъ мѣръ (напр. введеніемъ на заводахъ одного изъ снарядовъ для измѣренія выходовъ вина), безъ ослабленія, однако же, дѣйствительности надзора, необходимаго для соблюденія интересовъ казны.

Существующій у насъ спиртомѣръ Гесса, по отзывамъ многихъ лицъ, весьма неудовлетворителенъ, по причинѣ злоупотребленій, которыя онъ легко допускаетъ. Извѣстно, что чѣмъ легче волчокъ или гирьки, тѣмъ меньшую противъ дѣйствительной показываетъ спиртомѣръ крѣпость вина; для уменьшенія же вѣса волчка или гирекъ часто въ практикѣ нарочно стираютъ ихъ, что весьма легко сдѣлать, потому что всѣ части спиртомѣра Гесса металлическія. При употребленіи такого испорченнаго спиртомѣра, поставщикъ вина постоянно обсчитывается. Кромѣ этой умышленной порчи, спиртомѣръ можетъ быть испорченъ случайно, напр. при паденіи на полъ или отъ неосторожнаго употребленія; въ такихъ случаяхъ, онъ

ВИЛЬНО.

Мы уже имѣли случай нѣсколько разъ говорить въ Вѣстникѣ объ одномъ изъ самыхъ полезныхъ учрежденій въ нашемъ городѣ, дающемъ пріютъ и обезпечивающемъ будущность нѣсколькимъ десяткамъ бѣдныхъ дѣвушекъ, исторгнутыхъ изъ нищеты, праздности и тѣхъ гибельныхъ послѣдствій, кои нераздѣльны съ ними, именно обо Острobрамской школѣ рукодѣлія св. Маріи. Нынѣ намъ пріятно сообщить читателямъ отчетъ объ оборотѣ суммъ въ этой школѣ за истекшій годъ, и отъ имени страждущаго человѣчества заявить искреннюю благодарность благороднымъ жертвователямъ. *Ред.*

1) Оставалось къ 1-му января 1860 года . 41 к.

2) Въ теченіи 1860 года поступило:

Отъ ея высокопревосходительства Анастасіи Александровны Назимовой 900 р.; отъ гг. Г. Як. Адельсона 200 р.; купца Апатова 20 р.; Андабургскаго 3 р.; Гирша Бройдо 5 р.; полковника Васильева 25 р.; Венка 3 р.; Вебера 3 р.; Валка 2 р.; банкира Геймана 130 р.; Гиршфельда 10 р.; Гельбинга 10 р.; Ганнака 2 р.; Глязье 3 руб.; почетнаго гражданина Гурвица 100 р.; раввина Іоны Герштейна 12 р.; купца Глосса 30 р.; г-жи Домейко 10 р.; Дехтерева 3 р.; часовыхъ дѣлъ мастера Данишевскаго 3 р.; Эйслера 20 р.; Завадзкаго 5 р.; ксендза Залескаго 45 р.; преосвященнаго Виленскаго епископа Красинскаго 50 р.; Коссовскаго 2 р.; Клейна 2 р.; Кисина 2 р.; Клячки 2 р.; купца 1 гильдіи Карасика 400 р.; А. К. 5 р.; Лебенсона 10 р.; Лебановскаго 2 р.; пом. Лисовскаго 50 р.; купца Мухина 40 р.; Новикова 6 р.; Натансона 3 р.; Оргельбранда 2 р.; повѣреннаго купца Василія Розенталя 10 р.; г-жа Познанской 2 р.; Пашкевича 2 р.; Попова 5 р.; Петрова 2 р.; ротмистра Павлова 25 р.; Розенталя 5 р.; Ромма 20 р.; Рындзюнскаго 6 р.; Шпора 2 р.; градскаго головы Страуза 3 р.; графа Ивана Тышкевича 50 р.; Владислава Фіорентини 25 р.; Фехтеля 3 р.; Шихмаратова 2 р.; Шмидта 3 р.; Ширвиндта 2 р.; Эфрона 35 р.; отъ неизвѣстнаго лица (чрезъ посредство барона Россильона) 1,000 р.; пом. Оскара Корвина Милевскаго 100 р.; дохода съ театральнаго представленія въ домѣ генералъ-губернатора въ пользу бѣдныхъ 300 р.; отъ продажи вещей въ магазинѣ 50 р.; плата отъ двухъ ученицъ за полугодіе 50 р.; отъ продажи старыхъ кроватей 4 р.; человѣколюбивымъ участіемъ и содѣйствіемъ гг. предводителей дворянства: губернскаго, дѣй. ст. сов. каммергера Домейко, и уѣздныхъ Тукалло, Еленскаго, Буткевича, Ширина, Свіонтецкаго и Умястовскаго, выручено изъ продажи лотерейныхъ билетовъ въ пользу училища 280 р. (Въ числѣ этихъ 280 р. входятъ 25 р., пожертвованныхъ его пр-вомъ г. Домейко); отъ продажи ржи и ячменя, пожертвованнаго графомъ Осипомъ Тышкевичемъ 21 р. 68½ к. (Сверхъ того графъ О. О. Тышкевичъ пожертвовалъ 1 бочку гороху и 20 саж. дровъ); отъ работъ, сдѣланныхъ по заказу для разныхъ лицъ 269 р. 50 к.. Итого въ приходѣ въ 1860 г. *четыре тысячи триста, девяносто семь* руб. *пятьдесятъ девять съ половиною* коп. серебромъ.

I. Г. Як. Адельсонъ пожертвовалъ для училища, сверхъ денегъ, еще разныя модели, выписанныя изъ заграницы, и также пике, шертингъ и холстъ въ кускахъ на 200 р.

II. Бѣлостокскій почетный гражданинъ Заблудовскій пожертвовалъ банковый билетъ на 400 р., который сохраняется въ кассѣ училища до надобности.

3) Изъ этой суммы израсходовано:

На наемъ помѣщенія съ 23 апрѣля 1860 по 23 апрѣля 1861 г. 400 р.; за особенную комнату, нанятую съ 23 апрѣля по 29 сентября 1860 г. для приходящихъ работницъ 25; на устройство спаленъ, кухни, прячешной, магазина и на пріобрѣтеніе нужной мебели, на разныя передѣлки, починки и покраску по всему заведенію 545 р. 74 к.; на столъ: 1 начальницы, ея помощницы, ученницъ и прислуги 1,228 р. 47 к.; на жалованье: 1 начальницы, ея помощницы, 1 преподавателя первоначальныхъ наукъ, сторожа, кухарки и прячки, а также для нанятыхъ работницъ 885 р. 30 к.; (Ксендзъ Александръ Вашкевичъ и діаконъ Семенъ Фортинскій безмездно обучаютъ закону Божію); на бѣлье, одежду, обувь и постель для ученицъ 1,066 р. 51 к.; на отопленіе и освѣщеніе 120 р. 93½ к. Сверхъ того отпускались дрова его впр. господиномъ военнымъ губернаторомъ; на очистку помѣщенія и нужды прячешной 45 р. 94 к.; на учебныя пособія и на рукодѣльные матеріалы 41 р. 85 к.; на больницу 1 р. 46 к. Итого въ расходѣ 1860 г. *четыре тысячи, триста шестьдесятъ одинъ* рубль *двадцать съ половиною* коп. серебромъ.

Въ остаткѣ къ 1-му января 1861 г. 36 р. 39 к.

Примѣчаніе: Всего въ заведеніи 70 ученницъ.—Изъ нихъ 52 живутъ въ училищѣ и пользуются полнымъ содержаніемъ; остальныя 18 приходящія, изъ которыхъ нѣкоторыя обѣдаютъ въ заведеніи.

Опекунъ М. *Падренъ-де-Карне.*
Секретарь В. Святополкъ *Мирскій.*

WILNO.

Mieliśmy sposobność wspominać po kilkakroć w piśmie naszém, o jednéj z pożyteczniejszych instytucji miasta naszego, dającéj schronienie i zapewniającéj przyszłość kilkudziesięciu biednych dziewczynek, wyrwanych nędzy, próżnowaniu i zasłoniętych w ten sposób od zgubnych skutków nierozerwanie związanych ze stanem podobnym. Mamy tu na względzie Ostrobramską szkołę N. P. Marji dla biednych dziewcząt, któréj wpływ zbawienny na moralność jest widoczny. Obecnie z przyjemnością podajemy czytelnikom naszym, sprawozdanie z obrótu summ w szkole za rok ubiegły, oraz w imieniu cierpiącéj ludzkości składamy serdeczne podziękowanie szlachetnym dobroczyńcom zakładu. *Red.*

1) Do 1-go stycznia 1860 r. w pozostałości było 41 k.

2) W ciągu 1860 r. wpłynęło:

Od Jaśnie Wielmożnéj Anastazji Aleksandrówny Nazimowéj 900 r.; od pp. H. Adelsona 200 r.; kupca Apatowa 20 r.; Andaburskiego 3 r.; Hirszy Brojdo 5 r.; półkownika Wasiljewa 25 r.; Wenka 3 rub.; Webera 3 rub.; Walka 2 r.; bankiera Hejmana 130 r., Hirszfelda 10 r.; Helbinga 10 r.; Hannaka 2 r.; Glazje 3 r., honorowego obywatela Hurwica 100 r.; rabina Jona Giersztejna 12 r.; kupca Glossa 30 r.; pani Domejko 10 r.; Diechterewa 3 r.; zegarmistrza Daniszewskiego 3 r.; Ejslera 20 r.; Zawadzkiego 5 r.; księdza Zaleskiego 45 r.; jaśnie wielmożnego Wileńskiego biskupa Krasińskiego 50 r.; Kossowskiego 2 r.; Klejna 2 r.; Kissina 2 r.; Klaczki 2 r.; kupca 1-éj gildy Karasika 400 r.; Lebensona 10 r.; Lebanowskiego 2 r.; obywatela Lisowskiego 50 r.; kupca Muchina 40 r.; Nowikowa 6 r.; Natansona 3 r.; Orgelbranda 2 r.; pełnomocnika Bazylego Rozentala 10 r.; Poznańskiéj 2 rub.; Paszkiewicza 2 r.; Popowa 5 r.; Pietrowa 2 r.; rotmistrza Pawłowa 25 r.; Rozentala 5 r.; Romma 20 r.; Ryndziuńskiego 6 r.; Szpora 2 r.; prezydenta miasta Strauza 3 r.; hrabiego Jana Tyszkiewicza 50 r.; Władysława Fiorentiniego 25 r.; Fechtela 3 r.; Szychmaratowa 2 r.; Szmidta 3 r.; Szyrwinta 2 r.; Efrona 35 r.; od osoby niewiadoméj (za pośrednictwem barona Rossyljona) 1,000 r.; obywatela Oskara Korwina Milewskiego 100 r.; dochodu z odegranego teatru w domu jenerał-gubernatora na rzecz ubogich 300 r.; z wyprzedaży w magazynie 50 r.; zapłaty półrocznéj za dwie uczenice 50 r.; ze sprzedania łóżek starych 4 r.; za staraniem i przyłożeniem się pp. marszałków: gubernjalnego, rzecz. radcy stanu, szambelana Domejki, i powiatowych: Tukałły, Jeleńskiego, Butkiewicza, Szyryna, Swiąteckiego i Umiastowskiego, wpłynęło z wyprzedaży biletów loteryjnych na dochod szkoły 280 r.; (w liczbie tych 280 r. znajduje się 25 r. ofiarowanych przez p. Domejkę); za sprzedaży żyta i jęczmienia ofiarowanych przez hrabiego Józefa Tyszkiewicza 21 r. 68½ k. (Nadto hrabia Józef Tyszkiewicz ofiarował beczkę grochu i 20 sążni drzewa na opał); za roboty zamówione przez różne osoby 269 r. 50 k. W ogóle w 1860 r. przychodu *cztery tysiące trzysta dziewięćdziesiąt siedm* rubli *pięćdziesiąt dziewięć i pół* kopiejek.

I. P. J. Adelson ofiarował dla szkoły, prócz pieniędzy, różne modele z zagranicy sprowadzone, tudzież piki, szertyngu i płótna w sztukach na 200 r.

II. Białostocki obywatel honorowy Zabłudowski ofiarował bilet bankowy na 400 rub., który zachowuje się w kassie szkoły do zapotrzebowania.

3) Z téj summy wydano: na najęcie mieszkania od 23 kwietnia 1860 do 23 kwietnia 1861 r. 400 rubli; za osóbny pokoik najęty od 23 kwietnia do 29 września 1860 r. dla robotnic przychodzących 25 rub.; na urządzenie sypialni, kuchni, praczkarni, magazynu i na nabycie potrzebnych mebli, oraz na różne przeróbki, naprawy i pomalowanie całego zakładu 545 r. 74 k.; na stół dla przełożonéj, jéj pomocnicy, uczenic i posługi 1,228 r. 47 k.; na zapłacenie pensji przełożonéj, jéj pomocnicy, nauczyciela nauk początkowych, stróża, kucharki i praczki, tudzież robotnic najętych 885 r. 30 k. (Ksiądz Aleksander Waszkiewicz i djakon Symon Fortyński bezpłatnie wykładają naukę religii); na bieliznę, odzienie, obówie i pościel dla uczenic 1,066 r. 51 k.; na opał i światło 120 r. 93½ k.; prócz tego drzewo było dawane przez jaśnie wielm. p. gubernatora wojennego; na utrzymanie czystości mieszkania i na potrzeby praczkarni 45 r. 94 k.; na pomoce naukowe i na materjały rękodzielne 41 r. 85 k.; na lekarstwa 1 r. 46 k. W ogóle w 1860 r. wyszło na wydatki cztery tysiące trzysta sześćdziesiąt jeden rubli dwadzieścia i pół kop. sr.

Pozostałość do 1-go stycznia 1861 r. 36 r. 39 k.

Uwaga: W ogóle w zakładzie znajduje się uczenic 70, z których 52 mieszka w szkole na zupełném utrzymaniu zakładu, pozostałych 18 przychodzi z miasta, i z tych niektóre mają obiad w zakładzie.

Opiekun M. *Padrun-de-Karne.*
Sekretarz W. Swiętopełk *Mirski.*

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

POGLĄD OGOLNY.

Mowa hrabiego Morny objaśnia i uzupełnia mowę cesarską. Wyrazy wyrzeczone przez Napoleona III na radzie tajnéj, wówczas, kiedy chodziło o udzielenie senatowi i ciału prawodawczemu prawa składania adresów, przyjęte zostały i przez izbę i przez narod z prawdziwą wdzięcznością; jakoż oświadczenie panującego, „że rządowi jego najwięcéj szkodzi brak jawności i kontroli; że ten brak właśnie rodzi potwarz i uprzedzenia; że pragnąc dobra i mając w sercu uczciwe zamiary, może się jednak mylić i że dla tego potrzebuje wiedzieć o tém, co kraj o jego postępowaniu myśli», rozgłośnie rozbiegło się po całéj Francji. Wpłynęło nawet na usposobienie izby, dziwny jakiś biorącéj kierunek. Wiadomo, że ciało prawodawcze nie mogło przeboleć poniżenia swego, ile razy porównywało swą władzę z władzą służącą niegdyś izbie deputowanych, przed r. 1848. Stąd na ogół było rządowi niechętne i rade okazywać na każdym kroku, że Francja jest na drodze wstecznéj i że cesarz w sercu hołduje teorjom nieograniczonéj władzy. Postępując w tym duchu na otwarciu izb, okryło grzmiącemi oklaskami to miejsce mowy, w którém cesarz odezwał się ze współczuciem o Franciszku II, nie dla tego, aby ciało prawodawcze również mu sprzyjało, lecz, aby temi oklaskami ostrzedz naród o tajemnych dążeniach jego władcy. Wszakże szczerość hrabiego Morny, przekonanie, że ten mąż stanu jest statecznym zwolennikiem wszystkich wyzwolonych zasad, zdaje się, iż oświeciły większość, że cesarz rzeczywiście prowadzi państwo do coraz rozleglejszych swobód. Pożądaném jest jeszcze jedno ulepszenie, a mianowicie, aby rząd przywrócił izbie mównicę. Dotąd każdy przemawiał ze swojego miejsca; teraz gdy stenografja zajęła tak wielkie znaczenie w parlamentarném życiu francuzkiem, hr. Morny żądał, aby mówcy wychodzili na środek izby i stamtąd, dla łatwiejszego słyszenia przez stenografów, swe głosy odbywali. Jest rzeczywiście cóś upokarzającego dla ludzi poważnych, ufnością współobywateli zaszczyconych, w tém występowaniu na środek, przypominającém czasy szkolne. Spodziewać się należy, że ta niedogodność wkrótce zniknie i dawna, wsławiona tylu wielkimi mówcami, trybuna, dawnym zajaśnieje blaskiem. Lękać się bynajmniéj nie należy, aby ze wskrzeszeniem mównicy, nie wznowiły się dawne namiętności. Dopóki urzędnicy płatni wstępu do izby mieć nie będą, dopóki ministrowie nie izbie, ale cesarzowi są odpowiedzialnymi, dopóty osobiste samolubne widoki nie wtargną do jéj obrębu.

Złożenie, z rozkazu cesarza, aktów dyplomatycznych, jest wielkim krokiem na drodze postępu. Nie daremnie Anglja przywiązuje taką wagę do swojéj siniéj księgi; bo choćby ministrowie nie wszystko zamieścić w niéj chcieli, nie mogą przecież zbyć izby i narodu depeszami, skąd ինąd wiadomemi. A w tych zdarzeniach, w których polityka rządu obudza pewną nieufność i opacznie jest tłumaczoną, otwartość jest niezbędnym warunkiem odwrócenia wynikających z tego źródła złych następstw. Jeszcze, dla braku miejsca, nie mogliśmy dzisiaj udzielić czytelnikom ani obrazu polityki zewnętrznéj, jakiéj cesarz Napoleon trzymał się w ciągu 1860., ani wyboru najważniejszych międzynarodowych aktów; rozpoczniemy ich ogłaszanie od następnego n-ru Kurjera. Tu uprzedzić tylko czytelników możemy, że wydanie na jaw pism dyplomatycznych, obejmujących stosunki Francji z Rzymem, daje klucz do obecnego pojednawczego zwrótu polityki ojca św. Rozniosły się w Paryżu wieści, że zagajone zostały układy między Paryżem, Turynem i Rzymem. Bieg gońców jest bardzo żywy, a wysłanie księdza Passaglia z poruczeniami rządowemi przez ojca św., do stolicy Piemonckiéj, zdaje się te wieści potwierdzać. Rozkaz Piusa IX—wrócenia wolności jeńcom Piemonckim, zabranym przez pułkownika Becdelièvre, jest także objawem najpożądańszym. Wyrazy zaś, w jakich lord John Russel odezwał się o ojcu św., na posiedzeniu d. 7 lutego w izbie gmin, a na które szczególną uwagę czytelników zwracamy, zdają się rokować tak gorąco wyglądany przez cały świat katolicki dzień ojcowskiego przebaczenia i szczodrobliwości w ustępstwach, będących dziś niezbędną potrzebą czasu.

Daliśmy niżéj zupełny obraz rozpraw obiedwóch izb parlamentu angielskiego. Hr. Grandville w izbie lordów; lord John Russel w izbie gmin, odpowiadali znakomitym przeciwnikom teraźniejszego gabinetu hrabiemu Derby i panu d'Izraeli. Zarzuty były wypowiedziane z godnością, odpowiedzi szczere, bez przemilczeń i stanowcze. Anglja nie chce wojny i o ile sił jéj starczy, nad odwróceniem rozlewu krwi pracować nie przestanie. Niczém zrazić się nie dające starania cesarza Napoleona, nakoniec przekonały angielskich mężów stanu o szczerości jego chęci, pozostania w ścisłém przymierzu z potężną swoją sąsiadką. Zasada nieinterwencji nową otrzymała sankcję i na niéj głównie polega nadzieja zachowania pokoju. Mowa lorda John Russel jest długa; nie unosi owemi pięknościami, jakiemi dawniejsi mówcy angielscy zachwycali słuchaczów; ale po jéj odczytaniu pewien pokój wstępuje do duszy; widome jest uszanowanie dla praw ludzkości; duch powszechnego braterstwa, szlachetne spółubieganie się o wyższość na polu wynalazków i pracy; pojęcie téj prawdy, że rozwój pomyślności jednego kraju na pomyślność drugiego, będącego z nim w stosunkach, oddziaływa, staje się coraz głębszém i powszechniejszém.

W Prusiech rozprawy nad adresem rzeczywiście przyjęły niespodziewane, ogromne rozmiary. Najżywotniejsze pytania zostały poruszone, naród, albo raczéj jego przedstawiciele, inaczéj pojmują politykę zewnętrzną, niż mowa królewska poznać im ją dała. Wprawdzie, król Wilhelm ani jednem słowem nie dał zrozumieć, że w danych okolicznościach zbrojnie Austrję wesprze. Jednak, czy wiadomości zasięgnięte inną drogą, czy przechwałki dzienników Wiedeńskich temu winny, dosyć że znaczna część izby poselskiéj zatrwożyła się, domysłami raczéj niż pewnością, i żądała w adresie wyraźnéj zapowiedzi, że pogląd Prus na sprawę Wenecką jest zupełnie od austryjackiego różny. Wyrzeczona przez barona Schleinitz przy téj okoliczności mowa, okazuje, że domysły pana Vincke nie były zupełnie płonnemi; inne ważniejsze jeszcze pytanie, najżywiéj zajęło izbę. Chciano dodać do projektu adresu poprawę tyczącą się jedności Niemiec, bo większa część patryotów Giermańskich niewierzy w to, co pod tą nazwą istnieje. Dla nich jedność jest państwo Niemieckie od Alzacji do Litwy, pod jednêm berłem hohenzollernskiego domu. Sposób widzenia Wilhelma I w tym względzie jest nadto dostatecznie znany, aby choć marzyć było można, że do utworzenia takiéj jedności ściągnie rękę. Spokrewniony ze wszystkiemi domami panującemi dawnéj rzeszy, z wielu ich członkami osobiście sprzyjażniony, nigdyby nie zezwolił na wyzucie ich z tronów. Dla tego i poprawa była wniesiona w słowach, lubo jednoznacznych, ale w doniosłości swojéj złagodzonych. Nie dał się zmylić baron Schleinitz. przeniknał całe morze kłopotów, na jakie przyjęcie téj poprawy, rzuciłoby jego łódź ministrowską, bo chociaż król Pruski nie przyjąłby życzenia izby za życzenie narodu, chociażby to wyraźnie oświadczył, baron Schleinitz nie opędziłby się stosom not, protestacji, zarzutów i skarg jawnych i pokątnych. Piękneby miał pole Saski minister Beust do miotania niezliczonyyh podejrzeń na dumę i chciwość Pruską, do przechwalania się swoją przenikliwością, iż nie naprożno wołał o czujność z téj strony i że tylko w ręku cesarza austryjackiego spoczywa tarcza, mogąca i domy panujące i pojedyńcze ludy niemieckie zasłonić do wpadnienia w otchłań Pruską. Po objaśnieniach, złożonych przez ministra spraw zagranicznych, izba poselska zrozumiała niewczesność téj poprawy, którą też jéj podawca cofnął.

Trzecim ważnym przedmiotem, były sprawiedliwe skargi narodu, iż wielu wyższych urzędników, napojonych zasadami wstecznemi, o ile mogą, usiłują kazić i wypaczać konstytucję. Sciąga się to głównie do kilku rządców prowincji, tudzież do dyrektorów policji. Zwrócenie na to uwagi królewskiéj w adresie, było uboczną naganą hrabiego Szweryn, ministra spraw wewnętrznych, od którego wspomniani urzędnicy zależą. Jakoż hr. Szweryn tak tę poprawę zrozumiał, i z czułością żal swój wymówił, a nawet ustąpić z politycznéj widowni

---

дѣлается невѣрнымъ; но эту невѣрность по наружности часто вовсе нельзя замѣтить, такъ что прочность спиртомѣра составляетъ его большой недостатокъ, а между тѣмъ подобные неисправные инструменты постоянно встрѣчаются въ практикѣ. Затѣмъ, спиртомѣръ Гесса не показываетъ дѣйствительно крѣпости спирта, т. е. содержанія безводнаго алкоголя въ спиртной жидкости, а только опредѣляетъ количество воды, необходимой для того, чтобы привести испытуемый спиртъ въ полугаръ, принимаемый за норму. Мнѣніемъ государственнаго совѣта положено: отмѣнить обязательную продажу разныхъ опредѣленныхъ нынѣ сортовъ вина; поэтому, полугаръ, принятый Гессомъ за норму при его вычисленіяхъ, теряетъ всякое значеніе, а затѣмъ и спиртомѣръ Гесса, весьма важный при разсыропкѣ спирта въ полугаръ, едва ли будетъ соотвѣтствовать потребностямъ новой акцизной системы. Изъ всего этого вытекла необходимость опредѣлить научнымъ образомъ: какія качества должны принадлежать спиртомѣру, чтобы онъ былъ удобенъ въ практикѣ и не допускалъ злоупотребленій? Можно ли примѣнить спиртомѣръ Гесса къ требованіямъ новой системы, и не представится ли болѣе удобнымъ ввести какой либо другой спиртомѣръ?

Относительно механическихъ контрольныхъ снарядовъ, предстоитъ испытать изъ нихъ болѣе извѣстные. Испытаніе это необходимо потому, что за границею нигдѣ еще подобные снаряды, по ихъ неудовлетворительности, для опредѣленія количества выкуреннаго вина, не приняты.

Въ виду имѣются снаряды: прусскій, г. Мясковскаго и купцовъ Швеура и Закревскаго. Чтобы снаряды эти имѣли для правительства какое либо значенія, необходимо, чтобы они показывали *количество* и *качество* проходящаго чрезъ нихъ спирта, а, вмѣстѣ съ тѣмъ, чтобы не допускали возможности сокрыть отъ правительства какое либо количество выкуреннаго вина. Только послѣ многихъ и точныхъ опытовъ можно опредѣлить, есть ли возможность употреблять эти снаряды, какъ *исключительное* средство для учета выкурваемаго вина, или ихъ можно употреблять только какъ *вспомогательное* средство при административныхъ способахъ, или они вовсе не могутъ удовлетворять этому назначенію.

Въ техническомъ отношеніи они должны быть разсмотрѣны съ той точки, удовлетворяютъ ли они законамъ науки, а въ практическомъ—необходимо показать удобства и неудобства этихъ снарядовъ въ примѣненіи, степень довѣрія, какую можетъ имѣть къ нимъ правительство, равно указать такія со стороны заводчиковъ или другихъ лицъ дѣйствія, которыя могутъ направить снарядъ къ неправильному, въ ущербъ казны, показанію и какимъ образомъ предупредить такія дѣйствія?

Для разрѣшенія всѣхъ этихъ вопросовъ составилась особая специальная коммиссія, въ которую вступили: А. Я. Купферъ (предсѣдательствующій), К. П. Веймарнъ, А. А. Гагемейстеръ, И. А. Ганъ, А. А. Де-Роберти, Ф. С. Илишъ, Э. Х. Ленцъ, графъ К. И. Паленъ, Б. С. Якоби и Ю. Ф. Фрицше.

Въ настоящее время коммиссія эта первый вопросъ (о спиртомѣрахъ) уже разрѣшила. Она нашла, что вообще спиртомѣръ, основанный на раціональныхъ началахъ, долженъ показывать непремѣнно процентное содержаніе алкоголя въ спиртѣ; что спиртомѣръ, въ отвращеніе злоупотребленій, долженъ быть непремѣнно стеклянный, а отнюдь не металлическій и что спиртомѣръ Гесса не можетъ быть оставленъ на будущее время мѣриломъ крѣпости спирта. Изъ всѣхъ спиртомѣровъ, коммиссія предпочла спиртомѣръ Траллеса.

Контрольные снаряды будутъ подлежать испытанію въ большомъ размѣрѣ въ откупномъ подвалѣ и на одномъ изъ ближайшихъ винокуренныхъ заводовъ *).

Третій главный вопросъ касается пивоваренія.

Такъ какъ пивовареніе въ пріемахъ своихъ, представляетъ значительную разность отъ винокуренія, почему его и невозможно подчинить тѣмъ же правиламъ, относительно взиманія акциза, какъ винокуреніе то представилась необходимость, въ отношеніи удобнѣйшихъ способовъ обложенія пива и меда акцизомъ и надзора за заводами, имѣть въ виду мнѣнія, основанныя на практическомъ знаніи пиво и медоваренаго дѣла. На этомъ основаніи, коммисія признала полезнымъ предварительное обсужденіе всѣхъ, относящихся до обложенія акцизомъ пива и меда, вопросовъ поручить спеціялистамъ, именно экспертамъ изъ пивоваренныхъ заводчиковъ. По разсмотрѣніи программы вопросовъ относительно пивоваренія, составилась, для обсужденія и разработки ихъ, особая специальная коммиссія, въ которую вступили: К. К. Гротъ (предсѣдательствующій), Ф. Е. Астрѣевъ (изъ Калуги), А. А. Гагемейстеръ, И. А. Дурдинъ, Ф. С. Илишъ, А. Н. Казалетъ, К. Н. Казалетъ, баронъ Ю. Ф. Корфъ, А. И. Кронъ, К. Кюммель (изъ Риги), М. М. Лазутинъ, Г. А. Медынцовъ (изъ Москвы), С. А. Мордвиновъ, графъ Э. К. Чапскій.

Коммиссія эта, разсмотрѣвъ разныя свѣдѣнія относительно пивоваренія и состоянія этой промышленности въ разныхъ мѣстахъ Россіи, доставленныя ея членами, занимается въ настоящее время обсужденіемъ вопроса о способахъ обложенія акцизомъ пива. Вообще предложены слѣдующія системы: взиманіе акциза по числу ведръ пива, вывозимаго съ заводовъ, или по количеству и густотѣ сусла, переходящаго чрезъ холодильники и собирательные чаны; обложеніе пивоварень годичнымъ платежемъ, по размѣру употребляемыхъ для варенія пива котловъ и исчисленіе акциза съ солода, приготовляемаго для пивоваренія на солодовняхъ, или съ солода, употребляемаго на каждомъ пивоваренномъ заводѣ по разсчету вмѣстимости заторныхъ чановъ и числу произведенныхъ варь. Способы пивоваренія такъ разнообразны, что трудно отыскать средства для учета вывареннаго пива или употребленныхъ матеріяловъ, а потому и мнѣнія объ удовлетворительности или неудовлетворительности того или другаго способа взиманія акциза весьма различны.

Что касается до остальныхъ предметовъ, входящихъ въ составъ положенія объ акцизѣ съ питей, то для разработки ихъ также составлены программы вопросовъ, а именно: о пересмотрѣ правъ на выдѣлку напитковъ, о заготовленіи и продажѣ казною вина въ нѣкоторыхъ мѣстахъ, и о торговлѣ напитками и порядкѣ открытія питейныхъ заведеній. По подробномъ обсужденіи этихъ программъ признано необходимымъ, по тѣсной связи предметовъ, къ которымъ онѣ относятся, обсужденіе ихъ поручить особой подготовительной коммиссіи объ администраціи, въ составъ которой вступили: К. К. Гротъ (предсѣдательствующій), А. А. Гагемейстеръ, И. А. Ганъ, Я. И. Голубевъ, А. А. де-Роберти, А. О. Злотницкій, В. М. Княжевичъ, И. А. Кондыревъ, баронъ Ю. Ф. Корфъ, А. И. Кошелевъ, графъ Э. С. Чапскій и В. А. Ѳедоровскій.

Въ настоящее время въ этой коммиссіи обсуживается вопросъ о торговлѣ напитками, порядкѣ открытія питейныхъ заведеній и патентномъ съ нихъ сборѣ.

Относительно вопросовъ о производствѣ хлѣбныхъ водокъ и разныхъ изъ вина издѣлій, о составленіи правилъ для переходныхъ мѣръ отъ откуповъ къ казенной администраціи, объ учрежденіи управленія акцизнымъ сборомъ и о примѣненіи акцизной системы къ нѣкоторымъ отдѣльнымъ мѣстностямъ, составлены и разсмотрѣны особыя программы. Предстоящія по нимъ занятія будутъ распредѣляемы между членами, по мѣрѣ изготовленія назначенными уже спеціяльными коммиссіями порученныхъ имъ работъ. Весьма важный вопросъ для развитія акцизной системы составляетъ предоставленіе заводчикамъ льготъ или кредита въ платежѣ акциза, при отправленіи вина изъ заводскихъ подваловъ въ оптовые склады и вообще при продажѣ и при отпускѣ его за границу, на что указалъ государственный совѣтъ, признавая мѣру эту полезною. Составленіе соображеній по этому предмету принялъ на себя М. Х. Рейтерпъ.

Коммиссіи для начертанія положенія объ акцизѣ съ питей передано на разсмотрѣніе еще одно дѣло изъ министерства внутреннихъ дѣлъ, это—дѣло о трактирныхъ заведеніяхъ. Неудовлетворительность дѣйствующихъ нынѣ правилъ о трактирныхъ заведеніяхъ давно уже признана правительствомъ и около 10 лѣтъ, какъ составленъ даже новый проектъ, который разсматривался тогда же въ особой коммиссіи, но проекту этому не суждено было выполниться. Съ того времени и до нынѣ; проектъ этотъ былъ безъ движенія. Нынѣ положено дѣло это кончить. Для предварительнаго разсмотрѣнія проекта о трактирныхъ заведеніяхъ, составлена подготовительная коммиссія, въ которую вступили назначенные отъ министерства внутреннихъ дѣлъ: А. К. Гирсъ, Веселовскій. Ф. Ф. Киселевъ, С. А. Мордвиновъ и Н. Н. Тютчевъ. Въ настоящее время А. К. Гирсъ и Веселовскій занимаются исправленіемъ проекта, согласно требованіямъ новой системы. *(Вѣкъ)*

*) Всѣхъ винокуренныхъ заводовъ нынѣ существуетъ 6,000.

zamyślał. Jednogłośne wynurzenie poważania, jakiém go izba poselska otacza, żal ten uśmierzyło; zdaje się wszakże, że wyrok potępienia narodu, ciężący na imionach, słusznie źle brzmiących, zniewoli ich do cichego uchylenia się od publicznego życia.

Rozprawy Pruskiéj poselskiéj izby nad adresem, są przedmiotem nader ważnym, aby go pobieżnie zbyć można. Dla tego czekać chcemy ich końca, a wówczas przedstawimy zupełny obraz na sąd czytelników.

Pod innemi względami nie pozostaje nam nic więcéj na dziś do doniesienia. Wszędzie wre robota wewnętrzna; skutki jéj w Austrji objawią się w kwietniu, jeżeli rząd Wiedeński choć raz obietnicy swéj dotrzyma i sejm węgierski zwoła; w Ameryce, w marcu, gdy Abraham Lincoln władzę wykonawczą nad Stanami Zjednoczonemi obejmie. Zdaje się, że dziś z całém wytężeniem umysłu pracuje on nad wynalezieniem pojednawczych środków. Już pewne iskierki nadziei polubownego załatwienia wielkiéj rozterki, gdzie niegdzie błyskać poczynają. Może ta sama tajemnicza niewidoma siła, jaka Rzym wśród najcięższych klęsk utrzymywała, owa: *fortuna immortalis imperii* (dola nieśmiertelnego państwa) i rzeczpospolitę amerykańską, dotąd tak wielką, tak potężną, tak długą przyszłość zapowiadającą, ocalić jeszcze zdoła!

Włochy.

Neapol, *30 stycznia*. Jen. Sirtori ogłosił następny rozkaz dzienny:

„Oficerowie i żołnierze wojska południowego,

„W chwili, w któréj kończy się dowództwo, poruczone mi przez Garibaldiego i króla, pozwólcie, abym do was otwarcie przemówił. W przesileniu, które musieliśmy przebyć, cześć wasza wystawiona była na ciężkie doświadczenia, przez wielką liczbę ludzi, niegodnych znajdować się w waszych szeregach. Czuwałem nad waszą czcią, jak matka czuwa nad synem, będącym w niebezpieczeństwie. Dzięki ożywiającéj was miłości ojczyzny, cześć wojska południowego została ocalona.

„Miłość ojczyzny i cześć tworzą bohaterów. Co do was, wojownicy ojczyzny i wolności, nie było dla was wyboru między śmiercią i bohaterstwem. Żołnierze Calatafimi, Palestro, Milazzo, Reggio i Volturno, bądźcie gotowymi na przyszłość! Wielkie bitwy czekają na was; będą one cięższe niż te, w których wywalczyliście zwycięztwo. Przygotujcie się, mówię, umocnijcie się w karności i cnocie żołnierza, uzbrojonego nie na obalenie, ale na dźwignienie budowy ojczystéj. Odtąd sami już czuwajcie, by do szeregów waszych nie wszedł żaden żołnierz, nie godzien być uczęstnikiem wielkiego dzieła, które będzie chwałą żyjącego pokolenia.

Żołnierze, dzieło będzie trudne do spełnienia! Jeśli będziemy zmuszeni czekać rok, lub nawet 10 lat jego ostatecznego rozwiązania, umiejcie czekać z ufnością, miłością, cierpliwością, zaprzaniem i wytrwałością, będącemi cnotami dzielnych, co walczą za sprawiedliwość.

„Jenerał-porucznik, dowódca wojska południowego
„G. *Sirtori*.“

D. 2 lutego. Podług listu pisanego z Neapolu do dziennika *Goniec południowy*,—dawniejsze wojsko Garibaldiego, zwane późniéj wojskiem południowem, weźmie nazwę korpusu ochotników i 16 lutego wyruszy w pochod do Piemontu, dla utworzenia dywizji pod jenerałami Turr, Cosenz, Medici i Bixio.

We środę, d. 30 stycznia, około 3,000 robotników zebrało się przed pałacem sekretarza stanu, dopominając się o robotę. P. Nigra przyjął wczoraj (1-go) ich delegowanych. Czyni on najchwalebniejsze usiłowania, by podołać czasowym trudnościom.

Parostatek agielski, *Princess*, podpłynął wczoraj pod Gaetę, z ładunkami. Okręt *Avenir*, dawniéj najęty przez Franciszka II, przeszedł na usługi Sardynji.

Ks Carignan udał się pod Gaetę na fregacie *Fulminante*. Jen. Cialdini miał być w gotowości wznowienia ognia, z czwartku na piątek (z 1 na 2 lutego). Więcéj 1000 jeńców, obozujących w Abruzzach przyprowadzono wczoraj do Neapolu.

Turyn, *5 lutego*. Korrespondent dziennika *Le Nord* pisze:

„Wybor p. Brofferio na parlament narobił wiele wrzawy. P. Brofferio jest wielkim mówcą; rzecz niewątpliwa, że pismem i słowem dzielnie przyczynił się do odrodzenia Włoch. Jego stronnictwo wchodzi do parlamentu w tak drobnéj liczbie, iż lękać się nie należy, aby mogło szkodzić; ożywi tylko izbę i trzymać ją będzie w baczności; a jednak są ludzie co żalą się na ten wybor. Nie oswojeni z ruchem konstytucyjnym, każde zdarzenie nie zwykłe, przeraża ich obawą. Wiadomości z dalszych zgromadzeń wyborczych są pożądane; tryumf hr. Cavour zapewniony.

„Hr. Amari przyjął ostatecznie obowiązek złożenia nowéj rady namiestniczéj, w Palermo. Dziś wieczorem udaje się do Sycylji; pragnąłby on oszczędzać obadwa stronnictwa: i to, które chce połączenia i to które jest za udzielnością; nowa więc rada będzie barwy mieszanéj. Rzeczy zostawione będą w dzisiejszym ich składzie i wszystko odda się na rozstrzygnienie parlamentu. Hr. Amari jedno tylko nieodzownie postanowił, t. j. nie wchodzić w żadne układy ze stronnictwem mazzinistowskiem, uosobionem prez p. Crispi.

„Mięsopust w Turynie jest wesoły; bal dany wczoraj przez hr. Cavour był pyszny; gospodarz jaśniał radością. Wszystkie piękności Medjolanu i Emilji przybyły połączyć się z pięknościami turyńskiemi, dla odwiedzenia znakomitego męża stanu, szczęśliwego politycznego tryumfatona.

Dziennik *l'Opinion Nationale* oznajmuje, że trzej legitymiści: p. p. Noe, de la Pierre i de Saint-Martin, którzy udali się do Sycylji, z zamiarem pomagania sprawie Franciszka II, zostali nie dawno uwięzieni w Messynie, gdzie uknuli spisek wspólnie z gubernatorem neapolitańskim tego miasta, dla ustalenia reakcyjnych porozumień między obudwóma brzegami: Sycylijskim i kalabryjskim. Sąd wojenny skazał ich na śmierć. Lecz p. Boulard, konsul francuzki, użył wszelkich starań, aby odroczyć spełnienie wyroku, co też z łatwością otrzymał. Rząd francuzki niewątpliwie wstawi się za nimi w Turynie i niezawodnie ocali ich życie, lubo mieszanie się tych legitymistów, w obcą dla nich sprawę, zasługuje na najwyższą naganę.

Dziennik turyński *Narodowości* donosi, że statek Monzambano schwytał mały okręcik, usiłujący omylić blokadę i przybić do portu gaeckiego. Naładowany był winem, chlebem, makaronami, figami, owocami i t. d. Wszystko to rozdano między majtków eskadry. Sztab miał część owoców. Eskadra została ostrzeżoną, że w nocy, 5 lutego, parostatek z żywnością i pieniędzmi, dla dworu Franciszka II, usiłował wejść do portu gaeckiego. Statek la *Constituzione* natychmiast podniosł kotwicę i popłynął dla wzmocnia okrętów, krążących w tych wodach.

Dowiadujemy się, że schwytany statek został, przez sąd wojenny, uznany za prawną zdobycz; osada jego odesłaną będzie do Neapolu i podobnież przed sąd stawioną.

Francja.

Paryż, *5 lutego*. Oto jest mowa hr. Morny, którą przyrzekliśmy udzielić czytelnikom:

„M. pp., Cesarz, w pełności swéj władzy, pragnął dać ciału prawodawczemu świetny dowód zaufania, udzielając mu prawo głosowania adresu, prawo obejmujące swobodę roztrząsania wewnętrznéj i zewnętrznéj polityki jego rządu. To ustępstwo zaszczytném jest dla panującego i dla izby; bo jeżeli cesarz upoważnia ją do sądzenia jego czynności, wypływa to z sumiennego przekonania, że jedynie dobro powszechne ma na celu, i że wié, iż wy, m. pp., jedynie pragniecie dać poznać krajowi prawdę i nie macie innego zamiaru, prócz utrwalenia jego dynastji (Żywe potwierdzenie).

„Przygotowanie, redakcja i głosowanie tego adresu w jednym tylko szczególe różnią się z warunkami dawniejszych przepisów, pod rządem parlamentarnym: *poprawa* nie dostąpi zaszczytu rozbioru tylko wówczas, gdy zostanie opatrzoną podpisami pięciu członków; ważna polityczna poprawa znajdzie zawsze 5 członków, ochoczych do jéj poparcia. (Tak jest, tak.) Ale nawet zewnątrz prawideł, sam duch konstytucji tworzy między dawnemi adresami, a temi, które układać macie, różnicę, wczoraj przez cesarza wykazaną. Niegdyś rozprawy nad adresem, były parlamentarnym turniejem, którego obrót sprowadzał upadek gabinetu; redakcja adresu była prawie podrzędną; walka polityczna jedynie zajmowała umysły.

„Dziś cesarz składa sprawozdanie przed wielkiemi ciałami państwa ze stanu kraju, z otwartością i jasnością, nieznaną dotąd w politycznym języku (Prawda). Oczekuje od was szczeréj i swobodnéj oceny działań swojego rządu i przy téj zręczności, nie mogę stłumić w sobie chęci powtórzenia w téj izbie wyrazów, które cesarz dał nam słyszeć w radzie, w owym dniu, kiedy nas uwiadomił o swym zamiarze: „Co szkodzi mojemu rządowi, rzekł do nas, to niedostatek jawności i kontroli. To sprzyja potwarzy i płodzi uprzedzenia. (Bardzo dobrze!) Chcę tylko dobra, w sercu mam tylko zamiary uczciwe, ale mogę się mylić. Dla tego pragnę znać mniemanie kraju, przez organ jego deputowanych.” (Żywe potwierdzenie.)

„Z tych słów, które dłuższe objaśnienie mogłoby osłabić, izba będzie w stanie sądzić o poruczoném jéj posłannictwie. Możność poprawy prawa będącego w rozbiorze była jéj odjętą; dziś ma ją sobie wróconą. Dzięki téj władzy, izba mocną będzie wypowiedzieć jasno swe zdanie i na przyszłość nie znajdzie się zniewoloną wybierać, jak pod uprzedniemi przepisami, między krokiem szalonym, lub naganną uległością (Poruszenie.) Dwa ciała polityczne, spólnie pracujące nad tworzeniem praw, nie będą potrzebowały uciekać się do owych niewczesnych odkładów, ubliżających ich godności (Bardzo dobrze.)

„Wszakże chodzi mi o wykazanie, że mimo systemat, zdający się wyzuwać ciało prawodawcze z władzy *popraw*, prawa nigdy nie były porządniéj układane, lepiéj i dostateczniéj poprawiane, jak pod obecnym rządem, gdyż ciągle zgłębiano je starannie i sumiennie, bez żadnych z góry powziętych politycznych widoków (Potwierdzenie.)

„Korzystałem z tego przerobienia waszych prawideł i przedstawiłem cesarzowi niektóre inne zmiany, jakich wykonywanie urzędu prezesa odkryło przedemną potrzebę i jakiéj po większéj części czerpałem natchnienie z własnych uwag izby. Cesarz przyjął je z tą chętną i wyzwoloną powolnością, która znajduje niekiedy zawadę w jego rozumie, ale nigdy w sercu (Bardzo dobrze! brawo!) Wyliczę je po kolei. Dawniéj, przy wniesieniu ważnego prawa, ministrowie, jeneralni dyrektorowie, deputowani, udawali się do biur, dostarczali objaśnień i oznajmiali swych towarzyszów z duchem prawa, oraz z zamiarami rządu. Dziś to niema miejsca. Kommissje są mianowane pod wpływem pierwszego wrażenia, najczęściéj tchnącego przyganą, rząd zaś niema organów do usunienia nierozważnych uprzedzeń.

„W moc nowych przepisów, po wniesieniu każdego projektu prawa, izba zamieni się w tajny komitet, przystąpi do pobieżnego roztrząśnienia, w którym wezmą udział ministrowie bez wydziału i radcy stanu. Zdrowy rozsądek wskazuje, że na tém wstępném posiedzeniu, mogą być tylko przyjęte ogólne i krótkie uwagi. Po załatwieniu tego rozbioru, biura wyznaczą kommissję, która koniecznie napojoną będzie duchem zgromadzenia. Nakoniec, dla dania więcéj miejsc ludziom, wyłącznie usposobionym i dla przyśpieszenia ich prac, postanowiono biura z liczby 7 podnieść do 9 i prawidła nie pozwolą na przyszłość jednemu deputowanemu zasiadać więcéj jak w dwóch kommissjach (Bardzo dobrze.)

„Prawidła dawały urząd sekretarzów najmłódszym między nami. Urząd sekretarza jest razem rękojmią i godnością: rękojmią, gdyż biura sprawdzają działania i głosy izby; godnością, ponieważ daje prawo do wyższego krzesła. Bez wątpienia, dzisiejsze biuro odpowiadało godnie swym obowiązkom w obec zgromadzenia. Ale czy jest rzeczą sprawiedliwą, aby sama młodość dawała prawo do dostojeństwa? Czyż jest rozsądnie, aby ciało polityczne poruczało trafowi staranie utworzenia swego biura? Nakoniec, ciało prawodawcze nie powinno było pod tym względem być mniéj dobrze uposażoném od senatu. Z tych wszystkich pobudek, postanowiono mianowanie sekretarzów zostawić izbie.

„Sprawozdanie, redagowane podczas posiedzenia i pod odpowiedzialnością prezesa, udzielane będzie dziennikom Postaram się z całych sił, uczynić je najdokładniejszém i najbezstronniejszém; przedsięwziąłem wszelkie środki największych dla dzienników ułatwień. Ale nie taję przed sobą, że te sprawozdania doznają kolei rzeczy ludzkich; trudno im będzie osiągnąć doskonałość, trudno zadowolnić wszystkich (śmiech). O tém tylko zaręczyć mogę, że nigdy nie przyjąłbym téj odpowiedzialności, bez stenografji, mogącéj natychmiast, w dniu jutrzejszym, poprawić wszystkie usterki.

„Pewny jestem, że łaskawie przyjmiecie szczegół, z pozoru błahy; lecz który przyjęty został w najlepszym duchu zlania i zbliżenia dwóch ciał, których strony zetknienia są tak często między ciałem prawodawczém i radą stanu. P.p. radcy stanu mieli zwyczaj znajdować się na naszych posiedzeniach w mundurach. Czyż potrzebuję wspominać o niewygodzie i urzędowéj sztywności, jakie ten zwyczaj wprowadzał w nasze wzajemne stosunki? (śmiechy potwierdzenia). Prezydent rady stanu i wasz prezes, sądzili, że uchylenie tego zwyczaju będzie właściwe pod każdym względem, zaręczyłem, że się na to zgodzicie (Jednomyślne przyzwolenie.)

„M. pp., przebiegając te wszystkie zmiany, wykazując ich doniosłość i znamiona, miałem na celu doprowadzić do zgodności dwie wielkie władze: tę co je udzieliła i tę co je przyjmuje; bo z téj zgodności i uczciwego, rozumnego, umiarkowanego użycia, jakie ciało prawodawcze potrafi uczynić z tych nowych nadań, wyniknie niezawodnie trwałe ustalenie wolności (Bardzo dobrze!) Dzieje nas uczą, że swobody wydarte u zwątlonéj władzy, zawsze były przelotnemi (Prawda!). Królowie francuzcy czynili ustępstwa tylko nad brzegiem przepaści, a tu przepaść chłonęła ryczałtem panujących, lud, religję, zamożność powszechną i nakoniec samą wolność (Liczne oznaki potwierdzenia.)

„Już dwakroć potężna ręka dźwignęła budowę, ale po raz pierwszy taż sama ręka otwiera się dobrowolnie, w pośród ciszy i pokoju, by oddać krajowi część praw, których tenże kraj uczynił jéj zbawienne ustępstwo (Bardzo dobrze, bardzo dobrze!)

„Wolność polityczna jest wieńcem każdéj uobyczajonéj społeczności (Prawda); podnosi ona wielkość narodową i obywatelską. Cześć nasza nakazuje nam sprzyjać jéj trwałości i rozwojowi (Potwierdzenie;) ale nie rozkrzewi się ona ostatecznie we Francji inaczéj, jak wśród porządku i bezpieczeństwa (Brawo! brawo! Oklaski.) Mądrość wasza, wiem, nigdy o tém nie zapomni. Wasze wczorajsze oklaski były świadectwem jednomyślnéj wdzięczności; a lubo ta izba mieści rozliczne miemania, śmiem twierdzić, iż niema ani jednego odłamku w tém zgromadzeniu, coby nie przyjął tych wyzwolonych ulepszeń ze szczerością i rozwagą, jak na ludzi uczciwych przystało, i nie tylko że te ustępstwa nie zamienią się w oręż w ręku stronników rozciąglejszych swobód, lecz wszystko zapowiada, że będą zadatkiem zadawalającego i zbliżającego pojednania (Głośne oklaski.)

Poglądy *Monitora Powszechnego*: D. 6 lutego. Parlament angielski rozpoczął swe prace, wnet po skończeniu królewskiego posiedzenia i według starego zwyczaju, adres wniesiony przez członków zasiadających na ławach ministerstwa, natychmiast roztrząsać poczęto. Poprawa na rzecz reformy wyborczéj podaną została nie przez p. Edwina James, jak domyślano się, ale przez p. White; poparł zaś ją p. Seymour. Gdy nawet w gronie stronnictwa liberalnego niewczesność rozpraw nad tym przedmiotem powszechnie była uznana, nikt nie nastawał o przyjęcie poprawy, tak dalece, że i p. Bright milczał, wniesienie więc p. White odrzucono 129 przeciw 46 głosom.

Co do tekstu adresu, nie czyniono mu żadnych istotnych zarzutów. Jako naczelnik torysowskiéj oppozycji, p. Disraeli zabrał głos, żądając objasnień w niektórych szczegółach polityki zagranicznéj; lord John Russel pokrótce odpowiedział i adres przyjęto. W izbie lordów rozprawy z równym pośpiechem odbyto; adres przeszedł po wymianie kilku słów między lordami Derby i Granville; ostatni z nich wynurzył zadowolenie ze stanu stosunków Anglji z zagranicą, a osobliwie z Francją.

Zauważano w Londynie, iż mała liczba członków izby gmin znajdowała się na otwarciu parlamentu; ledwie bo-

---

Złote kajdany.

Tragi-komedja w 5 aktach

WIERSZEM MIAROWYM

przez

J. Korzeniowskiego.

Scena piąta.

P. JAN FILOZOFICKI, BARTOSZ, SERAFINA, DZIECI.

PAN JAN (cofając się).

Coż to za drągał? co za imość z dziećmi?
To dzień feralny widzę, i jak z kozy,
Nie wyjdę z domu, chociaż głowa boli.

BARTOSZ (do Serafiny).

Chodź imość śmiało — chodźcie bębny!
(Wciąga dzieci po jednemu za rękę).
Widać
Krewniak nasz człek jest dobry, choć bogaty,
Gdy te próżniaki, co tam tną w warcaby,
Nie zagradzają drogi.

PAN JAN.

Co to znaczy?
Czego chcesz? gadaj!

BARTOSZ (zdejmując czapkę).

Niech wprzód imość mówi.
Ja powiém potém, tylko sy odpocznę,
Bom się ta zmachał, chodząc po Warszawie.
A piękneż miasto, piękne, choćby mogło
Obok Tarnowa stanąć.
(Rzuca tłumok na kanapę i siada).
Mówże imość!
Imości pilniéj, kiéj dzieciaki głodne.

SERAFINA.

Nie, mów ty piérwéj człeku, ja nie mogę
Mówić przy świadkach.

BARTOSZ (wstaje).

Jak się tam imości
Widzi — to sobie imość siądź i spocznij.
Jest na czém — dyć tu miękko i wygodnie.

PAN JAN (z gniewem).

Coś ty za jeden?— gadaj, i idź sobie,
Bo nie mam czasu.

BARTOSZ.

Ba! ba! to nieprawda.

PAN JAN.

Jakto nieprawda?

BARTOSZ.

To jest szczére kłamstwo.
Tacy, co mają krocie i pałace,
Mają i czasu więcéj, jak im trzeba.
Jegomość także, co jest mój wujaszek,
Ma pewnie dosyć czasu, dla krewniaka,
I nie powinien mówić mu: idź sobie!
Bo to jest brzydko swoich się zapierać.

PAN JAN.

Co tobie, głupcze, śni się?

BARTOSZ
(podstępuje zuchwale — p. Jan cofa się).

Jam nie głupiec,
I mnie się nie śni, kiéj ze Gdańska idę,
I kiedy jestem rodem od Tarnowa.
Ja jestem flisak; a flisaki mają
Rozum, kiéj mogą Wisłą doprowadzić
Statki do Gdańska, a ze Gdańska znowu
Piechotą wrócić sy do Galicyji

PAN JAN.

Cóż mnie do tego?

BARTOSZ.

Jakto co do tego?
Kiedy jegomość jesteś mój wujaszek.

PAN JAN.

Ja twój wujaszek?— idź precz — nie mam krewnych.

BARTOSZ.

Ba! ba! to tak się gada; choć to brzydko,
Kiéj kto bogaty; nie przyznawać swoich.

PAN JAN (z gniewem).

Każę cię wypchnąć, napastniku!

BARTOSZ.

Śmiéj się
Jegomość z tego. Niech-no-by tu który
Przyszedł z tych drabów, co tam sobie grają,
Toby obaczył, jak to się wypycha
Człeka z gewerem takim, kiej ze Gdańska
Idzie, i kiéj się zrodził w Galicyji.
(Ukazuje pałkę — potém poufale).
Lepiéj jegomość próżno się nie gniewaj,
Bo sam obaczysz, żeś jest mój wujaszek.
Jużci jegomość zowiesz się Wifilski,
Jak mi ta imość oto powiedziała,
Kiedym przed domem jegomości stanął,
I słuchał, jak tam ona swe dzieciaki
Uczyła płakać, jeśli im jegomość
Nie dasz pieniędzy.

PAN JAN (n. s).

To nasłanie jakieś!

BARTOSZ.

Ja się jéj pytam wtedy: kto tu mieszka?
A ona mówi: krewny mój Wifilski,
Co wygrał wiele krociów w loteryji,
I teraz wielki pan, a moje dzieci
Głodne. Ja zaraz myślę sobie: dobrze!
Kiedy Wifilski, to jest mój wujaszek.
I moja matka tak się nazywała,
Kiéj przyjechała z panią od Warszawy
Do Galicji, nim tam za mąż poszła
Za mego ojca Mateusza Strycha.
Jużci ja jestem synem jéj rodzonym,
A ona siostra jest jegomościna,
Toć i jegomość rychtyg mój wujaszek.

PAN JAN.

Ale ja, głupcze, nie zwę się Wifilski.

BARTOSZ.

A no? to jakże się jegomość zowie?

PAN JAN.

Filozoficki.

BARTOSZ.

Toć jest wszystko jedno.
Zawsze jegomość będziesz mój wujaszek.
Czy Fil, czy Wifil, to i tak, i owak
Jest po niemiecku. Jużci ja to muszę
Dobrze rozumiéć, kiedym z Galicyji.

PAN JAN
(daje mu trzyrublowy papiérek).

Na, boś tu widzę po to przyszedł, łgarzu!
I ruszaj sobie.

BARTOSZ (patrząc na papiér).

Wifil?— Eh! to mało.
Daj mi jegomość, kiedyś mój wujaszek,
Fil, żebym nie szedł już do Galicyji
Piechotą.
(Śmiejąc się).
Jabym chciał pojechać sobie
Ową maszyną, co stąd, mówią, leci
Jak ptak, że jutro można być w Tarnowie.
Ja więcéj nie chcę. Niech obaczę tylko,
Czy to jest prawda, że co trzeba piechty
Iść dwa tygodnie, to maszyną można
Przyjechać za dzień.

PAN JAN (dodaje mu).

Na, to ci wystarczy.
Jesteś nie głupi, ale nie napadaj
Ludzi, bo mógłbyś popaść w takie ręce,
Że ten gewer twój Galicyjski, którym
Chciałeś zastraszyć, nic ci nie pomoże.

BARTOSZ
(bierze swój tłumok, nakłada na pałkę i na ramię).

Ba! flisak takich strachów się nie boi,
Kiéj pas Cysarza swego ma w kieszeni,
I kiéj ze Gdańska idzie, a maszyną
Jak pan, pojedzie sy do Galicyji.
(Nałożywszy czapkę, uderza p. Jana po ramieniu).
Bądź zdrów wujaszku! przyjdę ja tu jeszcze,
Jak znowu kiedy będę iść ze Gdańska.
Nu dzieci! płaczcie teraz, tylko razem!
(Dzieci zaczynają płakać, p. Jan zatyka uszy, Bartosz śmiejąc się wychodzi).

SERAFINA
(przygarniając dzieci do siebie).

Przestańcie dzieci! bo robicie przykrość
Krewnemu, który chce być dla was ojcem.

PAN JAN.

Co pani pleciesz? (Do dzieci — tupając nogą).
Cicho!

SERAFINA (z wymówką).

O! czyż trzeba
Tak straszyć drobne dziatki, co powinny
Być panu drogie!

PAN JAN.

One mnie powinny
Być drogie? czemu? za co? i dla czego?
Ktoż pani jesteś?

SERAFINA
(wstaje i podnosząc zupełnie woalkę, przystępuje do niego)

Czyż mnie nie poznajesz?
Janie! o Janie srogi i niewdzięczny!

PAN JAN (odstępuje).

Jeślim ją widział, niech mnie piorun trzaśnie!
Czysto wakacje są u Bonifratrów,
I ztamtąd na mnie spadł ten rój warjatów,
Który mnie dzisiaj skąsać chce ze szczętem.

wiem liczono czwartą część deputowanych. To niedbalstwo tłumaczy się następnie: arystokracja nie mieszka w téj porze roku w Londynie; zimę bowiem przepędza na wsi. Wielka liczba deputowanych trzyma się tego zwyczaju; drogi żelazne przerzynające okolice Londynu, przywożą ich na parlament, kiedy obecność swoją poczytują za potrzebną. Owóż, dziś wiedząc, że torysowie nie wniosą żadnéj poprawy, woleli pozostać w domu.

Milczenie, zachowane przez królowę o reformie wyborczéj, powszechnie jest w Anglji chwalone; izba bowiem gmin podzielona jest na tyle odłamków, iż nie było nadziei przeprowadzenia zupełnego bilu reformy. Niektórzy członkowie stronnictwa liberalnego żalili się na to opuszczenie i być może, że przy wątpliwém tajném głosowaniu, odstąpią ministrów; utrzymują jednak, że ten postęp zapewniałby im liczne głosy oppozycji, które aż nadto powetowałyby poniesioną stratę na własnych ławach. Prawda, że lord John Russel za daleko jest wdany w przedmiot reformy i nikt nie podejrzewa szczerości jego przekonań; ale, jak mówią, nie chciał wystąpić z bilem, nie mającym dostatecznych warunków powodzenia, albo w obec teraźniejszego stanu Europy wprowadzać wstrząśnienia w rządzie angielskim przez wyjście z urzędu; bo takie było rozdroże na którém stoi, gdyż towarzysze jego nigdyby nie przyzwolili aby z powodu tego bilu gabinet miał donać porażki, w izbie niższéj. W ogólności mniemanie powszechne wielce pochwala postępek lorda John Russel, poczytując zaniechanie teraz bilu reformy za wielką ulgę w obecnych trudnościach.

Izba poselska, w Prusiech, rozpoczęła rozprawy nad adresem. Listy z Berlina zwracają uwagę na mowę ministra spraw wewnętrznych (hr. Schwerin), który powstał przeciw roszczeniom posłów księstwa poznańskiego, dopominających się o swą narodowość. Podniesiono też pytanie włoskie, ale niewiadomy był jeszcze los poprawy przełożonéj przez p. Vincke, który oświadczył, że jedność Włoch i utrwalenie państwa włoskiego, jest przedmiotem europejskiego znaczenia. Rzeczoną poprawę p. Vincke przekładał już kommissji adresu, lecz ta ją uchyliła.

Pełnomocnik francuzki p. de Clercq, upoważniony do rokowań o nowy traktat ze Związkiem celnym, wrócił do Berlina, dla popierania tychże rokowań. Spodziewają się w Niemczech, że zagajona przez Francję umowa tak korzystna dla obudwu narodów, dójdzie do skutku.

Dnia 7 lutego. Izba poselska pruska przyjęła poprawę p. Vincke, że ani dobro Prus ani dobro Niemiec nie zniewala do sprzeciwiania się postępowemu spojeniu Włoch. Baron Schleinitz oświadczając, że rząd nie ma żadnego powodu nie sprzyjania Włochom i że dzięki staraniom wielkich mocarstw, wojna z Austrją jest odroczoną, a może i zupełnie odwróconą, najmocniéj jednak opierał się téj poprawie. Zagłosowano ją wszakże większością, 159 głosów przeciw 146, po sporach trwających nie mniéj jak 6 godzin.

W Anglji, wywód polityki zagranicznéj, przedstawiony izbie przez lorda John Russell, dobrze został przyjęty. Zdaje się więc, że jak na teraz gabinet angielski nie natrafi, na istotne trudności z powodu pytań zagranicznych. W sprawach wewnętrznych, z przyczyny przemilczenia o bilu reformy, p. Bright zerwał podobno zupełnie z rządem, ale sądzić nie należy, aby oppozycja jego znalazła wiele rozgłosu i wszyscy zgadzają się na to, że p. Cobden nie podziela, w téj mierze, widoków p. Bright, ale raczéj przyłączy się do tych oddziałów deputowanych, którzy domagają się zmniejszenia wydatków krajowych.

Gabinet może jeszcze doznać kłopotu, z powodu choroby Sir Herberta, ministra wojny. Stan jego zdaje się być zatrważający i nie łatwo przyszłoby go zastąpić, w obecnych okolicznościach.

Depesza telegraficzna londyńska, z d. 6 lutego, oznajmuje, iż zamyślają o rozwiązaniu kongresu amerykańskiego. Przystąpionoby natychmiast do wyborów nowego kongresu, aby doń wprowadzić więcéj pierwiastkow polubownych. Senat waszyngtoński odmówił wpisania do wywodu słównego wzmianki o wyjściu z jego grona senatorów południowych, którzy oświadczyli, iż usuwają się nie wątpliwie dla tego, aby obecnością swoją nie uświęcali urzędowie aktu rozerwania. W izbie przedstawicieii, p. English wniosł żądanie zawieszenia praw. Odrzucono je 92 głosami przeciw 67. Przedstawiciele stanów środkowych usiłują zbliżyć załatwienie sporu, występując z *poprawami* konstytucji. W ogólności, Północ zdaje się ograniczać stanem obronnym, uzbrajając Waszyngton i posyłając zasiłki do twierdz, będących jeszcze w ręku wojsk związkowych. Południe, przeciwnie, objawia coraz więcéj zapalczywości. Donoszą, że nowy Stan, Luizjana, oderwał się od jedności. Karolina południowa zawiesiła działanie praw Stanów Zjednoczonych, na przestrzeni swego obrębu: przystęp do portu Charlestownskiego zamknięty został okrętom wojennym, przez zatopienie statków w prowadzącém do niego przejściu.

Dnia 8 lutego. Sprawa między sejmem niemieckim, a Danją nowy krok uczyniła. Na czwartkowem posiedzeniu (7 lutego), sejm przyjął przełożenia swych połączonych kommissij co do Holsztynu. Danja ograniczyła się zaprzeczeniem właściwości sądowi sejmowemu, pod względem jego postanowień, zastrzegając wszystkie służące sobie prawa.

Dotąd nie są jeszcze wiadome szczegóły rozpraw, jakie poprzedziły przyjęcie przez izbę poselską poprawy p. Vincke, ale wiadomo, że gabinet sprzeciwiał się poprawie; listy zaś z Berlina zawiadamiają, że baron Schleinitz oświadczył przed izbą, iż zachowanie Wenecji dla Austrji, jest dla Niemiec arcy ważnem, pod względem wojennym, Inny szczegół zauważany w mowie bar. Schleinitz obejmuje najzupełniejszą zgodę na to miejsce adresu, w którem jest mowa o traktacie handlowym z Francją, nastając na wysoką ważność, jaką rząd przywiązuje do zachowania najprzyjaźniejszych stosunków z sąsiadami.

Wspomnieliśmy o zaszłych zmianach w gabiniecie austryjackim: dziś zrana ukazała się nota w *Gazecie Wiedeńsktéj*, mająca na celu określić znaczenie rzeczonéj zmiany. Według niéj pierwsze posiedzenie rady ministrów odbyło się pod przewodnictwem arcyksiążęcia Rajnerego, na którém byli obecni wszyscy dawni i nowi ministrowie. To wystarcza, dodaje nota, do rozproszenia mniemanych pogłosek o niezgodach między członkami gabinetu. P. Schmerling ciągle pasuje się ze sprzecznemi roszczeniami rozmaitych narodowości, dążących do autonomji. Mówiliśmy, że Dalmacja odrzuca złączenie się z Kroacją, do któréj ją wzywano. Deputacja dalmacka udała się do ministra stanu dla przełożenia mu zażaleń jéj współziomków; p. Schmerling zapewnił ją, że sejm dalmacki zostanie wkrótce zwołany i że jego zdanie rząd weźmie za prawidło swego postępowania.

Dwiema rozmaitemi drogami, telegraf donosi, że na d. 28 stycznia, Czarnogórzanie napadli na pewną liczbę wsi tureckich, w obwodzie Nieksiky i popełnili niesłychane okrucieństwa, przeciw spokojnym mieszkańcom. Inna zgraja miała uderzyć na miasto Corianitz i dopuścić się podobnychże okrucieństw. Zamilczane są przyczyny téj napaści.

Dnia 9 lutego. Ciało prawodawcze zajmie się wkrótce pracami wstępnemi swego adresu do cesarza. Sądzą, że kommissja, mająca zająć się redakcją, będzie wyznaczoną w biurach we środę (13), tudzież że projekt będzie mógł być złożony między 20 a 22 b. m.; w tym razie, rozprawy nad adresem mogą mieć miejsce pod koniec lutego. Ciało prawodawcze zbierze się w komitet tajny w piątek (15), dla wstępnego roztrząśnienia projektu do prawa o uwięzieniach za długi. Będzie to pierwszém zastosowaniem 54 art. nowych prawideł.

Senat mianował dziś, w swych biurach, kommissję, do ułożenia adresu. Sądzą, że projekt będzie złożony w ciągu przyszłego tygodnia i że rozprawy rozpoczną się na d. 18 lutego.

W parlamencie angielskim, zadawane ministrom pytania, zajmują wielkie miejsce; zwykle w początkach zebrań parlamentowych, ciekawość członków długo wygłodzona, łaknie nasycić się odpowiedziami ministrów. Dowiadujemy się przez telegraf, że na wczorajszém posiedzeniu, lordowie Palmerston i John Russel, z kolei wzywani byli do złożenia objaśnień izbie gmin. Pierwszy przedmiot ściągał się do zbiegłego niewolnika Andersona, o którego zwrót dopominały się Stany Zjednoczone. Postanowienie jednego z sędziów Kanady upoważniło rzeczone poszukiwanie; ale lord Palmerston oświadczył, że przesłano instrukcje gubernatorowi Kanady, aby nie wydawał niewolnika, bez wyraźnego rozkazu ministra osad. Drugi szczegół, ściąga się do naczelników Druzów, skazanych niedawno na śmierć w Bejrucie przez sąd wojenny. Z objaśnień danych przez lorda John Russel okazuje się, że ten wyrok nie będzie spełniony, bez zgodzenia się kommissarzów europejskich. W izbie lordów, margr. Normanby zapowiedział, iż zapyta ministrów o wyborach we Włoszech południowych, wie bowiem, że te były przymusowe. Jednak parlament poczyna już zajmować się sprawami kraju i p. Gladstone wniosł na izbę bil, mający na celu uchwalenie nowego trybu załatwiania stosunków skarbowych z bankiem.

Dzienniki pruskie przyniosły dzisiaj szczegóły rozpraw, wywołanych w izbie poselskiéj przez poprawę p. Vincke, a chociaż gabinet żwawo powstawał przeciw zagłosowaniu rzeczonéj poprawy, powszechność nie sądzi, aby to miało spowodować istotne kłopoty, bo większość utworzyła się przez przystąpienie do niéj posłów polskich, głosujących zupełnie z innych pobudek, od dalszych członków izby; jakoż izba wnet nazajutrz dowiodła jakim tchnie duchem, odrzucając znaczną większością poprawę, tyczącą się spraw niemieckich, którą ministrowie uznali za niepodobną do przyjęcia.

Posiedzenia Senatu i
Izby prawodawczéj.

Od d. 6 do 9 lutego, włącznie, oba zgromadzenia zajmowały się sprawami porządkowemi. W izbie prawodawczéj zwłaszcza, poświęcono trzy posiedzenia, z rzędu, rugom. Wszystkie nowe wybory zostały przez izbę potwierdzone. P. Picard zwrócił tylko uwagę na nadużycie, które usunąć należy. W departamencie Pas de Calais, jeden z kandytatów rozdawał wyborcom bilety, na których pod swém nazwiskiem, dołożył wyrazy: *kandydat cesarza.* Izba uznała to za ubliżenie powadze n. p.; spodziewać się należy, iż nadal podobne środki miejsca mieć nie będą. Sprawozdania posiedzeń, redagowane, stosownie do nowych przepisów, udzielane już są dziennikom; ale ponieważ treść ich obejmuje tylko czynności wstępne, nie zasługują więc na powtórzenie. Stenografja jeszcze nie poczęła być czynną, przynajmniéj *Monitor* do d. 10 lutego, włącznie, nie obejmuje żadnego sprawozdania stenografowanego.

Złożone Senatowi i ciału prawodawczemu *sprawozdanie ze stanu cesarstwa francuzkiego w roku 1860*, obejmuje następne rozdziały: 1) Sprawy wewnętrzne: a) służba telegraficzna; b) drukarstwo i księgarstwo. 2) Skarb: a) budżet 1861 i 1862 r.; b) budżet nadzwyczajny robót publicznych; c) podatki bezpośrednie; d) Aktykacja i dobra rządowe; e) cła i podatki pośrednie; f) Lasy; g) Poczty. 3) *Handel, roboty publiczne i rolnictwo.* a) Reformy handlowe. b) Roboty publiczne. c) Porty morskie. d) Drogi żelazne; e) kopalnie i kuźnie kruszcowe; f) Rolnictwo. 4) Przyłączenie Sabaudji i Obwodu nizzańskiego. 5) Ministerstwo stanu: a) Pomniki historyczne. b) Stada. 5) Ministerstwo sprawiedliwości. 6) Oświecenie narodowe. 7) Wyznania. 8) Ministerstwo wojny: a) działania wojenne. b) Wojsko odwodowe. c) Ponawiane zaciągi; d) szkoły wojenne. e) Żandarmerja; f) artyllerja; g) inżynjerja; h) zarząd; i) szkoła lekarska wojskowa w Strasburgu; g) marynarka; 10) Algerja; 11) Osady; 12) sprawy zagraniczne.

Postanowiliśmy kolejno umieszczać w naszém piśmie wyjątki z tego ważnego aktu. Ze względu na żywe zajęcie, jakie zewnętrzna polityka Francji obudza, zaczniemy od następnego numeru *Kurjera*, od tego działu; nie omieszkamy też załączyć najważniejszych pism dyplomatycznych, których zbiór senatowi i izbie prawodawczéj został złożony.

Anglja.

Londyn, *6 lutego.* Dziennik *Ranna poczta* daje następny opis posiedzenia izby lordów, odbytego na d. 5 bież. miesiąca:

Lord *Lismorr* popiera adress. *Hr. Derby* oświadcza, iż nic niema do zarzucenia ogólnéj treści mowy tronowéj; że pochwala przełożenia, które rząd ma zamiar wnieść na parlament. Zdaje mu się przecież, że byłoby na dobie, uczynić wzmiankę o nędzy, panującéj w *Coventry* i jéj okolicach, wynurzyć spółczucie dla cierpień i choć pobieżnie dotknąć stanu skarbowości krajowéj. Cieszy się razem z rządem ze szczęśliwego ukończenia wojny z Chinami, dodaje jednak, że stan skarbu indyjskiego wznieca w nim obawę. W jego oczach najważniejszem pytaniem do zgłębienia, jest, w obecnem położeniu lądu, dobrze poznać istotę stosunków Anglji z Francią. Pragnąłby wiedzieć, *tak* lub *nie*, czy względem Europy postępujemy zgodnie z Francją i jaki cel zamierzył sobie rząd nasz osięgnąć we Włoszech. Naganiwszy politykę gabinetu podczas przerwy prac parlamentowych, szlachetny hrabia objawia nadzieję, że jego członkowie wyjaśnią szczerze i zupełnie postępowanie, jakiego zamierzają trzymać się w obec niniejszych wstrząśnień w Europie. Hr. Grandville w zabranym głosie rozszerzył się, ale ze stanowiska wyłącznie angielskiego, nad rozmaitemi przedmiotami, dotkniętemi przez poprzedzających mowców. Położenie *Nowéj Zelandji*, podróż książęcia Wallji do Ameryki, pokój zawarty z Chinami, nieszczęśliwe zatargi, źródło rozerwania Stanów Zjednoczonych, a nakoniec uprawa bawełny; te wszystkie przedmioty, tak żywo obchodzące Anglję, zostały roztrząśnięte z kolei przez szlachetnego lorda.

Przeszedłszy do spraw Włoskich, bronił polityki przyjętéj przez rząd na Półwyspie i przyzwoli na zupełne roztrząśnienie tego szczegółu, skoro izba będzie miała czas przejrzeć i zgłębić dokumenta, złożone w tym celu na jéj stole. Spodziewam się, że rozprawy nie ograniczą się na pojedyńczych szczegółach naszéj polityki, ale, że skierowane zostaną do celu praktycznego i że szlachetni lordowie nie zechcą wypaczać jednéj z depeszy, pisanych przez lorda John Russel. Gdy chodzi o wielkie, podobne niniejszemu, pytanie, ciężące na ogół polityki Europejskiéj, nie podobna jest sądzić każdy czyn odrębnie, równie jak szczegółów drobiazgowych i technicznych między-narodowego prawa. Należy zatoczyć szersze koło przedmiotowi i, o ile można, objąć go w swéj całości. Szlachetny hrabia zapytywał, dla czego kiedy uderzenie na Neapol może być usprawiedliwionem, uderzenie na Wenecję usprawiedliwić by się nie dało? Odpowiedź łatwa. Uderzenie na Wenecję wywołałoby trudne i rozległe powikłania a nawet wojnę w rozmaitych kierunkach, bez żadnéj może korzyści, nawet dla samych Włochów. Nie do mnie należy, milordowie, obrona wszystkich działań króla Sardyńskiego, również jak nie jest moim obowiązkiem wysławianie mowy cesarskiéj, wyrzeczonéj wczoraj w Paryżu.

Szlachetny hrabia zapytywał, jaki jest stan naszych stosunków z Francją? Nie sądzę, aby to było obowiązkiem któregokolwiek z członków rządu Jéj kr. m., udzielać w téj chwili wiadomości, których szlachetny lord żąda, ale nie waham się bynajmniéj powiedzieć, że stosunki nasze z Francją opierają się na niewzruszonych zasadach, któremi powodować się powinni ludzie, kierujący sprawami wielkiego państwa; słowem, te stosunki nie polegają ani na ślepéj ufności, ani na ślepem niedowierzaniu, tudzież, że w przekonaniu rządu, kiedy Anglja i Francja działają serdecznie razem, wówczas koniecznie działają dla ogólnego dobra Europy. A więc, rząd poczyta się za najszczęśliwszy, kiedy w tym celu coraz bardziéj utrwalić zdoła stosunki między obu krajami. Szlachetny hrabia przyganiał traktatowi przeszłorocznemu; co do mnie, sądzę, że ta umowa będzie jednostajnie pożyteczną dla obudwu krajów. Nadto, nastawał na pomyślne skutki, jakie ztąd wypłynęły dla skarbowości francuzkiéj i na straty, jakie z tegoż źródła dotkną skarb angielski. Nie chcę wchodzić w rozbiór szczegółów skarbowości przed izbą, nim wszystkie wyjaśnienia i wszystkie liczby nie zostaną złożone przed jéj oczami, ale rozumiem, że mimo zbyt posępnego obrazu, jaki przedstawia szlachetny hrabia i mimo, że traktat nie ziścił może wszystkich najgorętszych nadziei samego pana Cobden, przecież w ogóle, wyjąwszy jednéj wielkiéj gałęzi handlu, z którą i sam jestem w styczności i wyjąwszy kilku skarg w przedmiotach podrzędnych, ogólne dogodności świata kupieckiego i rękodzielnego, zostały najdostateczniéj zawarowane. Nadto, konwencja została wykonaną w duchu najwyzwoleńszym i nierównie rozleglejszym, nad zastrzeżenia traktatu 27 stycznia przeszłego roku. Rozumiem, że to rozszerzy w ogromnym rozmiarze handlowe stosunki między Anglją i Francją, a nawet spowoduje ogólne ulepszenie europejskich taryff. Francja zajmuje się teraz rokowaniami traktatowemi z innemi krajami i jeżeli te kraje poniżają swe taryffy, dla nadania większéj rozciągłości handlowym stosunkom swoim z Francją, wzgląd na własne dogodności i na sprawiedliwość, skłoni je do rozciągnienia tych samych zniżeń i na Anglję. Tak więc, traktat, który był celem nieskończonych zarzutów, okaże się w ostatecznym wypadku najkorzystniejszym dla naszych widoków. Nie utrzymuję, że na zawsze odwróci wojnę, ale pewny jestem, że wzmocni jeszcze wstręt między narodami do jéj prowadzenia.

SERAFINA
(zbliżając się z czuciem).

Więc zapomniałeś już, w ogrodzie Saskim
Lat temu dziesięć, kiedyś zawsze przy mnie
Starał się usiąść, kiedy twoje oczy
Szukały moich, kiedy twoja ręka
Chciała przynajmniéj sukni mojéj dotknąć!
Wtenczas dalekie nasze pokrewieństwo
Do tkliwszych rozmów było nam pretekstem,
I wtedy młode serce to zadrżało.
Ach! wkrótce potém wejść musiałam w inne,
Nie miłe związki. Z mężem, co mnie kochał,
Któremu byłam wierną, choć twój obraz
Tkwił w méj pamięci, wyjechałam płacząc;
I na prowincji, drobne te istoty,
Gdy przychodziły na świat, to wśród słodkich
Wspomnień o tobie; stąd to podobieństwo,
Które w nich dojrzysz, tylko się im przypatrz!
(Podnosząc ku niemu jedno z dzieci, które wyciąga rączki— p. Jan cofa się, a ona).
O Janie!

PAN JAN
(zatrzymując się— stawia krzesło, i z mocą).

Basta! dosyć téj komedji.
Usiądź tu pani i mów, po coś przyszła.
Ten drągal sekret twój po części wydał.
Uczyłaś dzieci swoje przed mym domem
Płakać, jeżeli nie dam wam pieniędzy.
Chcesz więc jałmużny?— dam, lecz ruszaj sobie.

SERAFINA
(z giestem rozpaczy rzuca się na krzesło).

Jałmużny?— co, jałmużny? więc jałmużną
Chcesz zbyć się z domu téj, co cię kochała?
O nieszczęśliwa Serafino! wdowo
Po urzędniku! matko trójga piskląt,
Co tu padają do nóg okrutnika...
(Dzieci padają do nóg p. Jana, który odsuwa je).

PAN JAN (z gniewem).

Dosyć, mówiłem, bo mi cierpliwości
Braknie. Nic nie dam, jeśli mi po prostu
Jako kobiéta biédna, lecz uczciwa,
Nie powiész: tyś bogaty, ja uboga;
Dzieci sieroty, wspomóż mię, bo niémam.
(Groźnie).
Słyszysz to Pani!

SERAFINA
(zmieszana, zmienionym głosem).

Winnam za komorne
Sześćdziesiąt rubli, długu mam pięćdziesiąt,
Na utrzymanie nie mam nic!

PAN JAN.

I robić
Nie chcesz, a może i nie umiész. Tylko
Chciałaś na wędkę łgarstwa z méj kieszeni
Wyłowić więcéj, niżbym dał z litości.
Ten raz przebaczam ci to, żeś mnie miała
Za głupca, który da się łatwo złapać.
Na, masz tu dwieście rubli. Ruszaj sobie,
Weź się do pracy, i pamiętaj o tém
Żeś matka dzieciom. (Wstaje i odwraca się ze wstrętem).

SERAFINA
(Wziąwszy pieniądze, zakrywa twarz woalką).

Chodźcie dzieci!
Wychodzi prędko — p. Jan z gniewem dzwoni — wchodzi Marcin).

Scena szósta.

P. JAN FILOZOFICKI, MARCIN.

PAN JAN.

Słuchaj!
Wystaraj mi się o człowieka, który
Lubiłby siedzieć na wygodném krześle
I nic nie robić.

MARCIN.

Takich jasny panie!
Jest bardzo wielu.

PAN JAN.

Ale trzeba, żeby
To był chłop rosły i pleczysty, żeby
Miał straszne wąsy, groźny wyraz twarzy,
I mówił basem.

MARCIN.

Znajdę, jasny panie!

PAN JAN.

Dasz mu liberją sutą: na kołnierzu
I na mankietach galon tak szeroki. (Pokazuje miarę).

MARCIN.

Rozumiém, jasny panie!

PAN JAN.

Dasz mu także
Wielki kapelusz stosowany, w koło
Złotym galonem suto obwiedziony.
Niechaj go z głowy nigdy nie zdejmuje;
A gdy kto przed nim stanie, niech go umié
Nacisnąć sobie tak na oczy z marsem,
Jakby się gniewał.

MARCIN.

Dobrze, jasny panie!

PAN JAN.

Sprawisz mu pałkę ze złoconą gałką,
Jak on wysoką, albo nawet wyższą.
Kutas złocisty niech z pod gałki wisi;
A skuwką niechaj bije o podłogę,
Gdy ją postawi i zagrodzi wejście
Tym, co przychodzić będą.

MARCIN.

Zrozumiałem.
To będzie Szwajcar, jasny panie.

PAN JAN.

Szwajcar.
Niech siedzi w sieniach, drzwi otwiera, które
Każ na klucz zamknąć, aby dom mój odtąd
Był jak forteca. W przedpokoju także
Posadzisz jeszcze dwóch galonowanych;
A od Szwajcara każ przeciągnąć dzwonek,
Coby im dawał znać, gdy ziewać będą,
Że trzeba wyjść, obaczyć kto przyjechał,
I zameldować mnie, lub pani. Słyszysz!

MARCIN.

Rozumiem, jasny panie! — tak u wszystkich
Panów.

PAN JAN.

Tak odtąd niechaj będzie u mnie.
Bez meldowania nie chcę mieć nikogo.
Gdy kto przyjedzie, niech w karécie siedzi,
Póki nie powiem, czy go przyjąć mogę;
A jeśli przyjdzie, niechaj czeka w sieni.
Idź teraz, tylko spraw się jak najprędzéj.
Od jutra chciałbym już mieć pokój w domu,
I bezpieczeństwo.

MARCIN.

Wszystko jasny panie!
Będzie na jutro. (n. s.). I rachunek także.
(Wychodzi).

PAN JAN (sam).

Chciałem obyczaj pański zreformować;
Chciałem na roścież swoje drzwi otworzyć,
By każdy wchodził śmiało, by mógł zemną
Dzielić się moim chlebem, moim czasem,
A jeśli biédny, groszem, co mi zbywa,
Albo pociechą, jeśli mu jéj trzeba.
Niepodobieństwo. Zawiesiłem tylko
Szyld na swym domu, który go dla innych
Zrobił oberżą, a więzieniem dla mnie.
Od rana muszę kłaniać się i gadać.
Chcę wyjść, nie mogę; chcę jeść, muszę czekać,
Aż póki wszyscy goście się nie zjadą.
Chcę co pomyśléć, muszę słuchać wierszy,
W których, jak w chmurach, słowa się bałwanią;
Chcę widzieć świéże drzewa, żywe ptaki,
Muszę rad nierad patrzeć na plasterki
Żółto-zielone, i na nietoperze;
Chcę spać, mam kwartet w domu, albo próbę
Z orkiestrą; wesprzéć chcę prawdziwą biédę,
A tu, jak grzyby, wyrastają z ziemi
Łgarze żebraki, a do tego krewni;
I jeden groźbą pieniądz mi wydziéra,
A ta zawraca oczy, i sprowadza
Gniazdo swych piskląt, co podobne do mnie!
W takim odmęcie dłużéj nie wytrzymam.
Sprobuję, może gwardja ta próżniacka,
Którą panowie sień fortyfikują,
Da mi pokoju trochę i swobody.
Z razu myślałem, żem jak ptaszek wolny;
Że te miljony życie moje zrobią
Lekkiém, jak piórko, że mi do wszystkiego
Rozwiążą ręce.— Gdzie tam, to kajdany.

GŁOS (za sceną, od drzwi sali).

Złote!

PAN JAN
(przestraszony— ogląda się).

Co? złote!— prawda; ale kto to
Mówi? (Otwiéra drzwi do sali, i patrzy).
Tam pusto. Dziwna rzecz, i jakiś
Strach mnie ogarnia, i coś ściska piersi!
O panie Janie! takżeś ty szczęśliwy,
Jakeś z początku myślał?— Oh! podobno
Lepiéj ci było w biórze przy stoliku,
I w twéj izdebce skromnéj na Tłumackiém!
(Zakrywa twarz i wychodzi zwolna na prawo — zasłona spada).

(Dalszy ciąg nastąpi).

Co się ściąga do naszych wspólnych działań z Francją, miały one, jak to oznajmiła mowa królowéj Jéj m., w Chinach i w Syrji najpożądańsze skutki. Wracając do położenia Europy i całego świata, zmuszony jestem przyznać, lubo z wielkim żalem, że wszędzie istnieje wiele obaw niespokojności i podejrzeń, i że niepodobieństwem jest przewidzieć, jak się to wszystko skończy. Narody zdają się gotowe dopomnieć się o zmiany, wszystkie zaś prawie rządy europejskie, chociaż skłonne do pewnych liberalnych ustępstw, przecież najczęściéj czynią je zapóźno i wzbyt drobnych rozmiarach, by mogły ludy zaspokoić. Mówca opuszcza ten przedmiot i w drugiéj części swego głosu rozszerza się nad cierpieniami klassy roboczéj; mówi o powszechnem obudzonem dla niej współczuciu i o pomocach, któremi Anglja zewsząd pospieszyła. Co do milczenia zarzucanego przez hr. Derby mowie tronowéj, zwraca uwagę, iż niepodobieństwem było w piśmie tego rodzaju wchodzić w szczegóły, równie dotkliwe, jak niewczesne.

Lord Granville następnie wspomniał o niektórych pracach prawodawczych ostatniego parlamentu, o sprostowaniu taryfy, ulepszeniach w narodowéj obronie kraju oraz o zagłosowaniu bilu, ściśle połączonego z pomyślnością Irlandji. Przyznając wszakże, że sprawy krajowe nie załatwiały się tak szybko jakby tego życzyć należało, zobowiązuje się, jeśli uczyniony przezeń wniosek zasłuży na powszechne przyzwolenie izby lordów, zażądać wkrótce wyznaczenia komitetu, dla zgłębienia, w jaki sposób prawodawstwo krajowe najłatwiéj dałoby się ulepszyć. Nakoniec, po kilku wyrazach, pełnych czułości poświęconych pamięci lorda Aberdeen, szlachetny hrabia zakończył głos swój wynurzeniem nadziei, że wysoka izba nie zaniecha dać przykładu serdecznéj jednomyślności we wszystkiem co obchodzi cześć parlamentu i szczęście narodu.

Adres został przyjęty.

Tenże dziennik, *Poczta Ranna*, skreśla posiedzenie izby gmin, 5 lutego, w następnych słowach.

P. Disraeli, przypominając sposób jakiego doznał bil reformy na przeszłym parlamencie, od tych co go popierali, sądzi, iż nie można ich ganić, że pominęli wzmiankę o nim w mowie królewskiéj i wcale go to opuszczenie nie martwi. Gdy wszakże, w przeciągu czasu, upłynionym do zebrania izby, zaszły wypadki, według jego zdania, upoważniające do żądania wyjaśnień, co do ogólnego stanu spraw angielskich, tudzież co do polityki przez rząd przyjętéj, wystąpić mu przyszło z rozmaitemi zarzutami. Powiedziano nam, iż tajna dyplomacja została zaniechaną. Przecież, mimo całą tę otwartość gabinetu, mniemanie powszechne jest w niepewności, co do naszéj polityki. Pragnąłbym wiedzieć, jaki jest rzeczywisty stan naszych stosunków z Francją. Czy pozawieraliśmy, jak to zostawiono do domysłu, nowe przymierza? Czy staraliśmy się o to i na mocy jakich zasad? Zawsze byłem stronnikiem tego co zowią przymierzem Francji z Anglją. Najbieglejsi i najznakomitsi mężowie stanu byli tego zdania, że serdeczne porozumienie między obu narodami, jako najkorzystniejsza dla pokoju świata rękojmia, było bardzo możliwem. Lecz polityka naszego sekretarza stanu spraw zagranicznych okazała się sprzeczną z polityką francuzką, a w oczach tego państwa, nawet nieprzyjaźną jego dobru. Daleką jest odemnie myśl poniżania celu, jaki sobie rząd zamierza, to jest uczynienia Włoch jednolitemi; byłby to znakomity żywioł przyszłego bezpieczeństwa Europy. Lecz jeżeli minister angielski poczytywał tę jedność za przedmiot najwyższéj wagi, powinien był usiłować doprowadzić go do skutku inną drogą, niż tą co ją zowią wpływem moralnym i tym rodzajem dziecinnéj dyplomacji, która posługuje się wszystkiemi pierwiastkami anarchji.

P. Disraeli kończy żądając objaśnień.

Lord *John Russel* odpowiedział: Lubo szanowny dżentelman ma zupełne prawo, na tém pierwszem posiedzeniu, żądać objaśnień, co do widoków rządu w polityce zagranicznéj i wynurzyć własne o niéj zdanie, niema prawa żalić się na brak objaśnień, skoro złożyliśmy na stole izby papiery, które jutro rano postawią go w możności rozproszenia wszelkich powątpiewań i przejrzenia we wszystkich ciemnościach, na które narzeka. Najszanowniejszy dżentelman wyłożył swe zdanie o polityce zagranicznéj rządu, nie mam więc żadnego powodu do ukrywania, jakiéj w ogólności trzymaliśmy się drogi i jak zapatrywaliśmy się na sprawę Włoską. Co do owych tajemnic, na które, rzecz osobliwsza, żali się szanowny dżentelman, rząd objawił swoją politykę przed 18 miesiącami, przez notę mojego czcigodnego przyjaciela, ministra spraw wewnętrznych, na uczcie lorda-majora; wszyscy wiedzą, co powiedziano na téj biesiadzie; gdyż wyrzeczone tam słowa, rozgłosem swoim cały świat napełniły. Mój czcigodny przyjaciel powiedział w téj okoliczności, że polityka rządu królowéj daleką była od narzucania jakiegokolwiek kształtu rządu Włochom, ale że chciał im zostawić załatwienie własnych ich spraw, w sposób jaki poczytają za najprzyzwoitszy. Od owego czasu, kilkakrotnie też zasadę powtórzono. Przy zamknięciu ostatniego posiedzenia, najjaśniej. pani wynurzyła ją w swéj mowie; ogłosiła ją przy otwarciu niniejszych posiedzeń; wszystkie depesze, wszystkie dokumenta złożone na stole izby, również ją głoszą. Teraz pragnąłbym wiedzieć, czy szanowny dżentelman uważa te zasady za dobre lub zdrożne, bo nigdy nie dał zrozumieć czy znajduje dobrem lub złem dozwolenie samym Włochom urządzić ich własne sprawy.

Szanowny dżentelman powinien był wiedzieć, że to mianowicie stanowi zasadę, podług któréj rząd Jéj k. m. oddawna działał, i ze wątpliwość i ciemność, na które się skarży, nigdy nie istniały!

Gdy, kilkanaście lat temu, byliśmy w oppozycji, oświadczyliśmy się wówczas za wolnością i niepodległością Włoch; szanowny dżentelman stał zawsze na czele tych, co nas mieli za marzycielów.

Przed ostatnią wojną, Włosi widzieli, że nie mogą spodziewać się żadnéj pomocy od Anglji i zwrócili się ku Francji, o wsparcie w dziele wyzwolenia. Rząd ówczesny lorda Derby nie wierzył w wojnę, ale skoro ujrzał jéj blizkość, wszystko poruszył by ją odwrócić; to mu się nie powiodło. Nie ganiłem nigdy ministrów owéj epoki za ich niepowodzenie i owszem postępowanie ich przypisywałem najlepszym i najzgodniejszym chęciom z polityką, jakiéj Anglja powinna się trzymać. Ale ich usiłowania okazały się bezskutecznemi, wojna zapaliła się i ujrzano wypadki znajome izbie.

Ostrzeżono nas wówczas, że naród francuzki żądał ustępstwa Sabaudji i Nizzy dla Francji. Traktat w Zürich został zawarty. Traktat zurichski opiewał, że księstwa toskańskie i modeńskie będą wrócone ich przeszłym panującym; Cesarz Francuzów oświadczył, że niewolno będzie żadnemu wojsku, ani austryjackiemu, ani francuzkiemu dokonać téj restauracji, w skutek więc rzeczonego objawienia, zastrzeżenie traktatu zurichskiego nie było spełnione. Wówczas teraźniejszy rząd j. k. m. oświadczył, nie to, iż chce jedności włoskiéj, bo dowiodę iż nigdy nie pracowaliśmy nad tém i że tylko pragnęliśmy aby Włochom zostawiono swobodę w wyborze przez nich samych swoich panujących, ale że jeśliby książęta Toskanji i Modeny byli przyjęci dobrowolnie przez ludy toskański i modeński, rząd widziałby tę restaurację

z przyjemnością, przeciwnie zas nie potwierdziłby, i owszem zaniósłby protestację przeciw wszelkiemu usiłowaniu naznaczenia przemocą jakiegokolwiek rządu Włochom. Czy ta zasada była dobrą czy złą? Pytam szanownego dżentelmana czy pochwala, lub nagania tę politykę? Czyż zechce twierdzić, iż byłoby sprawiedliwem narzucić Włochom rząd potępiony przez ludność? Najczcigodniejszy dżentelman wie, iż Austrja zapowiedziała, że nie przekroczy swych granic, dla wdania się w sprawy włoskie, że poprzestanie na posiadłościach zostawionych jéj przez traktat zurichski i że przyjmuje zasadę nieinterwencji. Taką była polityka, którą rząd j. k. m. usiłował wykonywać i dopóki była ona zgodną z polityką francuzką, dopóty miała szczęśliwe następstwa.

Przejdźmy teraz do jedności włoskiéj. Oświadczyliśmy, że bynajmniéj nie było to naszem życzeniem, aby książęta toskański i modeński nie mieli wrócić do dawnych państw swoich. Co się tycze Neapolu, powiedziałem w téj izbie i w pismach moich, przesyłanych rządowi francuzkiemu, że w naszem przekonaniu, byłoby nierównie lepiéj dla szczęścia i pomyślności Włoch, aby składały raczéj dwa królestwa włoskie, niż jedno, że gdyby król neapolitański nadał konstytucję, radowalibyśmy się z widoku dwóch królestw konstytucyjnych we Włoszech. Ale i to pytanie powinno było być rozwiązanem przez samych Włochów, którym najzupełniéj służyło prawo urządzenia wewnętrznych spraw swoich, w sposób zapewniający ich szczęście. Czy to była zła zasada? Mogliśmy się mylić, sądząc, iż byłoby dobrem Włoch mieć dwa oddzielne królestwa, ale powiedzieliśmy także, że sami tylko Włosi są sędziami w téj mierze.

Nadeszły inne wypadki i szanowny dżentelman mówi o dwóch moich depeszach: co do pierwszéj, ogłoszono ją bez méj wiedzy. Ale winienem ostrzedz, że rząd królowéj miał trzy przedmioty na względzie w tém rokowaniu: jeden, zostawienie wolności Włochom urządzenia spraw własnych. Bądź to, że Włochy potrafią ustalić dwa konstytucyjne królestwa, bądź że staną się jednolitemi, oświadczyliśmy, że zarówno cieszyć nas będzie osiągnienie każdego z tych następstw i że w naszem przekonaniu, obiedwie wynikłości przedstawiają jednostajne bezpieczeństwo dla innych państw europejskich. Drugim naszym celem było to, aby traktat pokoju w Villafranca, którego warunki do nas nie należą, został wykonany jako rękojmia europejskiego pokoju. Nikt nie może powiedzieć jakie rozmiary mogłaby dziś przybrać nowa wojna, jakie zmiany rządów mogłyby się wynurzyć, jakie modyfikacje mogłyby mieć miejsce w położeniu rozmaitych mocarstw, jak trudno byłoby wszystkim państwom europejskim, a nadewszystko Anglji, nie wziąść uczęstnictwa w podobnéj wojnie.

A więc nie tylko z wrodzonego wstrętu do wojny i daremnego krwi rozlewu, ale z obawy okropnych jéj następstw, byliśmy nadzwyczaj troskliwi o utrzymanie europejskiego pokoju. Pisałem więc, w sierpniu, do rządu sardyńskiego w wyrazach mocnych, może kto powie za nadto mocnych, chociaż rozumiem, iż działałem zgodnie z dobrem dworu sardyńskiego, że Sardynja nie powinna, dla dobra Włoch, rzucać się, płocho i niebacznie, w wojnę, mogącą wtrącić ją w największe klęski. Dla dobra samych Sardyńczyków, nalegałem, aby z dobrą wiarą spełnili tak świeżo zawarty traktat, traktat, mocą którego zostawili Wenecję Austrji, gdy sami nabyli Lombardję.

Powiedziałem rządowi sardyńskiemu, że wzgląd na jego osobiste i całych Włoch dobro, zakazuje mu stawić swoje nowe i nie liczne półki przeciw wojsku austryjackiemu. Powiedziałem, że rząd królowéj ufa, iż król sardyński nie zechce toczyć wojny z królem neapolitańskim. Mimo wiedzy króla sardyńskiego, ale z potężnego natchnienia ludu wypłynęła z Genui wyprawa do Sycylji. Sycylja została zdobytą. Lud oświadczył się za Garibaldim, który miał tylko 1800 ludzi, przeciw 20 lub 25,000 żołnierzy króla neapolitańskiego, a jednak szedł bystro ze zwycięztwa na zwycięztwo; wylądował w królestwie neapolitańskiem; udał się do stolicy, drogą żelazną, otoczony tylko 10 czy 12 towarzyszami, chociaż król miał w stolicy od 3 do 4000 swoich żołnierzy. Lud powitał go okrzykami i oklaskami i Garibaldi sam mianował siebie dyktatorem. Kiedy otworzę statystykę tego kraju, widzę, że król neapolitański miał 100,000 wojska prawidłowego i w odwodzie 40 do 50,000 ludzi, że posiadał dwa okręta o 80 i 90 działach, tudzież wielką liczbę innych statków. Znajdował się więc w Neapolu król, mogący śmiać się z zamachu dowódcy, o którym z takiem lekceważeniem odzywali się niektórzy w téj saméj izbie, a który nie radząc się nikogo, prócz swéj waleczności i patryotyzmu, poszedł w 1800 ludzi, na zdobycie potężnego królestwa. Można go było posądzić o obłąkanie, iż ośmielił się na podobne przedsięwzięcie, a jednak wiecie co nastąpiło.

Wnoszę stąd, i najprawdopodobniéj wszyscy uczynią tenże wniosek, że król neapolitański nie posiadał, w nader wysokim stopniu, miłości swych poddanych. Przypuścić więc muszę nie to, że 100,000 ludzi niezdolni byli pobić 2000, ale że nie mieli do tego ochoty. Nie myślę bronić całego postępowania króla sardyńskiego, niech on i ministrowie jego baczą co im czynić wypada. Niebezpieczeństwo, które pragniemy odwrócić, jest wojna europejska; może się to nam udać i jeżeli dójdziemy do tego tak upragnionego wypadku, będziemy najszczęśliwsi. Możemy chybić, w tym razie pozostaje mi nadzieja, że szanowny dżentelman zachowa się względem nas, z taką szczerością, z jaką sami zachowaliśmy się względem niego i jego towarzyszów, kiedy w 1859, nie mogli utrzymać pokoju w Europie.

Co do dwoistego obrotu rzeczy we Włoszech, z których jednym jest utworzenie konfederacji włoskiéj, przywrócenie króla Obojga Sycylji na tron i oddanie papieżowi wszystkich jego posiadłości, wyjąwszy sądzę Romanję, i że arcyksiążę austryjacki powinien panować w Toskanji; jeżeli otrzymywane przez nas z Włoch doniesienia są dokładne, mniemanie we Włoszech bynajmniéj nie sprzyja takiemu obrotowi rzeczy. Nie jest prawdopodobnem, aby go można było zamienić w rzeczywistość bez użycia przemocy oręża; cesarz zaś Francuzów, równie z nami, wyraźnie zobowiązał się nie dozwolić użycia siły. Ponowił to zobowiązanie się nie dawniéj jak wczoraj; powiedział, co jest wielką prawdą, że systemat nieinterwencji ma tę niedogodność, iż zdaje się upoważniać do wielu nadużyć, ale że mimo nadużycia, mimo odpowiedzialność jaka stąd wyniknąć może dla innych państw, nie zejdzie ze swéj drogi i pozostanie wiernym téj polityce. W tym ważnym przedmiocie, Anglja zgadza się zupełnie z cesarzem Francuzów.

Najszanowniejszy dżentelman zapytuje o naszę politykę. Powiem, raz na zawsze, że dziś nie różni nas z Francją ani jedno wielkie pytanie. W istotnych zasadach polityki, zupełnie zgadzamy się z cesarzem Francuzów. Spółcześnie jesteśmy w ścisłem przymierzu i szczerem porozumieniu z innemi państwami Europy; dla tego sądzę, że drugi obrót, o którym wspomniał szanowny dżentelman, najprawdopodobniéj nie weźmie skutku. Cesarz Francuzów wyraźnie oświadczył, że potępiłby wszelki zamach Sardynji na złamanie traktatu zurichskiego, a więc i napaść na Wenecję.

Niech mi wolno będzie dodać, z tego powodu, że wówczas gdy pisałem, w sierpniu, depeszę, którą szanowny dżentelman czytał w *Gazecie Kolońskiéj*, wyprawiłem prawie spółcześnie inną do naszego posła w Wiedniu, w któréj wyraziłem, że najzupełniéj potępilibyśmy napaść Sardynji na Austrję lub Wenecję, że potępilibyśmy najzupełniéj każdą pomoc, udzieloną przez Francję téj napaści, że damy poznać zdanie nasze, w téj mierze, w Turynie i Paryżu i że mieliśmy nadzieję, iż wpływ nasz, połączony z innemi względami, wywrze należyty skutek na umysły panujących w tych dwóch krajach.

Najszanowniejszy dżentelman zapytywał, jakie są nasze stosunki z Francją. Powiem toż samo, co rzekł w tym względzie mój szanowny przyjaciel, który popierał adres, z takim rozsądkiem i praktyczną przenikliwością. Szanowny dżentelman powiedział, że traktat handlowy sprawi, iż nie tylko utrwali przymierze między rządami angielskim i francuzkim, ale też między obywatelami obojga narodów. Rozumiem, że to nastąpi i składam hołd szanownemu przyjacielowi, nieobecnemu teraz w izbie, p. Cobden, który poświęcił się téj trudnéj pracy, który, z boleścią to mówię, naraził tak drogie zdrowie swoje, dla spełnienia tego dzieła i zjednoczenia dwóch narodów w stosunkach handlowych, które powinny utrwalić pokój przyszły i ściśléj skojarzyć istniejące przymierze. Jest to dzieło, którego pamięć, nie wątpię, przejdzie od pokolenia do pokolenia.

Takiemi są ogólne nasze stosunki z Francją. Ale powiedziałem to już w téj izbie: niepowinniśmy zrywać z innemi państwami i przypominam sobie, że oppozycja bardzo życzliwie przyjęła to moje oświadczenie. Działaliśmy więc w tym duchu. Byliśmy w ciągłem porozumiewaniu się z Austrją, Prusami i Rossją, w przedmiocie spraw europejskich. Otwieraliśmy przed niemi nasze zdanie, mówiliśmy jaki mamy sposób widzenia. W wielu szczegółach zupełnie zgadzaliśmy się z sobą; w innych było inaczéj; ale nic nie zaszło w stosunkach naszych z państwami, coby miało pozór oziębłości, a tém bardziéj nieprzyjaźni. Nie mogę zaniechać tego przedmiotu bez powiedzenia, że mam nadzieję i wiarę, iż mimo grożące niebezpieczeńsrwa, pokój Europy może być ocalony. Niech Austrja załatwi swe kłopoty w Węgrzech, niech inne państwa załatwiają swe własne sprawy; zawsze mam ufność, że żadne z grożących niebezpieczeństw nie zmusi wziąść się do broni; bo chociaż niektórzy są tak zuchwali, iż wierzą w możność wielkiéj europejskiéj wojny, bez naszego w niéj udziału, co do mnie, mam to smutne przekonanie, że lubo wojna może się bez nas rozpocząć, że lubo możemy oświadczyć, iż nic nas do niéj nie zobowiązuje, przecież w ciągu téj wojny, zdarzyć się mogą takie wypadki, iż niepodległość narodów, najbliżéj nas obchodzących, będzie rzeczywiście zagrożoną, trudno więc wówczas byłoby uwolnić się nam z zawikłań i niebezpieczeństw.

Z tych powodów, gorąco pragnę utrzymania pokoju i cokolwiek szanowny dżentelman myśli o skuteczności lub bezskuteczności moich usiłowań, to tylko powiem, że jakakolwiek jest ich wartość, poświęciłem je wszystkie temu celowi, podług mego zdania, ze wszystkich najświętszemu.

Powiem teraz kilka słów o *poprawie:* Co się ściąga do bilu reformy, według mego osobistego zdania, lepiéj jest aby rząd odłożył na stronę to pytanie, niż aby zagaił przedmiot, mogący narazić jego stronników na wielki zawód, któryby wywołał wiele szydzeń ze strony jego przeciwników i który, przyjęty, lub odrzucony, pochłonąłby wiele drogiego czasu, bez stanowczéj korzyści. Wszystko więc, co powiedzieć mogę jest, że kiedy nowa *poprawa* zostanie wniesioną, spodziewam się, że równie jak cały bil, który miałem zaszczyt przedstawić, będzie raczéj dodatkiem do bilu 1832, niż zamachem na obalenie zasad układu, potwierdzonego ludowem przyzwoleniem. Sądzę, że w ciągu bieżącego roku najwłaściwiéj postąpimy, zajmując się rozmaitemi ulepszeniami, wyliczonemi przez n. panią; czas izby najkorzystniéj będzie użyty. Jeżeli zaś szanowny dżentelman, po odczytaniu dokumentów wydziału spraw zagranicznych, zażąda, z mojéj strony, obszerniejszych wyjaśnień, znajdzie mię zawsze gotowym do ich udzielenia, bo wiem jak wielkiem jest uspokojeniem dla ludu tego kraju, iż rząd jest jego organem w polityce zagranicznéj, jak równie wielkiem uspokojeniem dla rządu gdy wie, iż posiada wsparcie ludu, w uczuciach, które wyraża i w zasadach, których broni.

P. Bright żałuje tego co lord John Russel wyrzekł o bilu reformy i boli go sposób w jaki się z nim obszedł. Kiedy rząd dzisiejszy objął władzę i jawnie i poufnie czynił obietnice przeprowadzenia bilu reformy, rzecz nie może pozostać na obecnem stanowisku; koniecznie należy ją załatwić; przekonany zaś jestem, że byleby rząd chciał być szczerym, bil reformy może być zagłosowany na tegorocznym parlamencie, w obiedwóch izbach.

Przystąpiono do głosowania; *poprawa* upadła, 120 głosami przeciw 46; następnie adres przyjęto.

Na posiedzeniu izby niższéj, 7 lutego, lord J. Russel, odpowiadając na zarzuty p. Fitzgerald, co do spraw włoskich, wyraził się następnie:

Co się tycze Państwa Kościelnego, powiem, że według mego zdania, władza świecka Papieża nie czyni zadość obowiązkom należytego zarządu ludności tego kraju. W samym Papieżu nie mogę nie widzieć monarchy wysokich zdolności, ożywionego najlepszemi chęciami, człowieka z dobrem i gorącem sercem, z duszą prawdziwie włoską i, jak sądzę, spółczującą z ludem włoskim. Na niego spada dziś obowiązek i więcéj jeszcze na niego, niż na cesarza Francuzów i króla sardyńskiego, wyświadczenia wielkich dobrodziejstw Włochom. Na początku swego panowania głośno był oświadczył pragnienie rządzić państwem swojem zgodnie z życzeniami, potrzebami i dobrem swych poddanych. Co do mnie, ufam że uczucia, które mu doradzały owe środki, na nowo zapanują w jego sercu. Nie rozpaczam jesze widzieć Papieża objawiającego spółczucie swoje dla Włochów, a to przez przyjęcie jakiego układu z królem sardyńskim, którego jednomyślny prawie głos Włochów, wybrał za swą świecką głowę, nie rozpaczam aby nie miał zachować swojéj powagi udzielnego monarchy i odbierać, z tego miejsca, niewątpliwie należących mu hołdów, nawet od tych, co nie są członkami katolickiego kościoła, zachowując nadewszystko całą powagę duchowną, służącą mu jako głowie religji, wyznawanéj przez tyle miljonów ludzi.

Austrja.

Wiedeń *7 lutego.* Gazeta *Dunajska* pisze: „Gazeta *Augsburgska* otrzymała list z Paryża, podług którego jenerał austryjacki, hrabia *Coudenhove,* któremu poruczono odwiezienie królowi Neapolitańskiemu i jego braciom ozdoby orderu *Maryi Teressy,* przybył do Paryża z proźbą, aby rząd francuzki oddał w jego rozporządzenie statek wojenny, na którym mógłby dostać się do Gaety. Podług niezawodnych informacji, nic tu w Wiedniu nie wiedzą o tego rodzaju poruczeniu.

Dnia 14 lutego odbędzie się w Peszcie, pod przewodnictwem kanclerza Węgierskiego barona *Vay,* konferencja, na którą zbiorą się wszyscy burmistrze miast królewskich.

Gazeta *Austryjacka* uwiadamia, że nowe prawo dla protestantów krajów słowiańsko-niemieckich już przeszło w radzie ministrów i złożone zostało na najwyższe potwierdzenie, dla ogłoszenia go w prędkim czasie. Ma być wypracowanem na zasadzie prawa wydanego w 1859 r. dla protestantów Węgierskich, które następnie cofnięto. Nowe prawo ma zaręczać kościołowi protestanckiemu zupełną autonomję w sprawach wyznania. Co do małżeństw mieszanych, utrzymane zostały tymczasowie istniejące zastrzeżenia, ponieważ zupełna równość w téj mierze katolików z protestantami, nie może być otrzymaną, tylko w skutek przejrzenia konkordatu.

Prusy.

Berlin, *7 lutego. Nowa gazeta Pruska* czyni następne uwagi nad mową królowéj Wiktorji: „Rzecz, którą otworzony został parlament angielski, nie jest, właściwie mówiąc, mową tronową, ale niemniéj jest ciekawą, jak mowa francuzka. Stary lord *Firebrand* nikomu nieda się prześcignąć w sztuce łamania; obecność zaś w gabinecie teraźniejszego ministra spraw zagranicznych, daje najlepszy dowód rozumu i znaczenia teraźniejszego parlamentu. Samo z siebie rozumie się, że gadano tam o pokoju i serdeczności, ze wszystkimi sąsiadami i krewnymi, a nadewszystko, z mrukiem (Taciturnus) paryzkim. W Chinach, trochę rabowano, ale niepokłóoono się o łupy. W Syrji, pozwolono wyrznąć kilka tysięcy chrześcjan. Jest wszakże nadzieja, że handel angielski na tém nie ucierpi. Odpłynienie wyprawy francuzkiéj jest bardzo pożądane, ale Napoleon ma swoje ćwieki. Stan Indji polepszył się, chociaż nie bardzo jest pocieszający; ale za to najgorzéj rzeczy idą w Ameryce i we Włoszech: W Ameryce, gdzie rośnie kwiat, zwany bawełną, Anglik jest zadraśnięty na sercu i nie bez współczucia słyszy o wstrząśnieniach kraju, którego pracą zasilają się jego rękodzielnie. Na dobitkę nie mrzonka jaka, ale najdotykalniejsza rzeczywistość burzy Amerykanów.

„We Włoszech wielkie zaszły zdarzenia *nie przewidziane,* jak lubi wyrażać się cesarz Francuzów, ale z których *najnieprzewidziańszem,* zdaje się być pobyt Franciszka II wGaecie. Lord John Russel nie przestanie grać roli prostego widza; tylko od czasu do czasu zasili Włochów w swych notach budującemi kazaniami. Wszakże mowa ta zapowiada, iż oznajmiono w Paryżu i Turynie, że Anglja nagani wszelką napaść na Wenecję. Ludzie pamiętają, że Anglja nie pochwalała też przyłączenia Sabaudyi i Nizzy; ale Napoleon jest człowiekiem tak osobliwym, a lord John Russel tak mało upartym, aby bądź co bądź, miał postawić na swojem.

„Wielka lalka parlamentowa, bil reformy, została znowu złożona do swéj kołyski. Ten postępek niema innego znaczenia, prócz tego, że dowiodł obłudy parlamentarnego stronnictwa. Co możnaby zrobić, niezadowoliłoby nikogo; a coby wszystkim dogodziło, tego właśnie zrobić się nie chce. Rana więc reformy utrzymuje się otwartą; posypują ją od czasu do czasu pieprzem parlamentowym, dla odwrócenia uwagi od innych przedmiotów.

„Z resztą nie było nic do powiedzenia o wewnętrznem położeniu Anglji, chyba, że wielcy przemysłowcy zarabiają dużo pieniędzy, że wyrobnicy drżą od zimna i mrą głodem. Ale mowa tronowa niezajmuje się temi fraszkami.“

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

PARYŻ 6 lutego. Na wczorajszém posiedzeniu ciała prawodawczego, pan Baroche złożył wywód stanu cesarstwa i najważniejsze dokumenta dyplomatyczne o przyłączeniu Włoch środkowych, o Sabaudji i Nizzy, o Rzymie, o Włoszech południowych, zjeździe Warszawskim, o Syrji i Chinach.

TURYN, 5 lutego. Neapol, 4 lutego. Pogłoski o blizkiém poddaniu się Gaety nie ustają. Ks. Carignan bawi jeszcze w Mola di Gaeta; odkryto w Neapolu spisek reakcyjny; uwięzienia miały miejsce, lecz spokojność nie została zaburzoną.

MARSYLJA, 4 lutego. Listy z Neapolu z d. 2 lutego mówią, że pozostałość załogi wyszła pod Gaetę. Stolica zostaje pod strażą gwardji narodowéj. W Neapolu tworzą nowy korpus obcych ochotników. W Kalabrji zaszły liczne uwięzienia.

Donoszą z Rzymu, że jenerał Goyon wysłał wojska francuzkie na zajęcie Correse. Żuawy papiescy cofnęli się do Monterondo. Papież przyzwolił na uwolnienie jeńców, zabranych przez pana Becdelievre, wyjąwszy Rzymian.

BERLIN, 5 lutego. Po sześciogodzinnych rozprawach, izba poselska przyjęła znaczną większością paragraf adresu, ściągający się do urzędników. Poprawa zbyt ostra pana Behrend została cofniętą. Jenerał de la Marmora odjechał dziś rano przez Paryż do Turynu. Król ozdobił go na pożegnanie orderem orła czerwonego pierwszéj klassy z brylantami.

RZYM 4 lutego. Gaeta 3 lutego. z Ogień Piemoncki jest bezskuteczny. Minister Saski żądał listu ochronnego dla opuszczenia Gaety. Admirał Persano odmówił temu żądaniu.

TURYN, 6 lutego. Ostatnie wiadomości z Gaety zwiastują, że wzajemny ogień jest umiarkowany. Trzy baterje wysadziły wczoraj na powietrze dwa składy prochowe i zniszczyły część kurtiny, między cytadellą i bastjonem ś. Antoniego.

MARSYLJA 6 lutego. List z Bejrutu donosi, że wzburzenie wzrasta i że 12000 Druzów zebranych w Mokhtara, zamierzają nie dopuścić wykonania kary śmierci, na którą potępiono ich naczelników za morderstwo chrześcijan. Fuad-Pasza wrócił do Mokhtara.

LONDYN 7 lutego. Lord John Russel oświadczył w izbie niższéj, że wojska francuzkie w Syrji nie będą za zgodą mocarstw, odwołane przed zebraniem konferencji. Anglja sprzeciwiała się jéj zwołaniu, jeśliby Turcja przedstawioną w niéj być nie miała. Lecz państwa na to przyzwoliły; ta trudność jest załatwiona.

RZYM 6 lutego. Gaeta 4 lutego. Piemonckie lądowe działobitnie nie ustają strzelać na składy prochów. Twierdza im nie przeszkadza. Eskadra Piemoncka dała w nocy kilka wystrzałów, lecz kule padały w morze. Załoga jest nadzwyczaj ochocza; bawi się w maskaradę po ulicach.

TURYN 7 lutego. Strzały oblegających wysadziły w powietrze w ciągu ostatnich 36 godzin trzy składy prochowe w Gaecie i zniszczyły boczną kurtinę cytadelli. Twierdza prosiła o zawieszenie broni na dwie doby dla pogrzebienia umarłych; na co jenerał Cialdini zezwolił. Nadto posłał do Gaety rzeczy, potrzebne dla ranionych.

BERLIN 7 lutego. Izba poselska w rozprawach nad adresem, zajęła się dziś pytaniem Niemieckiém. Pan

Stavenhagen wniósł poprawę na rzecz jedności niemieckiéj pod orędownictwem Prus, umieszczonych na czele konfederacji. Pan Schleinitz oświadczył: Skupienie energiczne sił narodowych niemieckich przeciw nieprzyjaciołom zewnętrznym, tudzież rozwój ustanowień związkowych wewnątrz kraju, są nader pożądane, lecz to pod warunkiem, że to osiągnie się przy ścisłém uszanowaniu praw wszystkich związkowych i za ich wspólną zgodą, bez żadnego przymusu.

Liczne różnice istnieją, co do rozwiązania tego zagadnienia i ta, którą szczególniéj zalecają w Prusiech, trafia w wielu miejscach na mocną oppozycję. Rzeczóna oppozycja musiałaby powiększyć się przez postanowienie w rodzaju tego, jakie przedstawione jest w poprawie. Nadto, w obecném politycznėm położeniu, czas nie sprzyja zbyt rozciągłym reformom. W pośród powszechnego uczucia jedności, nie należy zasiewać rozdziału; w skutek czego rząd, lubo poprawa nie zdaje się mu być niebezpieczną, poczytuje ją jednak za niewczesną.

Po tych objaśnieniach ministra, pan Stavenhagen cofnął swą poprawę; wznowił ją pan Overbeck, lecz odrzuconą została 261 głosami przeciw 41.

WIEDEŃ 7 lutego. Gazeta wiedeńska ogłasza wykaz przychodów i rozchodów cesarstwa za rok 1860. Ogół przychodów wynosi 302,800,000 florynów; wydatków 367,600,000 flor. Niedobór czyni 64 miljony 800,000 florynów, czyli 21,610,000 mniéj, niż w roku uprzednim.

TURYN 9 lutego. Gazeta urzędowa ogłasza depeszę, nadesłaną z pod Gaety z d. 8. Twierdza prosiła jenerała Cialdini o przedłużenie rozejmu na 12 godzin dla wydobycia żyjących i trupów przywalonych gruzami ścian, rozbitych przez baterje Piemonckie.

Jenerał Cialdini posłał dla chorych bieliznę i pijawki; oświadczył, iż gotów jest do szpitalów swoich przyjąć 400 ranionych lub chorych, nie mogących pomieścić się w szpitalach Gaeckich. Dwa parostatki wysłane zostały dla zabrania 200 tych nieszczęśliwych, gdy jenerał dowiedział się, że Neapolitanie naprawiali wyłom podczas rozejmu. Natychmiast więc zerwał wszelkie stosunki z twierdzą, oświadczając, że nie uczyni najmniejszych nadal ustępstw i że nazajutrz rozpocznie ogień.

MARSYLJA 9 lutego. Piszą z Rzymu pod d. 6, że silne kolumny piemonckie ciągną przez Umbrją do Neapolu. Część ich przybyła już do Peruzy. Komitet piemoncki w Rzymie, wezwał przez osóbny druk obywateli do wzięcia udziału w zabawach mięsopustu, z powodu nadeszłych pomyślnych nowin.

List pisany z Neapolu d. 6 oznajmuje, że zaburzenia wybuchnęły w Nota, Avelino i Ascoli.

PARYŻ, sobota 9 lutego wieczozem. Dzienniki la Patrie i le Pays oznajmiły wczoraj, że Garibaldi zobowiązał się nie następować ani na Węgry, ani na Wenecję. Też dzienniki oświadczają dziś wieczorem, iż przyjaciele Garibaldiego uwiadomili redakcje, iż Garibaldi nie uczynił żadnego zobowiązania, przynajmniéj co do Węgier. Dodają, że ochotnicy Garibaldistowscy, znajdujący się w Paryżu, otrzymali wezwanie przybycia do Genui i czekania tam na rozkazy Garibaldiego.

LONDYN, niedziela 10 lutego. Wiadomości z Shang-hai dochodzą do d. 23 grudnia. Lord Elgin tam przybył. Stan Japonji nie był zadawalający. Poseł Pruski nie mógł doścignąć celu swego poselstwa. Druga część wynagrodzenia nakładów wojennych wypłaconą została w Tien-Tsin d. 12. Zdrowie wojska było dobre,

LONDYN, niedziela 10 lutego wieczorem. Zakład Reutera udziela następne wiadomości z Waszyngtonu z d. 30 stycznia: W skutek pośrednictwa stanu Wirginji, prezydent Buchanan posłał instrukcje komendantowi Brooklyn, aby nie wchodził do portu Pensacola (we Florydzie), lecz aby zachował się obronnie, chybaby twierdza Piekens była napastowaną. Republikanie przygotowują przełożenia na podstawie zasad polubownych w Crittenden. Deputacja kupców i bankierów z New-yorku przybyła do Waszyngtonu dla ułatwienia ugody. W konwencji stanu Wirginji spodziewana jest większość przeciwna oderwaniu się. Co do większości konwencji stanu Texas, jest ona za oderwaniem się bezpośredniem.

LONDYN, poniedziałek 11 lutego. Ostatnie wiadomości z Waszyngtonu są z d. 30 stycznia. Luizjana wyszła ze Stanów zjednoczonych, zagłosowano to postanowienie większością 113 głosów przeciw 13. Nadto, konwencja uchwaliła, że żegluga po Mississipi ma być swobodną. Wojska Luizjany, napadłszy na szpital w Nowym Orleanie, żądały, aby tenże szpital uprzątniono natychmiast z chorych. Zapewniają, iż pułkownik Hayne nie otrzymał jeszcze instrukcji dla domagania się oddania twierdzy Sumter.

LONDYN, wtorek 12 lutego. Zakład Reutera ogłasza następną depeszę:

Rzym, niedziela 10 lutego. Kardynał Dellagenga jest blizki śmierci. Ksiądz Possaglia udał się do Turynu z poruczeniami Ojca św. Karnawał jest spokojny. Mało znajduje się cudzoziemców.

Poruszenie wybuchłe w Marino, w obwodzie la-Comarca, zostało przytłumione. Zabito jednego żandarma.

Ks. Merode nie ustaje w urządzaniu reakcji.

Jeden z hersztów band wrócił do Rzymu. W Gaecie dokucza niedostatek drzewa opałowego.

TURYN, wtorek 12 lutego. Zdaje się, że pan Rattazzi ma zostać prezydentem izby deputowanych.

Perseveranza ogłasza wiadomości z Rzymu z d. 10, podług których kardynał Antonelli i ksiądz de Merode mają uzbrajać nowe bandy burbońskie, udające się do Abruzzów. W Turynie powszechnie wierzą w prędkie poddanie się Gaety.

Twierdza Gaecka żądała rozejmu na 2 tygodnie dla rokowania o poddanie się, Jenerał Cialdini odrzucił to żądanie, oświadczając wszakże gotowość do układów. Od dwóch dni działobitnie nasze zrządzają wielkie szkody.

LONDYN, środa 13 lutego. Zakład Reutera udziela następną depeszę:

Rzym, wtorek 12 lutego. Urzędnik poselstwa francuzkiego w Rzymie żądał od jener. Cialdini pozwolenia na odwiezienie królowéj Neapolitańskiéj do Gaety, listu cesarzowéj Eugenji. To pozwolenie zostało dane.

Parostatek francuski, la Mouette, miał otrzymać rozkaz, czekania w Gaecie na zabranie rodziny królewskiéj. Poddanie téj twierdzy opóźnić się nie może.

WIEDEŃ, środa 13 lutego. Podpisy na pożyczkę 30 miljonów przewyższyły tę summę.

PESZT, wtorek 12 lutego. Komitat pesztański na dzisiejszem ogólnem swojem zebraniu, zagłosował adres w odpowiedź na manifest cesarski z d. 16 stycznia Wyrażono w téj odpowiedzi, że dyplomat 20 października przyjęto z ufnością, lecz że reskrypt d. 16 stycznia zniszczył wiarę, ponieważ mimo jednomyślne życzenie kraju, król odmawia wejścia na drogę konstytucyjną.

„Tylko przemoc, mówi komitet Pesztański, ale nigdy nasze własne postanowienie, nie potrafi nas zrugować z naszego prawnego stanowiska. Powrót tylko bezwarunkowy na podstawę konstytucyjną może jeszcze ocalić i króla i ojczyznę.“

(Le Nord i J de S. P).

PRZEGLĄD LITERACKI.

Polska w pieśni. Z księgi piérwszéj: Wojna olbrzymow, Wyszymir, Dwunastu Wojewodów. Przez Deotymę. Warszawa, 1860; in 8, str. 370.

Olbrzymie przedsięwzięcie zamierzyła sobie Deotyma i równie olbrzymie naznaczyla mu rozmiary. Dwa słowa „Polska w pieśni,“ to przedmiot, na który jeno się rzucić już jest dowodem nadzwyczajnéj odwagi i zaufania w moc swego ducha, a cóż dopiéro sprostać zadaniu. Z lutni wszechświata, na któréj przegrywa ręka wszechmocnego Ojca miłości, uchwycić dźwięk akordu brzmiącego przez stulecia, i pokusić się oddać go wiernie naśladowczym dźwiękiem choćby najlepszéj gęśli ziemskiego utworu, śmiałość zaiste niemała. Czuła to niewątpliwie Deotyma, i dla tego tak kolosalny rozmiar nakreśliła swemu dziełu. Jeszcześmy niewyszli z zaczarowanego koła dziejów bajecznych Polski, jeszcze ledwie przebyli cztery króciutkie wzmianki kronikarskie o Lechu, Obrach, Wyszymirze i Dwunastu Wojewodach, jeszcze się znajdujemy w księdze *piérwszéj* utworu, a już mamy bez mała 10,000 wierszy, ściśle mówiąc samego prologu dziejowéj „Polski,“ która jak posąg żywy z zaklętych w kryształ tonów, ma stanąć „w pieśni.“

Mimo jednak zdumienia, którém sam zamysł tak potężny przejmuje, mimo najszczerszéj czci, każdemu wielkiemu przedsięwzięciu należnéj, niepodobna przystępując do dzieła Deotymy, uwolnić się od gwałtem nasuwającéj się myśli wątpienia: azali sprosta autorka zadaniu, na które nikt przed nią i niewiém czy kto po niéj tak rychło pokusić się odważy? Czytając przed rokiem piérwszy ustęp z „Polski w pieśni“, gdzie, Deotyma upostaciowała w Lechu zawiązanie się społeczności polskiéj, już niełatwo było pozbyć się tego wątpienia. Dziś, mając przed sobą drugą obszerną książkę, wyznaję otwarcie, bo tego po mnie wymaga szacunek dla znakomitego a potężnego talentu autorki, szacunek dla czytelnika i własnego słowa, wreszcie przeważny głos opinji o tém dziele, wyznaję, że się powątpiewania moje nierozchwiały. Szczegółowszy pogląd na treść utworu wskaże czytelnikowi, na czém zasadzam to mniemanie.

Książka obecna rozpoczyna się opisem klęski Obrów zadanéj im przez plemiona słowiańskie, przypuszczalnie w czasie między rokiem 550 a 660 naszéj ery. W czasie wędrówki narodów, dzikie to plemię, zwane inaczéj Awarami, Obrzymami, Olbrzymami, zaszło w przestrzeń zamieszkaną przez Słowian, a pustosząc wszystko, oparło się aż o Karpaty i pokryło całą Chrobację swemi zwycięskiemi tarczami. Przerażająco wzniosły jest w poemacie obraz nieszczęść i ucisków, które spadły na biedne dziedziny słowiańskie.

„I jeden chór boleści, jeden okrzyk zgrozy,
O święta ziemio słowa, zaległ pola twoje!
Ku wiośnie, kiedy Olbrzym wychodzi na boje,
Krajowca pędzi w obozy,
Każe mu walczyć na przedzie,
Przyjmować piérwsze pociski,
I łup rozranionemi przynosić ramiony.
A gdy na odpoczynek powraca zimowy,
Olbrzym pan się rozsiada w jego chacie nizkiej.
Owieczki jego, srogiemi powrozy
Spętane, pod noże wiedzie,
Pożera mu zbierane z długim trudem plony,
Porywa córki i żony.
A gdy Olbrzym w pole jedzie,
Nie konie, lecz białogłowy
Zaprzęga w skrzypiące wozy.
Ach! widzę białe lackich kobiét szyje,
W jarzmo ujęte, przechylone w pędzie.
Mkną, jakby strzałą przeszyte łabędzie,
A bicz Olbrzyma nad niemi się wije!
Synowie ziemi okutéj,
Jeszcze tak szczęśliwi wczora,
Przecierają powieki, pytają zdumieni:
Czy to jaki sen z płomieni,
Czy to gorączkowa zmora
Tłoczy ich złudą tak srogą?
Miotają się... chcą zbudzić rozpacznemi rzuty...
Zbudzić się niemogą!“

Lecz niesyci tyla krwi, łez i potu Słowiańszczyzny, Obrowie pod wodzą swego chana Bajana zamierzają zdobycie Byzancjum. Chan wysyła posłów do wszystkich ludów podbitych, nakazując stawienie się zbrojno na wyprawę; — rozkaz jego wszędzie znajduje posłuch i gotowość pokorną. Jedno tylko Gniezno, dotąd niepodbite i używające dobrodziejstw pokoju pod łagodnemi rządami potomków Lecha, Gniezno przyjęło wprawdzie dary od chana, bo

„Podług prawa tych dawnych serdecznych stuleci
Można było odmówić wszystkiego, prócz daru,“

ale wręcz odrzuciło propozycję udziału w wojnie. Wysłani z odmówną odpowiedzią trzéj gęślarze, zatrzymani zostali przez chana rozwścieklonego oporem słabego kraiku, i pociągnięci z nim na wyprawę przeciw Grekom, aby byli świadkami mającego nastąpić pogromu państwa, zesztywniałego w ceremonjach. Po trzech dopiéro latach wracają gęślarze w pośrodek strapionych braci. Jeden z nich, mąż *opowiadacz*, wiedzący co jest w chwili obecnéj, maluje straszny obraz pochodu dzikiéj hordy, aż do chwili zbliżenia się ku wojskom greckim i ucieczki do nich gęślarzów z obozu Bajana, a potém opowiada pobyt swój pomiędzy Grekami i powrót do kraju, który wita straszną wróżbą klęsk, na jakie oczy jego patrzały, a jakie już są zapowiedziane Gnieźnianom przez chana. Płaczące tłumy pociesza mąż *śpiewca*, który wiedząc co było, stawi przed oczy zasłyszany pogrom „chytrych“ Gotów nad brzegami Wisły. Gdy i to jeszcze nie może uspokoić ludu upadłego na duchu, trzeci gęślarz, młodzian *wieszcz*, śpiewa mu „złotym głosem“ o przyszłości. Wieszczba jego jest może najudatniejszym z całego opowiadania ustępem, odznaczającym się równie podniosłością myśli, jak charakterem poezji ludowéj:

„Jasne słonko! czemu z ciebie
Jasność bije taka blada?
— Jak mam świecić, gdy po niebie
Cień krogulca pada?
Skowroneczku drżący z trwogi,
Czemu pierzchasz z wonnych błoni?
— Jak mam niedrżeć, kiedy srogi
Krogulec mię goni?
O skowronku, ranny dzwonku,
Nietrać siły, patrz na chmury:
Przyjdzie sokół złotopióry,
Zbawi cię, skowronku!
Już go widzę! Lśni od rosy...
Pierś krogulca w szpony okuł.
Świeci słońce... pod niebiosy
Leci wieszcz i sokół!“

Przepowiednia wieszcza niedługo się ziściła. Będący w niewoli u Franków Słowianin Samo, umknął z ich ziemi, zgromadził w około siebie uciśnionych współbraci,

„Wyzwał Obrów do rozprawy,
Olbrzymami zasłał pole,
I Chagana wziął w niewolę...

—

I zniknęli Olbrzymowie
Pod zatratą tak wielką, zatratą tak trwałą,
Że dotąd śpiewa przysłowie:
Wyginęli jak Obry
I nawet śladu po nich niezostało.“

Taka jest treść tego krótkiego, lecz niezaprzeczenie najpiękniejszego w całéj książce poemaciku, który jako rapsod oddzielny, lubo z dziejami Polski ledwie uboczny może mieć związek, bo raczéj fantazyjny niż historyczny, jest jednak czystéj wody brylantem w koronie, pod nazwą „Polski w pieśni“ mającéj być włożoną na skronie narodu przez Deotymę.

Drugi daleko obszerniejszy, bo do 6,000 wierszy zawierający poemat, pod nazwą „opowieści czarodziejskiéj“ wystawia przewagi Wyszymira na morzu między 690 a 698 rokiem. Autorka zamierzyła w nim wystawić „epokę potęgi lackich Słowian na morzu“, bo jak powiada, „najodleglejsza przeszłość nasza jest niezupełną w zarysie, póki jéj brakuje wojennożeglarskiego żywiołu.“ Nad Wisłą około Nieszawy mieszkał młody rybak,

„piękny i hoży,
Ową pięknością niezmiennie radośną,
Jaka się tylko u ludu spotyka;
Piękność pierwotna, jakby róża dzika,
Prosta a silna, jak proste żywioły.“

Zręczność jego w swém rzemiośle o mało niešciągnęła nań klęski. Bogini Wisły Wisawa, pobudzona skargami rybek, postanowiła go zgubić, i wezwawszy wszystkich hołdownych sobie bożków innych rzek i strumieni polskich, w całéj grozie swéj potęgi idzie ku Lubaniowi, gdzie mieszkał młody rybak. Piękny jest opis jéj spotkania z młodzieńcem, tém bardziéj uderzający, żeśmy w nim dojrzeli dotąd zamgloną w utworach Deotymy—krainę czułości.

„Rozwarła usta, groźba na nich zwisła...
Lecz nim sprobuje słownego oręża,
Chce spiorunować spojrzeniem młodziana.
W pięknym rybaku strzał oczu utkwiła.
Czemuż spojrzała?... Jest w spojrzeniu siła,
Co nawet bogów zgniewanych zwycięża!
Z Wisławy wzrokiem spotkał się młodzieniec:
Spuszcza powieki bogini zmieszana;
Z trwogą do koła ogląda się... mieni...
W licach na miejsce łunowych płomieni,
Nagle wystąpił dziewiczy rumieniec;
Zwieszonéj groźby ulękły się usta,
Różowym pączkiem uśmiech z nich wykwitł,
I wielka radość wytrysła z jéj oka,
Nie owa radość swawolna i pusta,
Co była dotąd cechą jéj oblicza,
Ale ta radość wszechmocna, głęboka,
Radość poważna, cicha, tajemnicza.
Co wrzeciądz woli zadziwionéj łamie,
Gdy twierdza serca, długo niezdobyta,
Ujrzy zwycięzcę w swéj ognistéj bramie...
Z przejrzystych ramion odrzuca płaszcz nocy,
Z duszy odrzuca płaszcz groźby i mocy,
I tak obwiana światłem upojenia,
Ofalowana zwojami błękitu,
Rozkołysana w bezdeniach zachwytu,
Boska, zdumiona, cudowna, nieśmiała,
Przed śmiertelnikiem nieśmiertelna drżała!...
Nagle ją dawne wspomnienia pochwycą....
Po swym orszaku powiodła źrenicą:
Dwór stoi kornie, lecz z cicha zamienia
Dziwne uśmiechy i dziwne spojrzenia...
Bogini wiosłem przecięła zwierciadła,
Zakryła lice i w toń się zapadła.“

Zakochanym wzajemnie rybakowi i Wisławie trzy lata zbiegły jak jedna chwila w upojeniu miłości i szczęścia. Widują się z sobą dość często; ale wreszcie rybakowi niedosyć było na tém, chce żyć z nią ciągle, bez przerwy:

„Do wody! wody!... Tam będę twym bratem,
Twym sługą, jeńcem, czém chcesz, aby z tobą!
Zmiłuj się, puść mię; to straszno stać w bramie
Szczęścia, w otwartéj, a niemódz przejść progów.“

Ale Wisława zamiast chwilowéj męczarni śmierci, wskazuje mu drogę zasługi dla dostania się do niéj:

„bo trzeba
Już nieśmiertelność wywalczyć na ziemi,
Aby za ziemią żyć z nieśmiertelnemi.“

Wskazuje mu więc pole zasługi i do zdobycia wieńca chwały sama dopomagać obiecuje. Właśnie podówczas król duński Syward najechał pobrzeża Słowiańszczyzny, szerząc mord i pożogę. Zebrani w Gnieźnie Lechici, między którymi już są i *szlachcicowie* błyszczący jak *kwiat maku czerwony* (nb. przed historyczném jeszcze nastaniem Polski), niemogą się zgodzić na wybór *księcia*, a o najściu nieprzyjaciół ani zasłyszeli. Tam rybakowi każe iść Wisława, każe wziąć nad ludem zwierzchniczą władzę i uwolnić kraj od klęski. Świetna zbroja kupiona od Greków i dany przez Wisławę cudowny żagiel ułatwiły rybakowi otrzymanie *berła*, a dwunastu piérwszych Poski *szlachciców* (Zlechciców), potomków towarzyszów Lecha poddają się pod jego rozkazy. Rybak zostaje *księciem*, i z dwunastu ukorzonymi współzawodnikami zasiadłszy w „nawie bohaterów *purpurowemi wysłanéj zapony*“, płynie na czele swéj floty przeciwko Sywardowi; zwycięża go, wymusza daninę, zawiera z nim pokój, *wyższy mir* niż ów, którym był Lech zawiązek Polski udarował, wymienia zakładników i rozstaje się z Duńczykami na pozór w dobréj przyjaźni. Wyszymir *(wyższy mir)* na pamiątkę zwycięstwa zakłada miasto Duńsk (Gdańsk), i po ujściu trzech lat od téj pory, gdy już zamierza stamtąd odpłynąć, zatrzymany zostaje zdradą zakładnika, syna Sywardowego Jarmeryka, który zyskawszy podstępnie ufność Słowian, uciekł i począł zbierać przeciw nim zastępy. Oburzony tym czynem Wyszymir, a równie bolejąc nad dolą, jaka czeka jego zakładnika, młodego Krakusa w Danji, zwołuje radę.

„Wszyscy siedzieli zgrozą oniemiali!—
Nagle duch jeden wstąpił w całą radę:
— Płyńmy do Danji! płyńmy! zawołali,
Odbić Krakusa i ukarać zdradę!“

Gdy się ani spodziewali Duńczycy, zjawiły się szeregi Lechitów „groźne a jasne jakby z nieba spadły;“ rozpoczął się bój na lądzie; męstwo osobiste księcia przeważyło zwycięstwo na stronę Słowian; Krakus wyzwolony, a na pamiątkę pogromu założono gród Wizmar. Upojony powodzeniem Wyszymir chce całą Danję zamienić w żupaństwo; lecz *szlachta* Zlechcice, niechcąc podobnych zdobyczy, sprzeciwiają się temu zamiarowi; sądziłbyś, że jesteś w czasach Batorego, kiedy szlachta odmawiała poborów na wojnę. Wyszymir też ulegając im, powiada jakby Jan-Kazimiérz na sejmie abdykacyjnym:

„Straszno to prawo, które wam pozwala
Własnych monarchów ograniczać wolę;
Oby Zlechcice go nienadużyli!“

Postanowiono więc przywrócić Danji zupełną swobodę, oddając Jarmerykowi spadające nań po zabitym ojcu królestwo. Gdy się to dzieje, siostra Jarmeryka Hilda, postać niezmiernie wyrazista i jakby z sagi skandynawskiéj wycięta, a bardzo przypominająca charakterem swoim działającą pod innėm niebem Elsinoe,—niewiedząc o zamiarach Lechitów względem Danji, za pomocą czarów i fortelu gotuje zgubę Wyszymirowi. Opłątany miłością ku niéj, miłością wprawdzie tylko taką, która oczarowała jego „wzrok i myśli,“ lecz do serca niesięgła,—Wyszymir lubo nigdy niezapominał o Wisławie, obudził jednak w niéj żałość i żądzę kary za wykroczenie przeciwko jéj najświętszym uczuciom. Hilda czarując Wyszymira, sama też niemogła wytrwać w skalistéj nieruchomości:

Orlica orlu zastawiła sidła
I w nich swe własne uwikłała skrzydła;

lecz idąc za uczuciem miłości ojczyzny, chce otruć zwabionego na swój okręt księcia. Gdy mu podała zgubny napój, Wyszymir niosąc do ust czarę, odezwał się:

„Spełniam tę czarę
Za wolność Danji!“

Rażona jak gromem takiém odkryciem wzniosłego postanowienia, Hilda wyrwała z rąk jego czarę i zdejmuje zeń guślarskie opłątanie miłości. Tymczasem wiedziona zemstą Wisława przybywa w towarzystwie swego straszliwego ojca Bałtyku, aby wymierzyć karę nad niewiernym kochankiem. Rzecz cała się wyjaśnia; Wyszymir na dowód swéj wierności względem bogini skacze do morza, następują zaślubiny i wieczne wesele. Zlechcice ogłaszają wolność Danji.

Z tego krótkiego zarysu łatwo się przekonać, iż cały poemat p. t. „Wyszymir“ zdaje się być utworzonym na przekorę historji. Już w Lechu rzucone były te nasiona oligarchji, które w Wyszymirze na dobre się rozrosły i doszły potwornych rozmiarów. Zajrzyjmy do Szafarzyka: „Wszyscy Słowianie byli w pierwotnéj dobie, co do swobód i praw, *jedni drugim równi*... Poddaństwo i niewola przyszły do zachodnich Słowian dopiero *późniéj* od Niemców, do południowych zaś od Greków i Włochów... Rozdrobienie ich na małe i niepodległe gromady i *ludowładny rząd narodowy* przeszkadzały wszelkiemu odrywaniu się od rolnictwa... Przyrodzona łagodność ich charakteru i obyczajów, *skłonność do swobodnego żywota*, mogła jedynie w samém powołaniu rolniczém naleźć zaspokojenie... Rząd powszechny ziemski najdował się w ręku samego narodu: ojcowie rodzin władali niemi nieograniczenie; *wybierana* i *ustanawiana* przez nich na zjazdach narodowych starszyzna, wojewodowie, księża (ludzie uczeni), późniéj zaś rozlicznemi imionami lechów, panów, władyków, żupanów, bojarów i t. d. oznaczeni, sprawowali rzeczy domowe i pospolite...“ Maciejowski, też utrzymuje, iż w pierwotnych czasach Słowiańszczyzny szlachectwo było nie rodowe, lecz osobiste; tłómacząc to na zrozumialszy język dzisiejszy, otrzymamy, iż szlachectwa oligarchicznego u pierwotnych Słowian niebyło: było tylko wyniesienie się osobistą zasługą. Jakże się to da pogodzić z owymi Zlechcicami, kandydatami do *tronu*, z których potrzeba było koniecznie jednego wybrać, tak, że ledwie *cud* mógł wprowadzić na *tron* rybaka? z ową ciążącą na *księciu* radą Zlechciców, którzy choćby chcieli, pewnoby niemogli napisać pactów conventów, jako *nieumiejętni* pisma? z ową purpurą, owemi karmazynami, płomieniami i czerwonym makiem ubiorów, od których aż czerwono w poemacie? z owym nakoniec *tronem*, który był wszędzie wożony za *księciem*, bo nawet na „kwiecistych polach“ Danji Wyszymir siedzi „na białym tronie“ w pośród wojska? Bo jest i wojsko: trudno wyobrazić panów bez poddanych i księcia bez żołnierzy. Chociaż więc Szafarzyk powiada, że „różnica między Słowianami a ich nieprzyjaciółmi była jedynie ta, iż u nich *wojna niebyła rzemiosłem;*“ u Deotymy jednak wojsko stanowi coś osobnego od narodu, ma swojego kandydata do tronu Stójgniewa, swoich wodzów „o buławach.“ Niezbywa też i na chłopach, lubo nieszukając daléj, dość tu na zbicie przytoczyć przypisek Bohomolca do Żywota Jana Tarnowskiego, objaśniający wyrażenie Orzechowskiego: „Słowo *chłopi* owego (XVI) wieku nieznaczyło pogardy; używano go za łacińskie *viri*.“ Tymczasem na lat tysiąc przed wiekiem XVI, u Deotymy rybak w skromności swojéj niemoże przypuścić, żeby miał zostać *księciem*, a to dla tego, że jest *prostym wieśniakiem;* a gdzie indziéj jeszcze dobitniéj tę myśl wyraża:

„Lecz jak być może, abym ja ubogi,
Ja chłopek, rybak, ja właśnie, téj łaski
Tak rzadkiéj doznał? Bym ja, widział bogi?“

Tu już posunięto się nawet po za granicę, jakiéj sięgała w czasie największego swego wybujania oligarchja polska: w Polsce była tylko wyłączność władzy, a tu jeszcze i wyłączność teokratyczna, któréj nigdy dzieje słowiańskie niezaznały! Rozszerzyłem się nad tém, bo właśnie jest to punkt największéj wagi. Gdyby Deotyma poemat swój nazwała „Herbarzem w pieśni,“ anibym na to zwrócił uwagi, jak niezwracałem na herby Noego i Sema, któremi ich Paprocki obdarzył. Lecz gdy w kolebkę Polski Deotyma składa tę samą ideę, trudno się nad tém niezastanowić i niezapytać o konsekwencje. Pośpiech, z jakim autorka przedsięwzięła i wykonywa swą pracę (czego zaraz poniżéj złożę dowody), niedał jéj zastanowić się nad ostatecznym straszliwym wypływem téj myśli, któréj przesłanki kazała wypowiedzieć „Lechowi,“ a jeszcze bardziéj „Wyszymirowi“ i najsłabszemu z pomiędzy znajdujących się w téj książce utworów „Dwunastu Wojewodom.“ Gdyby miała czas do rozważenia tego, co mimowiednie wsiąkło w jéj ducha z otaczającego koła, gdyby się zastanowiła nad późniejszemi wypadkami i ostateczném słowem „Polski,“— samaby ze zgrozą odepchęła tę myśl ciasną, która jéj dziełu naznacza zakres o wiele szczuplejszy, niż tytuł zapowiada.

Niebędę się dłużéj zastanawiał nad szczegółami, wcale nierymującemi z wyobrażeniem, jakie nam dają historycy o pierwotnéj Słowiańszczyźnie: ani w „Wyszymirze,“ ani w „Dwunastu Wojewodach“ niema nic historycznego, prócz gołych nazwisk i świata skandynawskiego, który tu wybornie przedstawiony, ale jeno ubocznie może nas obchodzić.—Lecz nawet wyjęty z granic oznaczonego czasu, „Wyszymir“ podlega wielu zarzutom. Czém jest ów rycerz, bohatér tego poematu? z samego siebie niczém. Mniejsza o to, iż jest on jakimś pomorskim księciem, mało interesującym Polaków, niech tylko stanie przed nami jako mąż, na którego nagrobku można będzie napisać: *vir*. Tymczasem tego właśnie w nim niema. Jego obiór, to nie obiór Konrada, który nim został mistrzem,

„Sławą napełnił zagraniczne domy,
W bitwach na czele, piérwszy był na murach,
Piérwszy zahaczał pohańców okręty;
Nietylko między krzyżowemi roty
Wsławił orężem młodociane lata:
Zdobią go wielkie chrześcijańskie cnoty,
Ubóstwo, skromność i pogarda świata.“

Wyszymir przed wyniesieniem niczém się nie zasłużył narodowi; zaleca się do tronu nie ubóstwem, ale kupioną od Greków za bursztyn Wisławy zbroją; przekonywa umysły nie tém, że

„powszechna międy bracią zgoda
Nad wszystkich wyżéj stawi Wallenroda,“

ale potęgą żaglu cudownego;—jedném słowem wybrany zostaje dla tego, iż jest kochankiem bogini. W bitwach jego toż samo widzimy: zwycięstwo nie w nim, lecz w żaglu cudownym spoczywa; ilekroć walczy pod ochroną téj czarodziejskiéj z promieni utkanéj tarczy, tyle razy jest zwycięzcą, lecz skoro wbrew przestrodze Wisławy wysiądzie z łodzi, zaraz zostaje obalony, a w końcu i ginie z tego po-

wodu. Samo nawet udarowanie Danji wolnością nie od niego, lecz od Zlechciców wyszło. Trudnoby było niewątpliwie wyrzec Wyszymirowi to, co powiedział Konrad:

„Ja to sprawiłem! jakem wielki, dumny!“

Jak przewagi jego za cel główny miały nie wyzwolenie kraju od najazdu Sywarda, lecz pozyskanie prawa na wiekuiste obcowanie z Wisławą, tak i śmierć jego to nie śmierć Alfa, który

„Jak Samson, jednem wstrząśnieniem kolumny
Zburzył gmach cały i runął pod gmachem.“

Wyszymir skacze do wody, żeby dowieść wierności swéj względem kochanki i z nią się połączyć.

O całą potęgę ramienia i aureolę rycerskości jest wyższym od Wyszymira Duńczyk Harald, „bożyszcze korsarzy,“ postać uboczna w poemacie, a jednak olbrzymio zarysowana. Dość tu przytoczyć kilka słów jego, z któremi się odezwał do Lechitów, gdy ci nazad odwieźli podstępem schwytanego Duńczyka.

„I powstał Harald, i wyrzekł do gości:
— Rzadko ja czynnie wychodzę do boju,
Jużem syt sławy, a przytém z litości,
Bo gdzie uderzę, tam długa żałoba!
Lecz wasz czyn, Lachy, tak mi się podoba,
Że dla was jutro zaniecham spokoju;
Takich aż miło wyzywać rycerzy!
Baczcie: łódź piérwsza, co na was uderzy,
To będzie moja!“

Świat skandynawski, chociaż zwyciężony w polu, wielkością swoją przygnębia w poemacie świat słowiański, chodzący na pasku bóstw, w które nikt niewierzy i może nigdy nie wierzył. Fabrykanci bogów dla naszych ojców tyle tego narobili, iż niezapomnieli nawet o bożku opiekującym się miotłami; tego jednego dosyć, żeby te bóstwa wymieść na podwórz. Pośpiech niedał Deotymie zwrócić uwagi na tę okoliczność.

Pośpiechowi również zawdzięczany wiele rażących w całém dziele niestosowności, które chociaż są drobne, lecz już dla tego samego, iż odbijają się od nadzwyczajnych piękności myśli i słowa, świecących na każdéj karcie téj książki, tém bardziéj uderzają w oczy. Oprócz przytoczonych wyżéj pięknych ustępów, weźmy tu jeszcze choć kilka. Oto jest opis robienia cudownego żaglu przez Wisławę dla kochanka:

„W jakiejś pośpiesznéj pracy zatopiona,
Tajemne słowa rzucając w namyśle,
W ręku ma czółnko wycięte z jaskrawéj
Muszli, a przed nią z kryształu ulany
Cudnie rzeźbiony tkacki warstat stoi.
Ona co chwila dłoń wznosi, i cienki
Promień księżyca nakształt jasnéj nici
Ściąga i skręca, a co który schwyci,
To go dorzuci do tkaniny swojéj,
I kraśne czółnko ze szmerem przesunie.“

Oto jeszcze parę myśli, które w przysłowie przejśćby powinny:

„—Gdy się roztropność ze śmiałością zbrata,
Mogą bezpiecznie iść przez pożar świata.
— Kto przeszedł wielkie klęski i rozpacze,
Ten nie nad wszystkiém i niełatwo płacze.
— Bo władcom ludu niebo nieinaczéj
Jak przez głos ludu swą wolę tłómaczy.“

Obok tylu dowodów refleksji czém wytłómaczyć, jeżeli nie pośpiechem, następujące usterki, na które dość było zwrócić uwagę, ażeby je zgładzić.

„Jak się r z ę s a p i o r u n u skrzy p o d jéj powieką;“

rzęsa jest na powiece.

„A ż u j e łan p o ż a r t y;“

można żuć przed, ale nie po pożarciu.

„Oni dziatkom s p ł o w i a ł e uścisnęli głowy;“

spłowiałą głowę może mieć starzec, dziecię tylko płową.

„Lecz wszystkie w progu zdjął p o d z i w s t r u c h l a ł y;“

struchleć, to znaczy stracić czucie, zostać jakby nieżywym ze strachu, któż w takim stanie może się dziwić?

„Bożek nań zwrócił oczy, co g o r e j ą s m u t k i e m;“

w smutku oczy tracą nawet zwyczajną żywość.

„Patrzymy z dala, a tam na pokładzie...
Król... pije z czary g r u b o p o z ł a c a n é j;“

jak z dala można rozróżnić, czy co jest złote lub pozłacane, i to jeszcze grubo albo cienko?

Tyle cenię niezaprzeczony, wysokiego polotu talent Deotymy, iż ani przypuszczam, że za to drobiazgowe czepianie się pojedyńczych wyrażeń, zechce mię policzyć do sławnych onego czasu *ixów* warszawskich. Pewien jestem, iż potrafi odróżnić życzliwych jéj, równie od nieprzyjaciół, jak i od fałszywych pochlebców, którzy wmawiając w nię nieomylność, prowadzą na błędne ścieżki pojęć społecznych i wdrażają do lekkiego rozważania każdego mającego się wyrzec słowa.

Wincenty Korotyński.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Codzienna (do 33):

— Korespondent z Brzezin opisuje powstanie tam czytelni. Publiczność czytająca, dowiadując się ciągle, że jest *światłą, oświeconą*, że jest *łaskawą* jeżeli czyta,— zdarza się niekiedy, iż w saméj rzeczy wierzy tym umizgom i mniema, że można być *światłym* jak słońce bez przykładania materjału, ażeby w nas zawsze płomieniała wiedza, że bez świécy można być *oświeconym* dziś w wieczór dla tego, iż wczoraj wieczorem miało się lampkę zapaloną w gabinecie, że wreszcie robimy komuś *łaskę*, jeżeli się uczymy. Takie mniemania są dzisiaj już rzadkie: niemniéj przeto może być użytecznėm dla tych nielicznych wyjątków wskazanie, jak się małym kosztem nabywa środki do zdążania krok w krok za rydwanem przemądréj córki Jowisza. Obywatele brzezińscy, czując wedle słów korespondenta, że nam trzech rzeczy bardzo potrzeba: rozumu, rozumu i rozumu, uradzili, iż zamiast przepędzać długie wieczory zimowe na drzémce lub preferansie i wiście, lepiéj je poświęcić czytaniu dzieł pożytecznych,— spisano na prędce warunki mającéj się założyć czytelni, przyjęło je trzydzieści osób i rzecz wywinęła się jak z płatka. Droga, którą się doszło do czytelni była bardzo prosta i niecięzka na kieszeń, co u nas, którzy książki jeszcze niekiedy liczymy do sprzętów zbytkowych na równi z grającemi tabakierkami, jest rzeczą niemałéj wagi. Każdy zapisujący się w liczbę członków czytelni brzezińskiéj, składa na książki kupić się mające miesięcznie z góry złp. 4, co wyniesie na rok ledwie 48 złp. Zapisujący się nabywa prawa do czytania wszystkich książek kupionych dla czytelni, których naturalnie tém więcéj będzie, im większa liczba osób przystąpi do udziału. Dzieła sprowadzające się do czytelni są w połowie historyczne i naukowe, a w połowie powieściowe. Każdy z członków ma prawo trudniącemu się sprowadzaniem dzieł przedstawić spis, jakie książki chce mieć w czytelni, co na ogólném kwartalném zebraniu przyjmuje się lub odrzuca; jeżeliby połowa głosów była za jakiém dziełem w języku obcym, ogół niebędzie miał nic przeciw temu. W końcu roku wszystkie dzieła rozdzielają się pomiędzy składkujących, tak, iż każdy otrzymuje w książkach zwrót całkowitéj złożonéj przez się summy: czytanie więc wszystkich dzieł w ciągu roku nic składkującym niekosztuje, chyba weźmiemy na uwagę lichy procent od 48 zł. i małe nadszarzanie książek. Tą prostą i łatwą drogą doszło się w Brzezinach z końcem przeszłego roku, do tego, iż było w czytelni książek górą na 200 rubli W d. 19 stycznia rozdzielono wszystkie dzieła na 30 równych co do ceny serij, i każdy ze składkujących za pomocą losowania jednę z nich na wyłączną już własność otrzymał. Lecz gdy przyszło do ostatecznego rozwiązania tym sposobem czytelni, niestało sił do pogodzenia się z takiém morderstwem, i wszyscy złożyli na powrót swoje paczki z książkami jeszcze na rok jeden, zapisali się nadal i sąsiadów namawiać do udziału przyrzekli. Potwierdzono więc dawne warunki i dodano do nich jeden nowy: utworzenie abonamentu miesięcznego. Tym sposobem, jeżeli biorący udział w czytelni pójdą za wskazówką ogólniejszego pożytku, i zrzeką się wypłaty w książkach tych drobnych składek, które aż nadto im się wynagradzają czytaniem (u nas za sam abonament płaci się do 60 złp. rocznie),— można przyjść powoli do bardzo pięknéj bibljoteczki. Korespondent słusznie uważa; że mały ten na pozór facik może mieć znakomite następstwa. „Niech tylko w 50 miejscach myśl podobna do naszéj powstanie, a rocznie rozejdzie się po kraju książek za 10,000 rub., przez co o wiele zmniejszy się drogość książek, na którą wszyscy tak słusznie powstają, z jaki tysiączek osób nabierze smaku do czytania, do uczenia się, do niemarnowania czasu na próżno, z jakie parę set osób zachęci się do kupienia sobie na własność tego lub owego dziełka...“ A daléj, dosnujmy myśl korespondenta, czyż nieznamy tego pewnika nauki moralnéj, że ciemnota jest matką własnowolnych występków i bezwiednych win społecznych? czyż niewiémy z elementarza ekonomji politycznéj, że im praca jest rozumniejszą, tém sowiciéj natura swemi bogactwy ją opłaca? A nudy? Boże drogi! na samo wspomnienie takiéj np. Lidy, o siedm mil od niéj trudno uskromić poziewanie!

— Korespondent rzymski „Czasu“ pisze, iż ojciec Theiner był bardzo wzruszony wiadomością o kapłanie polskim, który oszczędzony przez siebie grosz wspaniałomyślnie na zbior „Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae“ przeznaczył. Przystoi zaiste, abyśmy, ile nas stać na to, nieśli pomoc czcigodnemu badaczowi, ktory przezwyciężył niesłychane trudności i podjął trud olbrzymi, aby kraj nasz udarować jednym z najważniejszych dziejowych pomników, jakie wzniesiono w XIX stuleciu.

— Powstał w Warszawie nader piękny zamiar illustrowanego wydania Paska. P. Pietkiewicz dostarcza na to funduszu; J. Bartoszewicz zajmuje się przejrzeniem tekstu, ułożeniem życiorysu i dodaniem przypisków porównawczych; część wydawniczą i artystyczną wziął na siebie J. Kraszewski. W części artystycznéj ma być odwzorowanie autentycznych pamiątek w. XVII, jak Pamiętniki Paska od tworzyły ten wiek w żywém słowie.

— Na posiedzeniu oddziału archeologji i sztuki w Tow. naukowém krak., między innemi, przewodniczący T. Żebrawski odczytał część swéj rozprawy o pieczęciach krajowych.

— Odebrana wiadomość z Żytomierza głosi o wyjściu następnych dzieł nakładem Hussarowskiego: Elementarz większy A. Grozy; Opowiadania Kurennego M. Grabowskiego; Zasady ekonomji politycznéj L. Jakubowskiego; Trzy powieści A. Grozy; O owadach szkodliwych przez G. Belkego; Śmieciński, powieść poetyczna A. Grozy.

— P. Leon Kunicki wyrysował szereg dowcipnych obrazków p. t. „Wynalazki i ulepszenia w gospodarstwie rolném, jakich się w krótce z za granicy spodziewać można, a między temi aparatu do śpiesznego wylęgania kurcząt z sałatą i jajami,“ oraz „Marzenia i rzeczywistość.“

— Nakładem A. Wiślickiego w Warszawie wyszła broszura p. t. „Uprawa chmielu w zastosowaniu do średnich i małych gospodarstw kraju.“

— W niemieckim „Magazynie literatury zagranicznéj,“ p. Woycke profesor kaliski, rozpoczął druk swojéj historji literatury polskiéj.

Gazeta Warszawska (do 33):

— P. Falkenhagen Zaleski, któremu zawdzięczamy umiejętne podniesienie myśli o założeniu Domow zleceń, dał do będących przed nami nrów G. W. ważny artykuł p. t. „Wysokie ceny płodów ziemskich i Domy zleceń rolników.“ Z przedstawionego tu obrazu handlu zbożem, a szczególniéj pszenicą na rynku angielskim, wypisujemy następujące wnioski, które w samym artykule poprzedzone są obszernym wywodem: „Czy z końcem marca i początkiem kwietnia, gdy dowozy zboża na wielką skalę do portów angielskich przybywać będą, potrzebowanie konsumpcji utrzyma się w równowadze z ofiarowaniem, czy je nawet prześcignie? trudno odgadnąć. Nieśmiem w téj materji mojego objawić zdania, bo rzeczywiście nikt z zupełną pewnością w tym przedmiocie wyrokować niemoże. A jeśli nietwierdzę, że ceny spadną, chociażby chwilowo (co prawdopodobniejsza), to mniéj jeszcze utrzymywać mi wolno, że ceny już wysokie, jeszcze wyżéj w górę pójdą... Zważając na wszystkie okoliczności, sądzę, że słusznem jest, aby nasi właściciele ziemscy, posiadający znaczne partje pszenicy do sprzedania, zastanowili się spokojnie i z rozwagą, czyli roztropném jest z dzisiejszych cen (*) korzystać, albo czyli jest roztropniejszém oczekiwać dalszych losów spekulacji? Że ceny dziś już wysokie, prędzéj spaść jak podnieść się mogą, zdaje się, że się na to wszyscy godzimy. Zresztą podniesienie od punktu już *wysokiego* niemoże być bardzo znaczne; gdy przeciwnie, upadek od tego wysokiego punktu może być gwałtowniejszy i cięższy. Kto chce spekulować na *zbiory przyszłe* (1861) swém zbożem, może rzadkim trafem na téj spekulacji wyjść dobrze; ale dziesięć przeciw jednemu stawić można, że się omyli i że w oczekiwaniach swoich gorzkiego dozna zawodu... Z uwag tych ten korzystać będzie kto zechce; a jeśli się zdarzy taki, który zgodzi się ze mną, że z cen wysokich dzisiejszych korzystać należy, że jeśli nie całą partję pszenicy, to przynajmniéj jéj połowę lub dwie trzecie części dziś zrealizować trzeba, zatrzymując resztę do dalszych wypadków,— jeśli się taki znajdzie, to mam nadzieję, że do urzeczywistnienia swojego zamiaru przystąpi nieinaczéj, jak za pośrednictwem Domów zleceń. Nic bowiem w rzeczy saméj do obniżenia cen rychléj niedoprowadzi, nic bardziéj nieośmieli spekulantów zbożowych do korzystania z gotowości rolników naszych do przyjęcia cen dzisiejszych, jak współubiegania się tychże rolników jednego przed drugim ze sprzedażą swoich oddzielnych partij. Ażeby tego popłochu i tego niepotrzebnego obniżenia cen uniknąć, a nawet im zapobiedz, wszyscy rolnicy przedawać winni zboże swoje, koniecznie i bezwarunkowo, za pośrednictwem właściwych swoich Domów zleceń...“ Dwudziestoletnie doświadczenie autora w zawodzie handlowym nadaje wysoką wagę tym radom, których p. F. Zaleski ziemianom naszym udziela.

— Na posiedzeniu komitetu Towarzystwa naukowego krakowskiego d. 28 z. m., po oznajmieniu o urzędowém potwierdzeniu prof. Józ. Majera prezesem Towarzystwa, prezydujący wydziałów obrali wice-prezesem Fryd. Skobla prof. uniwersytetu Jagiellońskiego.

— D. 1 i 3 b. m. dane były w Warszawie dwa koncerty, jedne na drzewo dla biednych przez Nową Resursę, drugi na dochód Jasnogóskiego klasztoru pp. Marjawitek przez artystów opery i orkiestry. Na obu koncertach, jak powiada G. W. „sale były dobrze zapełnione,“ co tém większą chlubę przynosi Warszawianom, że w innych razach nie bardzo się kwapili na zabawy w tegorocznym karnawale.

— Zasłużony scenie warszawskiéj p. Ludwik Panczykowski, po 35 latach otrzymał emeryturę. Pożegnanie jego z towarzyszami i publicznością w d. 4. stycznia, było nader rzewne i chlubne dla artysty.

— W Lublanie zakończył życie prof. ks. Fr. Metelko. Testamentem zapisał 10,000 złr. na powiększenie dochodu szkółek parafjalnych, 200 złr. na wsparcie biednych uczniów gimnazjum lublańskiego, a nadto ustanowił sześć rocznych nagród po 50 złr. dla nauczycieli elementarnych, którzy się odznaczą zamiłowaniem języka słoweńskiego i hodowaniem drzew owocowych.

— Od początku roku bież. wychodzi w Lublanie dziennik niepolityczny p. t. „Uczitelski Tovarz“ (Towarzyski nauczyciel), redagowany przez nauczyciela S. Praprotnika w języku słoweńskim.

Tygodnik illustrowany (70 — 71):

— Na czele nru 70 znajdujemy portret i życiorys znanego kompozytora Karola Karpińskiego, którego „Szkoła na fortepjan“ rozniosła szeroko po kraju imię swojego twórcy. Na czele zaś następującego nru 71 umieszczono wizerunek i pracowicie skreśloną przez J. Bartoszewicza bjografję ks. Eustachego Wołłowicza biskupa wileńskiego, zm. 1630 r. Była to jedna z najpiękniejszych postaci w szeregu biskupów naszéj katedry.

— P. J. Prusinowski dał parę drobnych szczegółów z życia Juljusza Słowackiego w objaśnieniu do przesłanych przez się „pamiątek malowniczych po rodzinie Słowackich,“ skwapliwie, jak należało, zamieszczonych w Tygodniku. Są tu dobrze rytowane: portret Euzebjusza Słowackiego, pomnik Juljusza na cmentarzu Montmartre, kopja własnoręcznego rysunku Juljusza przedstawiającego szkic familijnego nagrobku dla Januszewskich, oraz szkaradnie zrobiona na drzeworycie kopja malowanego przez Rustema portretu Juljusza Słowackiego w wieku dziecinnym.

— Przed niedawnym czasem wszczął się był spór w pismach codziennych warszawskich o to „czy nos dla tabakiery, czy ona dla nosa”—przepraszamy, nie o to wcale, lecz czy powieść polska jest lepszą od francuzkiéj, czy też francuzka od polskiéj? Z równém powodzeniem mowiono i za i przeciw, bo powieść polska jest lepszą dla Polaków, a francuzka dla Francuzów. Z powodu tego sporu urodził się w Tyg. artykuł p. Kaszewskiego, który przyznaje starszeństwo nad obiema powieści angielskiéj, i radzi zapatrywać się na nię naszym pisarzom, nie żeby naśladować, leez żeby od niéj się uczyć.

— W końcu bjografji Czackiego p. W. Grochowski podaje następującą wiadomość. Dwaj wychowańcy szkoły krzemienieckiéj, pp. Karol Kaczkowski i Antoni Kamiński, wezwawszy do współpracownictwa lub pomocy wszystkich byłych professorów i uczniów liceum krzemienieckiego, wszystkich, coby posiadali jakieś odpowiednie celowi pamiątki lub wiadomości, chcą wznieść pomnik pamięci Czackiego, wydając jego dzieła, listy i kreśląc obszerny żywot; następnie żywoty wizytatorów, dyrektorów, prefektów, celniejszych professorów i uczniów: aby samo dzieło i jego owoce dały świadectwo o człowieku.

— Wyszła z druku broszura p. t. „Nowy sposób wyrabiania piwa z kartofli, melasu i jałowcu.“ Sprzedaje się w *kopertach* (do cudzego prosa nietkaj nosa), po *pięć rubli srebrem* za egzemplarz. Ciekawa rzecz, gdyby Kopernik żył w nasze czasy, po czemuby sprzedawał broszurki zawierające wiadomość o wydarciu niebiosom tajemnicy ich tanów wiekuistych?

— Zamek szydłowiecki sprzedają za 2,000 rs. Sprzedaż ta ogłoszona już w grudniu r. z. spełzła na niczém; obecnie drugi raz ponawiają ogłoszenie. Autor kroniki tygodniowéj słuszną czyni uwagę, że szkodaby było, gdyby ten gmach dostał się w ręce jakiego spekulanta, któryby do reszty rozebrał starożytne owe mury dla nędznych zysków na materjale.

— Dla czego w Warszawie nieumieją przypadkować niektórych rzeczowników? Czyja powaga, od Parkosza do Morzyckiego włącznie, uświęca pisanie: „mieszkał w *Biały*“, „kaplica w *Jaworzny*”? Jeżeli to są wzięte rzeczownie przymiotniki, jak dotąd zawsze było, to powinny się odmieniać: *w Białéj, Jaworznéj*; a jeżeli już na złość dawnym przypadkować wedle formy rzeczowników, to niech będzie: w *Biale, Jaworznie*, jak w chwale, w wannie, i. t. p. W języku polskim niema ani jednego wyrazu, prócz mających przybierającą niby miękką *c, cz, dz, rz, sz*, któryby się kończył w 7ym przyp. na *y*.

(*) Około 7 rub. sr. za korzec pszenicy w Królestwie.

KRÓTKI PRAKTYCZNY WYKŁAD ZASAD
GOSPODARSTWA LEŚNEGO

przez
T. Snarskiego.

(*Dalszy ciąg Ob. N. 10.*)

Ponieważ przedstawienie każdéj rzeczy nie ogólnikami, ale na przykładzie najlepiéj przedmiot objaśnia, przeto weźmy np. przestrzeń lasu, w któréj przemagający drzewostan jest sosna i jodła, z małą przymieszką dębu, jak się to najczęściéj zdarza, oraz miejscami lub w pomieszaniu napotykana brzezina. Pierwszą czynnością naszą przy urządzeniu takiego lasu, jest zdjęcie najszczegółowszego pomiaru, któryby nam oznaczył dokładnie nietylko ilość przestrzeni w morgach lub włokach, lecz zarazem gatunek w każdém miejscu przemagającego drzewostanu, jego wiek i wartość, t. j. stan jego obecny.

Przypuszczamy, że w lesie, który bierzemy za przykład, chcemy otrzymywać średni budulec i drzewo opałowe i z tego względu przyjęliśmy dlań kolej 80 letnią. Rzecz więc naturalna, że na tyle części las nasz podzielić winniśmy, czyli tyle cięć naznaczyć.

Tu napotykamy w naznaczeniu cięć, ze względu na miejscowe potrzeby, dwa systemata, t. j. *powierzchniowy* i *materjalny*. Jeżeli potrzeby miejscowe, np. fabryczne i t. p., wymagają corocznie pewnéj stałéj ilości drzewa, wtenczas bez względu na równość powierzchni cięć, naznaczamy na roczne cięcie taką przestrzeń, któraby nam ilość żądaną drzewa dostarczyła; cięcia te będą mniejsze lub większe, stosownie do zwarcia i wieku napotykanego drzewostanu, do czego doprowadzi ocenienie na pewnéj przestrzeni massy drzewnéj, o czém przy szacowaniu i użytkowaniu lasów obszerniej mówić będziemy.

Jeżeli nas nie krępują wyż wskazane okoliczności, to przyjmujemy systemat *powierzchniowy*, który dla gospodarstwa dogodniejszy i las daje nam regularny z pewném stałém stopniowaniem.

Dajmy na to, że przyjęliśmy system *powierzchniowy*. Nim przystąpiemy do naznaczenia cięć, winniśmy się rozpatrzyć i poznajomić dokładnie i na gruncie i na planie, ze stanem naszego lasu, t. j. gdzie on młódszy, gdzie starszy, gdzie on rośnie dobrze, a gdzie karłowato, gdzie on zwarty, a gdzie, nalazny, i stosownie ile się pokaże znacznych różnic co do wieku, roślinności i stanu zwarcia, na tyle części, czyli obrębów gospodarczych las nasz podzielić.

Z tych to obrębów wybieramy najprzód ten, który najwcześniejszego wymaga odmłodnienia i od niego zaczynamy, dalszym stosownie do wyż wskazanych przyczyn stosowne naznaczamy z kolei numera. Kiedyśmy przyjęli dla naszego lasu systemat powierzchniowy i koléj 80-letnią, stosownie do przestrzeni każdego obrębu naznaczamy odpowiednią dla niego liczbę cięć rocznych. Zbytecznem zdaje się mówić, że tak pomiar lasu, jak mianowicie naznaczenie cięć na gruncie równoległych, wskutecznia się za pomocą busoli opatrzonéj dokładną igłą magnesową i kątomiarem.

Przy naznaczeniu cięć rocznych w gatunkach drzew skłonnych do wywrotu, np. świerk, a na piasczystym gruncie i sosna, zwracać należy uwagę, z któréj mianowicie strony przychodzą gwałtowne wiatry. Doświadczenie przekonało, że u nas najgwałtowniejsze wiatry i burze przychodzą od strony północno-zachodniej; dla uniknienia więc tak wielkich szkód, które te wiatry w drzewostanach zrządzają, cięcia należy zakładać w kierunku prostopadłym do strony panujących wiatrów, w porządku od strony północno-zachodniéj, ku stronie południowo-zachodniéj. Na wysokich zaś górach, cięcia naznaczać należy z góry na dół, t. j. naprzód naznaczać cięcia na górze i posuwać się z niemi corocznie na dół, tak, aby drzewa z cięć bieżących nie wywozić lub nie wyciągać przez cięcia zeszłoroczne, na których powstała młodzież byłaby niszczoną.

Podług więc tych warunków, uskuteczniliśmy naznaczenie rocznych cięć, i czyśmy już wszystko zdziałali? Niepozostaje nam, aby corocznie cięcia dokładnie się obsiały, aby stosownie rosły, t. j. w należytém zwarciu, aby znów zbytnią gęstością się nie głuszyły, aby dalsze obręby lasu, za nim przyjdzie na nich koléj odmłodnienia, nie maroowały drzewa przez psucie się jego, lecz aby po gospodarsku były urządzone i zanim przyjdzie na nich koléj, największy przyrost wydały. Zostaje nam więc cała uprawa i hodowanie lasu o czém obecnie pomówiemy.

Obsiew cięcia rocznego nastąpić może naturalny i sztuczny; do ostatniego tylko w ostateczności i to na niewielkich przestrzeniach lub haliznach między młodzieżą z naturalnego obsiewu powstałą, uciekać się zwykliśmy. Siew naturalny zwykle następuje przez ręby obsiewne, t. j. w cięciu roczném zostawiamy taką liczbę nasienników, t. j. drzew dojrzałych, zdatnych do wydawania nasienia, aby one całą przestrzeń cięcia obsiać mogły. Liczbę tę ustanawiamy następnie: Każde drzewo obsiać może w około siebie przestrzeń zakreśloną promieniem równającym się podwójnéj wysokości drzewa, w takiéj też odległości i nasienniki zostawione być powinny. Na nasienniki wybierać należy drzewa zdrowe, dojrzałe, ale nie stare i gładko rosnące.

Rozmaite rodzaje rębów obsiewnych, przedsiębrano w celu utrzymania naturalnego obsiewu, i tak, zakładano ręby *czyste*, t. j. w pień wycinając drzewo i rachując na obsiew w stronie przyległéj lasu i to nazwano rębami *czystemi w porządku ciągłym*, toznów zostawiano jeden ręb nietykalny a za nim drugi wycinano i tak daléj i to nazwano rębami *przeskakującymi*. To znów gdzie grunt okazał się zbyt skłonnym do zadarnienia, otrzymywano obsiew rębami *następnemi* t. j. *ciemnym, jasnym* i *zupełnym* w których się drzewo zwolna przerzadza aż do zupełnego wycięcia staro-drzewu a pozostawienia saméj tylko świeżo powstałéj młodzieży; lecz wszystkie te sposoby mają wielkie niedogodności.

I tak *ręby czyste w porządku ciągłym* dają obsiew bardzo zawodny, bo przetrzeń cięcia od strony lasu przyległéj nieregularnie się obsiewa, a gdy jeszcze przyjdzie rok i drugi nieurodzaju na nasienie, a tu cięcia się co rok posuwają i przestrzeń pusta się powiększa, to obsiew wcale nie nastąpi.

Ręby przeskakujące, tworząc szczeliny w lesie podlegają wielu opustoszeniom od burz i wiatrów, dają las nieregularny bo mięszany, i już tamują wszelki użytek z paszy leśnéj.

Nareszcie ręby *następne, ciemny, jasny* i *zupełny* nadzwyczaj niszczą powstałą młodzież przez wycinanie i wywózkę drzew starych i w jednych tylko lasach czysto świerkowych przyjęte być powinny, których inaczéj odmłodnić prawie naturalnym sposobem niepodobna. (*d. c. n.*)

KORESPONDENCJA
KURJERA WILEŃSKIEGO.

Londyn, *d. 31 stycznia 1861 r.*

Przed kilką tygodniami wezwałeś mnie, szanowny Redaktorze, do przesłania ci raz na miesiąc korespondencji z Londynu. Wezwanie to przyjmuję z wdzięcznością i ochotą i będę się starał, o ile zdolności mojéj, zadość mu uczynić. Ociągnąłem się jednak z odpowiedzią, to jest z nadesłaniem pierwszéj korrespondencji aż pod koniec miesiąca, albowiem zdawało mi się byc najwłaściwszém zastosować się do powszechnie używanego kalendarzowego podziału czasu, i w każdéj korrespondencji objąć sprawy i wydarzenia całego miesiąca. Lubo korrespondencje miesięczne z natury określenia swego, zawierać winny spis faktów zaszłych w ciągu miesiąca, jednakże nie wypływa stąd koniecznie, aby pisane być musiały w formie kroniki. Zdaje mi się, że zgodniejsza z życzeniem redakcji i czytelników Kurjera Wileńskiego będzie forma przeglądowa, jaką mym korrespondencjom nadać zamierzam. Porządek chronologiczny kroniki byłby zanadto oschłym; gdy tymczasem przegląd wypadków, ugrupowanych według względnéj ich ważności i oświetlonych z punktu widzenia, jakie piszącemu użycza dzień daty korrespondencji, będzie miał charakter obrazu i nie będzie pozbawiony świeżości, jeżeli nie pod względem wspomnianych faktów, to pod względem ich objaśnienia, wytłumaczenia, dopełnienia i ocenienia.

Lubo życie domowe i społeczne narodu angielskiego nie idzie za przykładem pór roku i nie objawia się co miesiąc w odmiennych kształtach, jednak jest wyjątek co do miesiąca stycznia. W styczniu Anglja zupełnie inaczéj wygląda, aniżeli w ciagu całego roku, można powiedzieć, że przez cały rok pracuje, a w styczniu weseli się i bawi. Surowość protestantyzmu i łamanie się z trudnościami stosunków społecznych dla utrzymania życia nie potrafiły stłumić w Anglikach popędu wrodzonego każdemu człowiekowi i narodowi do rozweselenia się; ograniczyły i ścieśniły tylko jego objaw. Zabawy, gdzieindziéj rozłożone na cały rok, zostały zredukowane w Anglji do jednego miesiąca. Wesoła Anglja, jak ją tradycja opisuje, weseli się dziś raz do roku. W obiadach ucztach, zabawach, grach, igrzyskach, wzajemnych odwiedzinach, podarunkach, odbywających się w Anglji w miesiącu styczniu, można znaleźć ślady prawie wszystkich zwyczajów świątecznych, zachowywanych przez inne chrześcijańsko-europejskie narody. Jest w nich cóś co przypomina i nasze gwiazdki, jasełka, karnawały i święcone wielkonocne. Ciekawe są opisy różnobarwnych obyczajów i obrzędow w używaniu u rozmaitych narodów; lecz nie mniéj ciekawe byłoby udowodnienie tożsamości i wspólności ich początku. Pokazałoby się z téj pracy, że wszelkie narody nie tylko w gruncie ale i z powierzchowności, są bardziéj zbliżone i podobne do siebie, jak na pierwszy rzut oka zdawać się komu może.

Charakter zabaw styczniowych w Anglji jest familijny i dziecinny. Anglik nadzwyczaj przywiązany jest do familji, i najszczęśliwszym się czuje w gronie rozweselonego kółka rodzinnego i blizkich znajomych. Ma wstręt do balów publicznych i mieszania się z osobami mu nieznajomemi. Chociaż bawią i weselą się wszyscy, jednakże pomiędzy tymi wszystkimi najlepiéj bawią się dzieci, młodzież i lud. Uczniowie przez cały styczeń uwolnieni są od szkół i wyjeżdzają do domów na wakacje. Dla zastosowania się do smaku młodzieńczéj publiczności, dyrektorowie teatrów odsuwają na bok opery, trajedje szekspirowskie i komedje, a w ich miejsce przedstawiają pantominy, osnute na powiastkach ludowych czarnoksięzkiéj treści, z domieszaniem alluzji do bieżących, ludowi znanych wydarzeń, które przedstawiają ze śmiesznéj strony. Chociaż w sztukach tych najważniejszą rolę odgrywają błazny, skoczki, tancerki, jednakie wystawy teatralne używane przy pantominach, zadziwiają i poważniejszych widzów czarującém wrażeniem. Niczém podobném nie mogą się poszczycić nawet teatra paryzkie.

Tegoroczna tęga zima, przez zamrożenie kanałow i stawów, nastręczyła ludowi angielskiemu jeszcze możność zabawienia się pod gołém niebem. Pomimo rzadkości mrozow w Anglji, a więc i rzadkiéj sposobności do ślizgania się na łyżwach, Anglicy jednakże nabyli wielkiéj wprawy w téj rozrywce, i oddawali się jéj z wielkiém powszechnym zapałem i zamiłowaniem. Ślizgano się w dzień, a jeszcze więcéj w nocy. Przez parę tygodni stawy w londyńskich parkach, a mianowicie staw Serpentine, przedstawiały co wieczor ożywione widowisko nocnych uroczystości przy światach licznych pochodni i ciągle zapalanych ogni sztucznych. Ślizgający się tworzyli rozmaite grupy, a ponieważ powszechnym dziś zwyczajem

stało się musztrować się i ćwiczyć w obrótach wojskowych, formowali także kolumny i udawali bitwy, rzucając szmermelami i innego rodzaju ślepemi fejerwerkami. Nie jeden wydarzył się wypadek niebezpieczny na tym ślizkim gruncie i w skutek palących żartów; ale to nie psuło zabawy tysiącom, któréj dopiero rozciecz koniec położyła.

Lecz świąteczny styczeń, połączony będąc tego roku z tęgiemi i trwałemi mrozami, nie dla wszystkich był hasłem do wesołości i zabawy. Zamrażając stawy dla podania zdrowym i pracującym rozrywki, zamroził zarazem wiele zatrudnień i rzemiosł i pozbawił kilkadziesiąt tysięcy ludu londyńskiego wszelkiego zarobku. Utrzymują, że w Londynie znajduje się 100,000 osob co niewiedzą dziś, czy jutro będą mieli co jeść i gdzie się przespać, czyli, których jutrzejsze utrzymanie zależy od zarobku, jaki jutro na ulicy znajdą. Łatwo sobie tedy wyobrazić, jaki wpływ na los tych tysięcy musiał wywrzeć mroz tęższy i dłuższy od zwyczajnych, który właśnie zmniejszył albo całkiem zniweczył możność znalezienia tego przypadkowego zarobkowania. Lud też londyński w tegorocznym styczniu wystawiony był na niesłychaną i od dawna niepamiętaną nędzę. Zimno podniosło także śmiertelność, która w ostatnim tygodniu doszła do 1900 śmierci i o 600 przeniosła zwykłą średnią tygodniową śmiertelność w téj porze roku. Zimno nadzwyczajne okazało się zabijającem dla podeszłych w wieku i cierpiących na płucowe słabości. Cholera mało co więcéj ofiar zabierała. Lecz pomimo nędzy, nie wiele ludzi umarło z głodu, dzięki poczuciu się społeczeństwa angielskiego do obowiązku dobroczynnności.

Anglja dla zaradzenia normalnéj nędzy, wypływającéj z jéj nieszczęśliwego układu społecznego, ma rozmaite instytucje, dawniejszéj i świeższéj daty, pozakładane to przez państwo, to przez możnych i majętnych, to przez sam lud, i utrzymuje jedne za pomocą podatków, a drugie za pomocą stałych składek dobrowolnych. Lecz domy ubogich, zakłady filantropijne i ludowe stowarzyszenia wzajemnéj pomocy nie byłyby w stanie podołać nadzwyczajnéj biedzie, gdyby nie przyszły im w pomoc nadzwyczajne filantropijne wysilenia i ofiary majętniejszych warstw społeczeństwa angielskiego. Jak mróz i głód zaskoczyły lud londyński nagle, niespodziewanie, w massie, tak uniesienie filantropijne było wywołane od razu, udzieliło się z szybkością elektryczną całemu narodowi i wydobyło od niego pomoc rychłą, wczesną i nie tylko dostateczną ale zbyteczną. Filantropja angielska zalała nędzę składkami. Nie tylko wszyscy biedni zostali uratowani od głodnéj i mroźnéj śmierci, ale dostało się dosyć i żebrakom z profesji, którzy mieli prawdziwe żniwo. Filantropja angielska, nie mając przygotowanéj własnéj organizacji do wynalezienia prawdziwie biednych, odróżnienia ich od oszustów, i do rozdzielenia swoich darów, umiała instynktowym sposobem obrać najwłaściwszą i najskuteczniejszą do tego instytucję z pośród już istniejących, narzucając sędziom policyjnym dodatkową nadzwyczajną funkcję rozdawania wsparcia, którzy też tę czynność przez 5 tygodni pełnili z gorliwością, wytrwałością i zadowoleniem publiczności. O ilości udzielonego wsparcia czytelnicy mogą sobie utworzyć wyobrażenie, jeżeli im powiem, że przez cały ten czas pięcio-tygodniowy, sądy policyjne, których jest kilkanaście w stolicy, co dzień rozdzielały po paręset funt. szt. pieniędzy i parę tysięcy biletów na zupy, chleb, węgle, kołdry wełniane, odzież zimową i t. d. Jeden z sądów zdając sprawę z szafarstwa grosza dobroczynnego podczas panującéj nędzy, nadmienia że rozdał w ogóle 10,000 f. szt. i około 40,000 biletów.

Anglja może być dumną z tego swego filantropijnego uniesienia. Wynosi ono jéj szlachetną stronę. Warto objaśnić jego źródło i wykazać środki jego szybkiego obudzenia, rozżarzenia, upowszechnienia i wyrażenia się uczynkiem. Niezawodnie do rozbudzenia uczuć litości i wpojenia cnoty dobroczynności w społeczeństwo angielskie przyczynia się najwięcéj wychowanie chrześcijańskie. Lecz dla czegoż inne narody, które otrzymują także wychowanie chrześcijańskie, nie mogą się pochlubić przykładem podobnéj dobroczynności? Oto, bo u Anglików, w pomoc chrześcijańskiemu poczuciu przychodzi poczucie obywatelskie. Anglik posiadając większe od innych narodów swobody, poczuwa się także do odpowiednio większych obowiązków. Gdyby naród angielski był rządzonym przez rząd, złożyłby obowiązek ratowania biednych na rząd; ale że sam się rządzi, czuje silnie, że ten obowiązek spada na niego i że go nikt w nim wyręczyć nie może. Wielką mitręgą w postępie narodowym jest oglądanie się, że ktoś inny, a nie sami mieszkańcy kraju mają zająć się polepszeniem bytu, podniesieniem oświaty i poprawą obyczajów ludu swego. Powtóre, majętniejsze klasy społeczeństwa angielskiego, w skutek wykształcenia politycznego, przyszły do przeświadczenia, że swoich majątków nie mogłyby utrzymać wobec otaczającego i oblegającego ich ubóstwa, gdyby chciały jedynie dogadzać swoim chuciom i zachciankom a nic z nich nie udzielić dla dobra biednych. W miarę poczuwania się majętnych do obowiązku pomocy dla ubogich, zmniejsza się lub powiększa przedział i rozdrażnienie pomiędzy klassami. Arystokracja angielska, więcéj się ucząc i więcéj zapominając od arystokracji innych narodów, wie bardzo dobrze, że łatwiéj sobie ująć lud wspaniałomyślny drobnemi ustępstwami, jak oprzeć się jego potędze, gdy rozpacz głodu i nędzy rozbudzi jego namiętności. Arystokracja francuzka, nie chcąc nic dla ludu ustąpić, naderemnie szukała ratunku wyżéj i została startą przez lud rozgniewany i rozhukany. Potrzecie, dziennikarstwo angielskie, podejmuje i wypełnia gorliwie, sumiennie i bezstronnie, obowiązki pośredników pomiędzy majętnymi a ubogimi. Nie przestaje ono nigdy przedstawiać pierwszym, że są szafarzami ziemskich darów, jakie opatrzność złożyła w większéj obfitości w ich ręce i przypominać im ich obowiązki większe, odpowiednio do korzyści większych, jakich używają, a drugim, to jest ludowi zalecać, że ostateczne wyrwanie się jego z biedy zależy głównie od jego własnych usiłowań, od jego trzeźwości, oszczędności, pracowitości. Dziennikarstwo angielskie, wydobywając na jaw nędzę stawia ją przed oczami całego narodu, i przemawia silnie do wszystkich uczuć litości, wstydu, honoru, godności, aby skłonić go do niesienia pomocy. Lecz nadaremne byłyby przemawiania publicystów, zaklinania księży, kolędowania filantropów, gdyby ci co posiadają dostojeństwa, tytuły, przywileje, dobra, nie mieli rzeczywiście pieniędzy do dania; gdyby posiadający wyższe pozycje socjalne nie dorabiali się pracą majątku lub niestarali się oszczędnością i rządnością przy odziedziczonych majątkach utrzymać. Równocześnie z liczbą ubogich wzrasta liczba majętnych. W Anglji dają bo mają, a mają bo nie próżnują i nie marnotrawią majątków; pracują nietylko aby mieć i używać, ale także aby iść drugim z pomocą. Bez możności świadczenia dobrze, nikt nie spodziewa się i nie może w Anglji wpływu pozyskać. Dobroczynność stała się zwyczajem, obowiązkiem klass majętniejszych. W rozchodach lordow angielskich, ofiary dobrowolne stanowią główną, nieodzowną i większą od wszystkich innych rubrykę. Nic zatém dziwnego, że przy tak powszechném i silném poczuciu się do obowiązków obywatelskich majętniejszych klas angielskich, społeczeństwo angielskie wolne jest od gwałtownych wstrząśnień wewnętrznych i na zewnątrz wywiera potężny wpływ moralny. Klassy możne, uprzywilejowane innych krajów, które przyprowadziły kraj swój do upadku brakiem cnot powyższych, powinnyby z przykładu Anglji czerpać naukę, jak się napowrót wznieść do wpływu i znaczenia obywatelskiego wobec swego ludu i naprawić złe, które przez dawną swą niedbałość i obojętność dla losu jego wyrządzili.

Kiedy się zgadało o nędzy, muszę też wspomnieć o téj, w jaką popadło téj zimy miasto Coventry i jego okolice, gdzie 7000 wyrobników wstążek jedwabnych i zawisłe od ich zarobku 30,000 ludności pozbawione zostały wszelkiego sposobu utrzymania. Upadek przemysłu tkaczów wstążek w Coventry nastąpił w skutek traktatu handlowego, który zdjął cło z wstążek francuzkich, z któremi angielskie nie mogły wytrzymać współzawodnictwa, i w skutek zmiany mody, która się mniejszą liczbą wstążek obchodzi. Jak w Londynie tak i w Coventry filantropja angielska obowiązku swojego dopełniła, składając na utrzymanie tkaczów w ostatniém mieście 80,000 f. szt czyli 480,000 r. sr. które przy pomocy funduszu krajowego na ubogich i stowarzyszeń wzajemnéj pomocy wystarczą na wyżywienie ich przez zimę. Lecz gdy z rozciecz bieda londyńska ustała, Coventry nie może się upamiętać, aż w skutek udoskonalenia maszynerji warstatowych i powiększenia odbytu ich wyrobów przez zmianę mody. I tu przychodzi mi zapisać godny naśladowania przykład, jak to dobrze mieć swoje własne, narodowe mody. Panie angielskie postanowiły zmienić modę na korzyść narodowego przemysłu i używać na przyszłość więcéj wstążek do swoich strojów. Po wystawach sklepów pierwszych modniarek można zobaczyć pełno nowéj mody strojów kobiecych, zamówionych przez pierwsze magnatki, do których obszycia i ozdobienia potrzeba wielkiéj ilości wstążek. Królowa angielska, jako pierwsza pani angielska, nie zaniedbała także dać ze swéj strony zachęty i nie tylko zakupiła wiele wyrobów z Coventry, ale kazała utkać dla własnego użytku pewną ilość wstążek według wzoru wstążki chińskiego smaku i wyrobu, jaką znaleziono w pałacu cesarskim w Pekinie.

W styczniu zwykle lud angielski mniéj zajmuje się wewnętrznemi sprawami politycznemi raz, że niema na to czasu bo się bawi, a powtóre, że oczekiwania jego zwrócone są na blizkie otwarcie parlamentu i program ministerjalny. Oprócz tego w tym roku nędza dała dosyć do myślenia i skierowała ku sobie główną uwagę i usiłowania. W końcu umysły jak wszędzie tak i w Anglji zajęte są ciągle i wyłącznie sprawami zewnętrznemi. Pomimo panującego obecnie pokoju chwilowego w Europie i innych częściach świata, nikt nie wierzy w jego utrzymanie nawet przez parę miesięcy. Francja uzbraja się od stóp do głowy, i, pomimo ponawianych zaręczeń pokojowych przez cesarza, co dzień, co godzina pomnaża swoje przygotowania do nadchodzącéj wojny, to uzbrajając całą artylerją w nowe działa gwintowane, to uzbrajając piechotę w rewolwery, to nadając zakładom pułkowym lepszą organizację dla zasilania w wyćwiczonego żołnierza batalionów linjowych, to nareszcie budując w dzień i w nocy swoje fregaty pancerne, których najdaléj z końcem roku może wystawić 15, i mieć pierwsza eskadrę złożoną z najpotężniejszych okrętów. Austrja, chociaż bankrucka, jednakże resztki swoich zasobów wydaje na uzbrojenia. Garibaldi tylko zwlokł, ale nie wyrzekł się wystąpienia i podjęcia walki na wiosnę. Węgry przygotowane są na wszystkie wypadki. Cofnięcie danych im ustępstw, może tylko ich ducha ustalić i ściślejszą jedność pomiędzy stronnictwami sprowadzić. Jak tylko Garibaldi podniesie chorągiew do walki z Anstrją, Węgrzy wystąpią w połączeniu z Włochami. Wiktor-Emmanuel nie może ustalić swego królestwa bez wyzwolenia Rzymu i Wenecji, i tam iść będzie musiał, gdzie go Garibaldi poprowadzi. Duch wolności we Włoszech za nadto spotężniał, aby mógł być kontrolowany przez Cavoura, który musi uledz dążności narodu włoskiego, jeżeli niechce utracić stanowiska. Teraz zwracając się do Prus, nowy król oświadczył naprzód jenerałom a nie dawno izbom, że muszą być przygotowani na straszne starcia, w którch chodzić będzie o śmierć lub zwycięztwo i zalecił ministrowi wojny, aby żadnych starań nie szczędził do postawienia armji pruskiéj na najwyższym stopniu doskonałości. Danja mała, lecz czupurna, zrobiła ostateczne ustępstwa i postanowiła dalsze żądania, połączone ze zbrojném wkroczeniem, orężem odeprzeć. Zajęcie Syrji przez wojska francuzkie i wynajdywanie powodow do przedłużenia go, zaczyna niecierpliwić Anglją, któréj chodzi o zabiespieczenie swobodnéj kommunikacji z Indjami przez Eufrat. Równie nie podobają się jéj oznaki skrytych zmów pomiędzy Austrją, Francją i innemi mocarstwami względem Turcji.

Wśród tych okoliczności, Anglja nie może także nie być przygotowaną na wszelkie wypadki i nie starać się o podniesienie swego uzbrojenia, które jéj posłuchanie i wpływ na zewnątrz zaręczają i dla tego buduje także na wyścigi z Francją fregaty pancerne, i z sześciu znajdujących się na warsztatach spuściła jedną (Warrior) na wodę, i wszelkich starań dokłada, aby wstrzymać i podnieść organizacją wolontarjuszów, to zarządzając wcześnie z wiosną konkursa w strzelaniu do celu, to ujmując drobne i liczne ich oddziały w organizacje hrabskie (wojewodzkie), to zaopatrując wszystkich zszeregowanych w broń jednostajną, rządową, w którą dotąd tylko połowa była zaopatrzona.

Przy takiém nastrojeniu opinji publicznéj i pojmowaniu przez nią potrzeb krajowych, petycja kilkudziesięciu członków parlamentu, przedstawiona prywatnie ministrom dla skłonienia ich do zredukowania wydatków na wojsko i marynarkę była powszechnie zganioną. Wyszła ona od stronnictwa pokoju, które w zeszłym roku tego samego parcia poufnego użyło dla skłonienia ministerstwa do zawarcia traktatu handlowego i odpowiedniego mu ułożenia budżetu. Ale co innego było przełożyć ciężary podatkowe z jednych bark na drugie, przez co tylko pewne klassy cierpiały, a co innego jest zmniejszyć wydatki na obronę kraju i przez to narazić cały narod na niebezpieczeństwo lub zmniejszyć jego wpływ zewnętrzny. Ministerjum też ze względow patryotycznych obstając za zatrzymaniem wydatków w takim samym stanie w jakim były zeszłego roku, gdyż ani okoliczności zewnętrzne ani potrzeby krajowe się nie zmieniły, może obejść się bez poparcia drobnéj fakcji, a natomiast być pewném poparcia Torysow i całéj opinji publicznéj.

Lecz lubo Anglja chce być od stop do głów uzbrojoną, jednakże nie myśli mieszać się czynnie do przyszłych wojen europejskich. Zasadą polityki jéj zewnętrznéj będzie nieinterwencja i popieranie dążności narodowościowych wpływem moralnym. Anglia sprzyja dzisiejszym ruchom dla tego, że nacechowane są umiarkowaniem, taktem, roztropnością, że podejmowane są przez wszystkie klassy, w których połączeniu jest rękojmia powodzenia i zwycięztwa.

Do powyższego poglądu na zewnętrzne okoliczności z angielskiego punktu widzenia, nie włączyłem rozrywania się Stanow zjednoczonych, chociaż uwaga publiczna narodu angielskiego więcéj się niém zajmuje aniżeli wszelkiemi innemi sprawami zewnętrznemi, dla tego że wypadki amerykańskie zupełnie w odmienny sposób dotykają interesów angielskich, i że Anglja przeciw ich następstwom nie przez uzbrojenie się, ale przez odrębną agitację kolonizacyjną postanowiła oddziaływać, czego objaśnienie, aby różnych rzeczy ze sobą nie mieszać, wymagało osobnego ustępu.

Potrzeba naprzód powiedzieć co znaczy kwestja bawełniana w Anglji. Najważniejszą gałęzią przemysłu angielskiego jest przemysł bawełniany. Zatrudnia on 500,000 wyrobników, żywi około 4,000,000 ludności; obraca kapitałem 200,000,000 f. szt. i stanowi trzecią część bogactwa narodowego, biorąc miarę z ostatniego wykazu statystycznego angielskiego przemysłu i handlu, który szacując wartość wywozowego handlu na 130,000,000 f. szt. podaje wartość wywiezionych za granicę wyrobów bawełnianych na 48 miljonów f. szt. Niechżeby połowa tego przemysłu upadła, a 2,000,000 ludności angielskiéj znalazłyby się bez sposobu utrzymania i bogactwo narodowe potrzebniejsze w tym razie do niesienia pomocy, zmniejszyłoby się o szóstą część. Otoż ta katastrofa może spaść na Anglją, jeżeli w Zjednoczonych stanach przyjdzie—co dotąd zdaje się być bardzo prawdopodobném,—do wojny domowéj. Wojna domowa może wywołać bunt niewolników i zmniejszyć przynajmniéj, jeżeli nie całkiem zniszczyć uprawę bawełny. Wskutek tych zaburzeń, Anglja, która otrzymała dotąd z południowych stanów 77% całéj swéj surowéj bawełny, nie dostałaby na przyszłość stamtąd może ani jednego worka. Myśl ta przejęła strachem Anglików, i dała początek do ruchu w Anglji, który znów, czy przyjdzie do wojny w Ameryce czy nie, obiecuje, jeżeli nie od razu zapobiedz niebezpieczeństwu, to po kiku latach zupełnie uwolnić Anglją od zawisłości dowozu bawełny z południowych stanów Ameryki a tém samém cios zadać niewoli murzynów, która pośrednio utrzymuje się głównie przez zyskowną uprawę bawełny. Przewodniczą i główny udział biorą w téj agitacji kupcy i fabrykanci wyrobów bawełnianych w Manchester, którzy założyli w tym miesiącu spółkę z kapitałem 1,000,000 f. szt. celem wprowadzenia i rozszerzenia uprawy bawełny we wszystkich sprzyjających jéj częściach świata, a mianowicie w Indjach Wschodnich.

Kto zna ducha przedsiębierczego manchersterskich kupców, ten nie będzie wątpić o urzeczywistnieniu powyższego zamiaru. Już dziś obudza się w Indjach Wschodnich duch oporu przeciw biurokracji indyjskiéj. Niechże w skutku zaprowadzonéj tam uprawy bawełny, żywioł europejskich osadników i przemysłowców zostanie w czwórnasób zwiększony, a Indje mogą doczekać się, jeszcze za naszych czasów, samorządów, jakie zaprowadzone są w innych kolonjach angielskich, i zakwitnąć nieznaną im dotąd pomyślnością. Słowem, wstrząśnienia, których jesteśmy i będziemy świadkami, obiecują wywrzeć błogi wpływ na najodleglejsze i najwięcéj zaniedbane ludy i kraje, i przeobrazić ich stosunki polityczne, tak aby sprzyjały rozwojowi ich dobrobytu i cywilizacji.

M. Ż.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— W przyszły czwartek na benefis zasłużonéj na scenie polskiéj artystki, p. Emilji Borawskiéj (Markowskiéj), dany będzie poraz pierwszy dramat, oryginalnie przez Wacława Szymanowskiego wierszem napisany, p. t. *Sędziwój*.

Jest to bodaj najlepsza praca tego autora, myśl w nim wyższa, wiersz lekki, sceniczne prowadzenie utworu dosyć zręczne.

Dla zapełnienia widowiska benefisowego, ma być do tego dodany balet: *Wesele w Ojcowie* i po raz pierwszy *kwartet wokalny* (na głosy męzkie) wykona 1) Serenadę p. Otto, 2) Mazurek p. Ciechanowskiego.

Benefis — to jedyna nagroda artysty za całoroczną, mozolną pracę; jest to jedyna okoliczność, w któréj publiczność może okazać swe współczucie dla artysty, swe uznanie jego talentu.

P. Borawska, pracując od lat kilkunastu na scenie wileńskiéj, zasłużyła na takie uznanie i dla tego jesteśmy pewni, że publiczność zechce się wywiązać z ciężącego na niéj obowiązku.

— W przyszły piątek w sali szlacheckiego klubu, da się słyszeć po raz pierwszy w Wilnie, artysta skrzypa k, p *Gerard Wyganowski*, ma wykonać kika utworów Beriota, Artot'a, Kreutzera i t. p.

— W korrespondencji z Petersburga professora Muohlińskiego powiedziano, że *liczne zgromadzenie* było na uroczystém pogrzebieniu zwłok ś. p. prałata Litwinowicza. Z tego powodu odebraliśmy list ze stolicy, od jednego z tych którym za życia wiele dobrodziejstw wyświadczył nieboszczyk prałat. Wliście tym prosi nas o sprostowanie i niejako dopełnienie ustępu o pogrzebie ks. Litwinowicza.

„Przeczytałem w korrespondencji z Petersburga, kilka słów o pogrzebie ks. Litwinowicza, boleśnie mi się zrobiło na duszy, wspomnienie o liczném zgromadzeniu na pogrzebie było jakby wyrzutem, dla czego katolicy zamieszkali w Petersburgu nie chcieli uczcić pamięci zmarłego, oddaniem mu téj ostatniéj posługi. Wprawdzie może to poniekąd tłómaczyć mróz trzaskący (24° R.), który mógł wielu przestraszyć, ale przecież arcy-pasterz i całe duchowieństwo, kollegjum, akademja duchowna, nie przeraziło się mrozu, i Jego Eminencja po odbytém nabożeństwie w kaplicy na nowym cmentarzu katolickim aż do mogiły najsolenniéj przeprowadził trumnę, mogliby więc i ci co tyle łask i pomocy doznali za życia ś. p. prałata Litwinowicza, pójść za szlachetnym przykładem arcy-pasterza i duchowieństwa—a jednak zaledwie kilka nie należących do kollegjum i akademji świeckich osób było na pogrzebie. Widocznie śmierć od wdzięczności uwalnia. Smutny to objaw ale prawdziwy."

— Na dniu 20 stycznia w Kijowie na otwarcie kontraktowego *sezonu* danym był przez tutejszą młodzież akademicką w sali uniwersyteckiéj koncert wokalno-instrumentalny. Program obejmował najwybitniejsze pod względem charakteru kontrasty: tu jakby na polach Elizejskich podały sobie najpoufaléj dłonie Norma Egmontowi, Traviata Halce, Mozart Belliniemu, Verdi Beethowenowi. Na pierwszy rzut oka takie *Pot-pourri* zakrawało niby na jakiś komizm czy szykanę muzykalną, tymczasem w saméj egzekucji, kierowanéj poczciwym duchem naszéj drużyny wszystkie te sprzeczności najwyśmieniciéj z sobą pogodzić się dały i publiczność licznie zebrana, najzupełniéj z tego koncertu została zadowolona. Owocem tego zadowolenia było kilkaset rubli, które wpłynęły do kassy akademickiéj, przeznaczonéj na zaopatrywanie uczącéj się a niedostatniéj młodzieży.

Oczekiwani są przez kontraktowiczów Drejszok i Apolinary Kątski, a nim się zjawią te znakomitości, tymczasem Kossowski, Denis i Wilhelmina Neruda ze swoją familją stroją już swoje instrumenta. Bóg da, że przy pomocy wirtuozów wesołość u nas stałe obierze siedlisko.

CENY TARGOWE W NIEDZIELĘ.

Żyta, beczka 11 rub. 50 kop. Jęczmień, beczka 11 rub. 50 k. Gryka, beczka 7 r. 50 k. Groch, beczka 4 r. Pszenica, beczka 24 rub. Masła, pud 8 rub.

OFIARY.

Na kościoł Częstochowski: Paulina Chodakowska rub. sr. 3. S. K. rub. sr. 2. Wincenty Iwicki rub. sr. 1.

TEATR.

Wtorek 7 lutego: Karpaccy górale (dramat).
Czwartek 9 lutego: Sędziwój (dramat).

Ostatnia depesza telegraficzna.

Depesza telegraficzna z dnia 3 (15) lutego donosi co następuje: Ostatnie depesze zapowiadające bliskie zdobycie Gaety sprawdziły się. Twierdza poddała się we środę 1 (13) lutego. Artyllerja oblegających dokazała, czego po niéj oczekiwano. Ostatnią jéj przewagą, było wysadzenie na powietrze prochowni, co zburzyło cały bastjon. Korwetta francuzka la Mouette udała się z Neapolu do Gaety, dla zabrania na swój pokład króla i jego rodziny. Załoga pozostanie w wojennéj niewoli aż do poddania się twierdz: Messyny i Civita del Tronto.

Opuściła prassę i jest do nabycia w Redakcji Kurjera Wileńskiego

Powieść Zygmunta Kaczkowskiego

ROZBITEK

WE TRZECH TOMACH.

Cena rs. 4, z przesyłką rs. 4 kop. 60.

DLA PRENUMERATOROW KURJERA Rs. 2 z przesyłką.

Честь имѣю донести до свѣдѣнія почтеннѣйшей публики, что я уже получилъ отъ Варшавской лотерейной дирекціи лотерейные билеты на имѣнія

ШИМАНОВЪ и СЕРОКИ,

объявленные мною въ N. 2 сего Вѣстника, и что раздача таковыхъ билетовъ гг. покупателямъ какъ въ городѣ, такъ и на провинціи начинается въ моей конторѣ съ сегодняшняго дня. Контора находится насупротивъ театра, въ домѣ подъ N. 295, входъ черезъ ворота. Вильно 6 февраля 1861 г.

ОБЕРЪ-КОЛЛЕКТОРЪ С. Б. НАТАНСОНЪ.

1. (90)

Mam honor uwiadomić szanowną publiczność, że dopiéro otrzymałem od Warszawskiéj Loteryjnéj Dyrekcji loteryjne bilety na dobra

SZYMANÓW i SEROKI

ogłoszone przezemnie w N. 2 Kurjera i że rozdanie takowych biletów pp. kupującym jak tutaj w mieście, tak i na prowincji rozpocznie się w Kantorze moim od dzisiejszego dnia. Kantor znajduje się naprzeciw teatru w domu pod N. 295, wchod przez bramę. Wilno 6 lutego 1861 r.

OBER KOLLEKTOR S. B. NATHANSON.

1. (90)

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно съ 2-го по 6-го февраля.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ. Помѣщ. г-жа Помернацкая Довнаровичева. Шаткевичъ. графъ Косаковскій. пом. Обырнъ. Заборскій. графъ Грабовскій. Рыхлевичъ. штабсъ ротмистръ Чыриковъ. чинов. по желѣз. дороги Мюре.

Въ разныхъ домахъ:

Въ д. Бранта: пом. Гурчинъ.—Въ д. Пузыны: пом. Карпъ. Довнаровичъ. Малевскій. Стефановскій. Михаилъ Мацкевичъ. Юхинъ Піотухъ.—Въ д. Захватовича: пом. Ропацкій.—Въ д. Моля: Венедиктъ Ракинтъ. пом. Одаховская.—Въ д. Мацкевича: Герберскій.—Въ д. Крассовскаго Козелло. Аделя Борнгардисъ. Витольдъ Хондзинскій. Фердинандъ Басилевскій. Александръ Ромеръ. маіоръ Фонъ-Виттенъ. стат. совѣт. Кажевниковъ. стат. совѣт. Александръ Вэлькъ. пом. Петръ Гайко. пом. Іоанна Пашкевичева. генералъ-маіоръ Аверкьевъ князь Энгалычинъ. начальн. V отд. XII округа путей сообщенія инжен. подпол. Саковскій. пом. Антонъ Комаръ.

Выѣхали изъ Вильна отъ 2-го по 6-го февраля.

Ковенскій гражданскій губернаторъ генералъ-маіоръ Хоманскій.

Пом. Жагель. Ремишевская. Эйсмонтъ. Высоцкая. Ельскій. Вержбовскій. Черницкій. Бартошевичъ. Минейко. Гасперъ Соколовскій. лидскій городничій Болонинъ. Александра Карповичъ. Иванъ Янушкевичъ. Харманскій. Шишко. Аполинарій Муравскій. Болеславъ Ромеръ генералъ-маіоръ Корниловичъ. Люціянъ Эйсмонтъ. пом. Леопольдъ Сопоцько. начальн. V отд. XII округа пут. сооб. инженеръ подполков. Александръ Саковскій. Осипъ Фронцкевичъ. Александръ Голубъ Викторъ Радовичъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 2-go do 6-go lutego.

HOTEL NISZKOWSKI. Ob.: Pomarnacka. Downarowicz. Szatkiewicz. hr. Kossakowski. ob. Obyrn. Zaborski. hr. Grabowski. Rychlewicz. sztabs-rotm. Czyrykow. urzęd. kol. żelaz. Miure.

W różnych domach:

W d. Brandta: ob. Hurczyn.—W d. Puzyny: ob. Karp. Downarowicz. Malewski. Stefanowski. Michał Mackiewicz. Justyn Piotuch.—W d. Zachwatowicza. ob. Ropacki.—W d. Mola: ob. Ben. Rakint. Odachowska.—W d. Mackiewicza: ob. Herberski.—W d. Krassowskiego: obyw. Koziełło. Adela Bornhardts. Wit. Chądzyński. Ferd. Wasilewski. Alek. major von-Witten. radz. stanu Kożewnikow. radz. stanu Alek. Welk. ob. Piotr Hajko. Joanna Paszkiewiczowa. jenerał-major Awerkjew. ks. Engalyczyn. naczel. V oddz. XII okręgu drog. kommunik. inż. podpółk. Sakowski. ob. Ant. Komar.

Wyjechali z Wilna. Od 2-go do 6-go lutego.

Kowieński cywilny gubernator, jenerał-major Chomiński.

Ob.: Żagiel. Remiszewska. Ejsmont. Wysocka. Jelski. Wierzbowski. Czernicki. Bartoszewicz. Minejko. Kasper Sokołowski. Lidzki horodniczy Bolonin. Alek. Karpowicz. Jan Januszkiewicz. Charmański. Szyszko. Apolinary Morawski. Bolesław Romer. jenerał-major Korniłowicz. Lucjan Ejsmont. Leopold Sopoćko. naczel. V oddz. kommun. drog. inżyn. podpółk. Alek. Sakowski. Józef Frąckiewicz. Wiktor Radowicz. A. Kołub.